

T.C.

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PSİKİYATRİ ANABİLİM DALI

KPJ-YL-2013-0006

**ANNE-BABA KABUL-REDDİNİN PSİKOLOJİK UYUM
ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN KİMLİK DUYGUSU AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Jale BİLEN

DANIŞMAN

Prof. Dr. Çiğdem DEREBOY

YARDIMCI DANIŞMAN

Doç. Dr. Azmi VARAN

AYDIN-2013

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PSİKİYATRİ ANABİLİM DALI
KPJ-YL-2013-0006

ANNE-BABA KABUL-REDDİNİN PSİKOLOJİK UYUM
ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN KİMLİK DUYGUSU AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Jale BİLEN

DANIŞMAN

Prof. Dr. Çiğdem DEREBOY

YARDIMCI DANIŞMAN

Doç. Dr. Azmi VARAN

AYDIN-2013

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Psikiyatri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Jale BİLEN tarafından hazırlanan “**Anne-Baba Kabul-Reddinin Psikolojik Uyum Üzerindeki Etkisinin Kimlik Duygusu Açısından İncelenmesi**” başlıklı tez, 25/10/2013 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı ve Soyadı :

Üniversitesi :

İmzası:

1- Prof. Dr. Çiğdem DEREBOY

Adnan Menderes Üniversitesi

2- Doç. Dr. Azmi VARAN

Ege Üniversitesi

3- Prof. Dr. Mehmet ESKİN

Adnan Menderes Üniversitesi

4- Doç. Dr. Hacer Harlak

Adnan Menderes Üniversitesi

5- Prof. Dr. Ferhan DEREBOY

Adnan Menderes Üniversitesi

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans Tezi Enstitü Yönetim Kurulunun..... Sayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Prof.Dr.Sacide KARAKAŞ

Enstitü Müdürü

Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Santral : (256) 218 20 00 Direk Telefon : 218 20 44

09100- AYDIN
*Fax : (256) 218 20 44

ÖNSÖZ

Meslek seçimimle birlikte hayatımın rotası kısmen belli olmuştu. Ülkemizde üniversiteye adım atmak yetişkinliğe geçiş gibi görülüyor, genellikle evden ilk uzaklaşma da bu sayede gerçekleşiyordu. Üniversite yaşamım boyunca karşılaştığım zorluklar ve uyum problemleri o an sadece bir benim başıma geliyormuş gibiydi. Zamanla bu sıkıntıları bir benim çekmediğimi gördüm. Çevremdeki tüm arkadaşlarım ailelerinden uzaklaşmalar bile birtakım zorluklar çekiyordu. Aldığım eğitim ile birlikte zamanla, yaşanan bu karmaşanın sadece çevresel koşullardan kaynaklanmadığını öğrenmiş oldum. Gelişimsel süreçte yaşadığım bu bunalımın aslında çocukluk çağından etkilendiğini ve çocukluk döneminde belki de en belirleyici faktörün çocuğun içinde yetiştiği aile ortamının etkili olduğunu gördüm. Bu bağlamda, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve ebeveyn davranışlarının çocuğun kişilik gelişiminde son derece önemli bir rol oynamasından yola çıkarak araştırma yapmaya karar verdim. Yaptığım incelemeler sonucunda, Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın altmışlı yılların başından beri dünya literatüründe tartışılmaya başlanması ve kuramın evrensel bakış açısı dikkatimi çekti. Literatürde Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nı daha önce kimlik duygusuyla beraber ele alan araştırmanın olmayışı beni bu konuda çalışmaya itti.

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin çocukluk döneminde algıladıkları anne-baba kabul-reddinin, psikolojik uyumlarını ve kimlik duygularını etkileyeceği aynı zamanda kimlik duygusunun da aracılık etkisi üzerinden bireylerin bugünkü psikolojik uyumlarını etkileyeceği düşüncesinden yola çıktım. Çalışmanın özellikle çocuklukta algılanan anne-baba kabul-red ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiyi kimlik duygusu açısından incelenmesinin ilk olması ve üniversite öğrencilerinde sağlıklı bir örnekleme uygulanmasının literatüre değerli katkılar sağlayacağını düşündürmektedir.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
EKLER DİZİNİ.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Genel Bilgiler.....	1
1.2. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (Parental Acceptance and Rejection Theory).....	2
1.2.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu (Warmth Dimension).....	4
1.2.2. Ebeveynliğin Kontrol Boyutu.....	7
1.2.3. EKAR Kişilik Alt Kuramı.....	7
1.2.3.1. Bağımlılık veya Savunucu Bağımsızlık.....	9
1.2.3.2. Duygusal Duyarsızlık (Tepkisizlik).....	11
1.2.3.3. Düşmanlık ve Saldırganlık.....	12
1.2.3.4. Olumsuz Özsaygı.....	13
1.2.3.5. Olumsuz Özyeterlilik.....	13
1.2.3.6. Duygusal Tutarsızlık.....	14
1.2.3.7. Olumsuz Dünya Görüşü.....	15
1.2.4. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	16
1.3. Kimlik Duygusu.....	23
1.3.1. Kimlik Duygusu Gelişiminin Ebeveyn ile İlişkisi.....	29
1.3.2. Kimlik Duygusu ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	31
1.4. Problemin Tanımı.....	35
1.4.1. Hipotezler.....	35

1.5. Araştırmanın Amacı.....	36
1.6. Araştırmanın Önemi.....	37
1.7. Araştırmanın Sayıltıları.....	37
1.8. Araştırmanın Kapsamı.....	37
2. GEREÇ VE YÖNTEM.....	38
2.1. Araştırmanın Şekli.....	38
2.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri.....	38
2.3. Araştırmanın Zamanı.....	38
2.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	38
2.5. Araştırmaya Alınma ve Araştırmadan Dışlanma Kriterleri.....	40
2.6. Veri Toplama Araçları.....	41
2.6.1. Kişisel Bilgi Formu.....	41
2.6.2. Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği (EKRO/K).....	41
2.6.3. Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA).....	45
2.6.4. Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ).....	46
2.7. Verilerin Toplanması.....	47
2.8. Verilerin Değerlendirilmesi.....	48
2.9. Değişkenler.....	48
2.10. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	49
2.11. Araştırmanın Güçlükleri.....	49
2.12. Araştırmanın Etik Yönü.....	49
3. BULGULAR.....	50
3.1. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	50
3.2. Üniversite Öğrencilerinin Çocuklukta Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Red Düzeyleri, Bugünkü Psikolojik Uyumları ve Kimlik Duygularına İlişkin Bulguların Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması.....	51

3.3. Kimlik Duygusunda Sorun Yaşayan ve Yaşamayan Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Sosyoekonomik Düzey Açısından İncelenmesi.....	52
3.4. Kimlik Duygusunda Sorun Yaşayan ve Yaşamayan Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Uyumlarının Karşılaştırılması.....	53
3.5. Çocuklukta Anne-Baba ile İlişkide Algılanan Ebeveyn Kabul-Red ile Yetişkinlik Dönemindeki Genel Psikolojik Uyum ve Kimlik Duygusu Arasındaki İlişki ve Bu İlişkinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	54
3.6. Üniversite Öğrencilerinin Çocuklukta Algılanan Anne-Baba Kabul-Reddi ile Psikolojik Uyumları Arasındaki İlişkide Kimlik Duygusunun Etkisine İlişkin Bulgular.....	59
3.7. Çocuklukta Algılanan Anne-Baba Kabul-Reddi ile Psikolojik Uyumları Arasındaki İlişkide Kimlik Duygusunun Etkisinin Cinsiyete Göre İncelenmesi.....	61
3.8. Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Kabul-Red Puanları Açısından Kimlik Duygularının Yordanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.....	65
4. TARTIŞMA.....	71
4.1. Genel Tartışma.....	82
4.2. Klinik Doğurgular.....	84
4.3. Çalışmanın Sınırlılıkları ve İleriki Çalışmalar İçin Öneriler.....	87
5. SONUÇ.....	89
ÖZET.....	94
SUMMARY.....	95
KAYNAKLAR.....	96
ÖZGEÇMİŞ.....	105
TEŞEKKÜR.....	106
EKLER.....	108

SİMGELER VE KISALTMALAR

EKAR:	Ebeveyn Kabul Red
EKRÖ:	Ebeveyn (Anne ve Baba) Kabul-Red Ölçeği
EKRÖ/K:	Anne-Baba Kabul-Red/Kontrol Ölçeği
KİDÖ:	Kişilik Değerlendirme Ölçeği
KDDA:	Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı

ÇİZELGELER

Çizelge 2.1. Araştırmaya katılan örneklemin demografik özellikleri.....	39
Çizelge 2.2. Araştırmaya katılan örneklemin sosyo-ekonomik düzeyi.....	40
Çizelge 3.1. Araştırmada kullanılan ölçeklerin üniversite öğrencilerine ait toplam puanlarının tanımlayıcı istatistikleri.....	51
Çizelge 3.2. Üniversite öğrencilerinin çocuklukta algıladıkları ebeveyn kabul-red düzeyleri, bugünkü psikolojik uyumları ve kimlik duygularına ilişkin ortalamalar arasındaki farkın cinsiyet açısından test edildiği t testi sonuçları.....	52
Çizelge 3.3. Kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve sosyoekonomik düzey açısından incelenmesinin test edildiği ki-kare testi sonuçları.....	53
Çizelge 3.4. Kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin KIDÖ alt ölçek, toplam puan ortalamaları ve standart sapmaları ile ilgili MANOVA sonuçları.....	54
Çizelge 3.5. Üniversite öğrencilerinde ebeveyn kabul-reddi, genel psikolojik uyum ve kimlik duygusu arasındaki korelasyonlar.....	55
Çizelge 3.6. Kadın ve erkek üniversite öğrencilerinde ebeveyn kabul-reddi, genel psikolojik uyum ve kimlik duygusu arasındaki korelasyonlar.....	57
Çizelge 3.7. Anne-baba kabul-red puanları açısından kimlik duygularının yordanmasına ilişkin aşamalı regresyon analizi sonuçları.....	66
Çizelge 3.8. Kadın üniversite öğrencilerinin anne-baba kabul-red puanları açısından kimlik duygularının yordanmasına ilişkin aşamalı regresyon analizi sonuçları.....	67
Çizelge 3.9. Erkek üniversite öğrencilerinin anne-baba kabul-red puanları açısından kimlik duygularının yordanmasına ilişkin aşamalı regresyon analizi sonuçları.....	69

ŞEKİLLER

- Şekil 3.1. Anne kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık etkisi.....60
- Şekil 3.2. Baba kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık etkisi.....61
- Şekil 3.3. Kadın üniversite öğrencilerinde anne kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık etkisi.....62
- Şekil 3.4. Erkek üniversite öğrencilerinde anne kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık etkisi.....63
- Şekil 3.5. Kadın üniversite öğrencilerinde baba kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık etkisi.....64
- Şekil 3.6. Erkek üniversite öğrencilerinde baba kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık etkisi.....65

EKLER

Ek 1. Araştırmada Kullanılan Ölçekler.....	108
Ek 2. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu.....	111
Ek 3. Uygulama İzinleri.....	113

1. GİRİŞ

1.1. Genel Bilgiler

Anne, baba ve çocuk arasındaki ilişkilerin önemi ve bu ilişkilerin çocuğun psikolojik ve sosyal gelişimi üzerinde önemli etkisinin olduğu bilinmektedir. Psikoloji kuramlarının birçoğu bu yaşantılar üzerinde durmuştur ve çocukluk döneminin bireylerin yaşamında son derece önemli bir yere sahip olduğu görüşündedirler (Freud, 1949; Watson, 1928; Bowlby 1951; Erikson, 1963; Berne 1972). Çocukluk dönemindeki çocuk-ebeveyn ilişkileri ile ilgili bütüncül bir kuramı ilk defa oluşturan kişi Sigmund Freud'dur. Freud (1908), çocuklukta yaşanan yaşantıların yetişkinlikteki yansımaları üzerinde durarak, anne ile çocuk arasındaki ilişkinin önemini vurgulamış ve kişiliğin temellerinin çocukluk yıllarında anne-baba davranışları sonucu oluştuğunu ileri sürmüştür (akt. Öztürk, 2004). Bowlby (1988), çocuklukta gelişen bağlanma stillerinin yetişkinin ruh sağlığı üzerinde etkisi olduğundan bahsetmiştir. Young, Klosko ve Weishaar (2003) ise, bireylerin psikolojik olarak sağlıklı ve uyumlu yetişebilmeleri için çocuklukta evrensel bazı temel duygusal gereksinimlerin karşılanması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bunlara ek olarak, yapılan çalışmalarda, ebeveynlik stillerinin kişilik gelişimlerini (Örneğin, George ve Main 1979; Koestner, Zuroff ve Powers, 1991; McCrae ve Costa 1988) ve psikopatolojilerin başlangıcını (Örneğin, Lieb, Wittchen, Hoefler, Fuetsch, Stein ve Merikangas, 2000) anlamada önemli olduğu belirlenmiştir.

Rohner'in Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, antropolojiyle ilgili de araştırmalar yapan psikiyatrist Abram Kardiner'in 1939'daki görüşleri ile Whiting ve Child'in 1953'teki öne sürmüş olduğu modelle oluşturulmuştur. Psikanalist Kardiner ve birçok antropolog, temel kişiliğe, kültürün temel değerlerine uyan bir psikolojik tip gözüyle değil, daha çok, çocuk yetiştirme yöntemleri ve aile organizasyonu gibi kültürün birincil kurumları tarafından biçimlendirilen bilinçsiz yeteneklere dayanan tipler gözüyle bakar. Whiting ve Child, de Kardiner'in bu görüşünü ve Hull'un öğrenme kuramını ele alarak bunlardan bir sentez oluştururlar. Whiting ve Child; her kültürde Kardiner'in görüşüne ek olarak ekonomik, toplumsal ve siyasal değişkenleri kapsayan bir destek sistemi kavramı getirmiştir. Böylece "kişilik ara değişkendir" görüşü psikanalist Kardiner ile ortaya çıkmış ve antropologlar bu görüşü geliştirerek desteklemişlerdir. "Kişilik ara değişkendir" görüşüne göre temel kişilik, kültürün birincil kurumları (sosyo-ekonomik yapı ve çocuk yetiştirme yolları) ile kültürün

ikincil kurumları (din, sanat, vs.) arasında bir konuma sahiptir. Yani kişilik, kültürün hem sebebi hem de sonucudur. Whiting & Child'ın araştırması da buna benzer bir yaklaşımla ele alınmıştır (Parmar ve Rohner, 2005).

Aktarıldığı üzere, farklı bakış açısında pek çok kuram çocukluk döneminde ebeveynle çocuk arasındaki ilişkinin hem çocukluk hem de yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyum üzerindeki etkisini açıklamaya çalışmaktadır. Bu kuramlardan biri de Ronald P. Rohner tarafından (1975, 1986) geliştirilmiş olan Ebeveyn Kabul-Red (EKAR) Kuramı'dır.

Bu tez kapsamında çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddi, yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyumu ve kimlik duygusu arasındaki ilişki incelenmiştir. Aşağıda öncelikli olarak ebeveyn kabul reddi kuramı ve kimlik duygusu tanıtılmıştır. Ardından araştırmanın amacı ve soruları aktarılmıştır.

1.2. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (Parental Acceptance and Rejection Theory)

Rohner (1986) EKAR Kuramı'nı, tüm dünyada ebeveyn kabul-reddinin temel nedenlerini, sonuçlarını ve diğer ilişkili değişkenleri açıklamaya ve yordamaya çalışan kanıt temelli bir sosyalizasyon ve yaşam boyu gelişim kuramı olarak tanımlanmıştır. İki yüzyıl kadar eskiye dayanan psikolojik, antropolojik, etnografik çalışmaları inceleyen EKAR Kuramı, çeşitli araştırma bulgularına dayanarak, anne-baba tarafından kabul edilme veya reddedilme konusunu, yaşam boyu gelişim süreci içerisinde ele almaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2009).

Tarihsel açıdan alanyazın incelendiğinde, ebeveyn kabul-reddine ilişkin çalışmaların 1890'lı yıllara kadar dayandığı görülmektedir. Ancak konu ile ilgili çalışmalar, 1930'lu yıllara kadar süreklilik göstermemiştir (Rohner ve diğerleri, 2009). İlerleyen yıllarda, 1930'lu-1960'lı yıllar arasında, ebeveyn kabul-reddi üzerine yapılan yayınlarda artış olduğu dikkat çekmektedir (Rohner, 1986). 1960 yılına gelindiğinde ise, Rohner'in ebeveyn kabul-reddinin kültürlerarası karşılaştırması ile ilgili olan yüksek lisans tezi ile EKAR Kuramı çerçevesinde araştırma programı ve ölçeklerin geliştirilmesi başlamıştır (Rohner ve diğerleri, 2009; Rohner, 1986). Rohner daha sonra, 1975 ve 1986 yıllarında kuramı tüm detayları ile tamamlayarak geliştirmiştir. Rohner ve arkadaşları yaklaşık 60 milletten ve Amerika'daki her ana etnik gruptan yaklaşık 400 çalışma ile veri

toplamlılardır (Rohner ve diğerleri, 2009). Günümüzde ise, ebeveyn kabul-red kuramı çerçevesinde yürütölen 2000'den fazla çalışma mevcuttur (Rohner, 2009).

EKAR Kuramı, dünyadaki tüm insanların kendileri için önemli olan kişiler tarafından olumlu tepki almaya, diğer bir deyişle, sıcaklık almaya ihtiyaçları olduğu temel varsayımıyla hareket etmektedir (Rohner, 1986). Bu ihtiyaç kültür, ırk, fiziksel özellikler, sosyal statü, dil, coğrafya gibi birçok kısıtlayıcı koşuldan bağımsız, içsel bir ihtiyaç olarak, tüm insanlıkta bulunmaktadır (Rohner, 1975; 1986).

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı “kişilik”, “baş etme” ve “sosyokültürel” alanlar olmak üzere, üç farklı alanda beş temel soruya cevap aramaktadır. Kişilik alanı, (1) Dünya üzerinde farklı kültürlerden gelen çocuklar, ebeveynleri tarafından kabul edildiklerini veya reddedildiklerini algıladıklarında temelde aynı şekilde mi tepki vermektedirler? (2) Çocuklukta algılanan reddin etkileri, yetişkinlik ve yaşlılık döneminde ne derece sürmektedir? sorularına cevap aramaktadır. Baş etme alanı, (1) Ebeveynleri tarafından reddedilmiş bazı çocuk veya yetişkinler, neden bu olumsuz durumla diğerlerine göre daha etkin şekilde başa çıkabilmektedirler? sorusuna yanıt aramaktadır. Sosyokültürel alan ise, iki soruya cevap aramaktadır: (1) Neden bazı ebeveynler çocuklarına karşı sıcak ve sevgi dolu bir şekilde yaklaşırken, diğer bazı ebeveynler çocuklarına karşı soğuk, ilgisiz hatta saldırgan olabiliyorlar? Belirli bazı psikolojik, ailesel veya toplumsal faktörler, belirli ebeveyn kabul-red davranış örüntüleri ile tutarlı olarak ilişkili midir? (2) Toplumun genel yapısı ve içinde yer alan bireylerin davranış ve inançları, çocuklukta yaşanan kabullenilme veya reddedilme ile ne kadar ilişkilidir? (Rohner ve diğerleri, 2009).

EKAR Kuramı'nda yukarıda bahsedilen soruların yanıtları açıklanmaya çalışılırken, evrensel bir bakış açısı benimsenmiş ve davranışın dünya üzerinde yaşayan tüm insanlar için geçerli olacak genel prensiplerinin bilimsel olarak belirlenmesi amaçlanmıştır. EKAR Kuramı'nda, davranışın genel ilkeleri belirlenirken, çok yönlü araştırma yöntemi, diğer bir deyişle, farklı araştırma stratejileri ve farklı ölçme ve değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır. Kuramda ayrıca, hem insanı hem de kişinin içinde bulunduğu durumu göz önüne alan araştırma yöntemi kullanılmaktadır (Rohner ve diğerleri, 2009).

EKAR Kuramı'nın evrensel bakış açısı ve çok yönlü araştırma yöntemini kullanmasının yanında, entegrasyon özelliği de dikkat çekmektedir. Kuram, Amerika'daki

ana etnik gruplar ve bunun yanı sıra kültürlerarası kanıtlar ile tüm dünyayı dikkate almaktadır. Buna ek olarak kuramın, eski edebi ve tarihi bilgilerin yanı sıra, bir taraftan 19. yy'ın sonlarından itibaren konuyla ilgili binin üzerindeki ampirik araştırma bulgularını dikkate aldığı, diğer taraftan bu bulguların anlaşılabilmesine olanak tanıyacak kuramsal bir çerçeve oluşturduğu görülmektedir (Rohner ve diğerleri, 2009).

1.2.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu (Warmth Dimension)

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı temel olarak “ebeveynliğin sıcaklık boyutu” olarak isimlendirilen ebeveyn-çocuk etkileşimine odaklanmaktadır. Ebeveyn tarafından kabul ve reddedilme, birlikte, ebeveynliğin sıcaklık boyutunu oluşturmaktadır. Sıcaklık boyutu, ebeveynler ile çocuk arasındaki duygusal bağın kalitesi ile ebeveynlerin duygularını ifade etmede kullandıkları fiziksel ve sözel davranışlarla ilişkilidir (Rohner, 1986).

Sıcaklık boyutunun olumlu ucunda, ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdikleri şefkat, ilgi, sıcaklık, yakınlık veya kısacası sevginin ön plana çıktığı “kabul etme” yer almaktadır. Sıcaklık boyutunun olumsuz ucunda ise, bu duygu ve davranışların olmadığı veya belirgin şekilde esirgendiği, bunun yanı sıra, çocuğu inciten çeşitli fiziksel ve/veya psikolojik davranış ve/veya duyguların sergilendiği “reddetme” yer alır. Tüm insanların çocukluklarında kendilerine bakım veren kişilerden (ebeveynlerinden) az ya da çok sevgi gördükleri düşünülecek olursa, tüm insanlar algılamış oldukları kabul-redde göre, bu boyut üzerinde, uygun bir noktaya yerleştirilebilirler (Rohner, 1986).

Ebeveynler çocuklarını kabul ettiklerini, diğer bir deyişle, sıcaklık, ilgi ve sevgilerini fiziksel ve sözel olmak üzere iki şekilde ifade edilebilir. Sevgi ve ilginin fiziksel ifadesi sarılma, okşama, rahatlatma, öpme, gülümseme ve sevgi, onay ya da desteğin diğer göstergelerini içerir. Çocuğu övmek, iltifat etmek, çocuğa veya çocuk hakkında güzel şeyler söylemek, ona şarkı söylemek ya da hikayeler anlatmak ise, sevgi ve ilginin sözel ifadeleridir (Rohner, 1986). Sözel ve fiziksel ifadelerle birlikte, bakım verme, destekleme, sevgi gösterme gibi davranışlar ebeveynlerin çocuğu kabul edişlerinin davranışsal ifadeleri olarak kabul edilmektedir (Rohner ve diğerleri, 2009).

Ebeveynin çocuğu reddetmesi ise, ebeveynin çocuğa karşı sıcaklık, ilgi ve sevginin olmaması veya belirgin olarak esirgenmesidir (Rohner, 1986). Rohner (1975) çocuklarını reddeden ebeveynlerin genellikle çocuklarını beğenmediğini ve onaylamadığını

belirtmiştir. Rohner'e (1986) göre, ebeveynler çocuklarına karşı dört farklı şekilde "reddedici" olabilirler: (1) Anne babalar, çocuklarından sıcaklıklarını, sevgi ve şefkatlerini esirgeyip, çocuklarına karşı soğuk davranabilirler, (2) çocuklarına karşı düşmanlık hissedip, saldırgan davranabilirler, (3) çocuklarına karşı kayıtsızlık içerisinde, çocuklarını ihmal edebilirler ya da (4) görünürde belirgin bir soğukluk, ihmal ya da saldırganlık olmamasına rağmen çocuk, anne babası tarafından sevilmediğine inanabilir ("ayrışmamış red"). EKAR Kuramı çerçevesinde çocuklar ve yetişkinler ile yürütülen 400'e yakın çalışma ve 45 yıllık süreçteki kültürlerarası çalışmalar ile ebeveyn reddinin evrensel olarak, yukarıda bahsedildiği gibi dört davranış grubundan oluştuğu desteklenmiştir (Rohner, 2004; 2009).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdikleri farklı reddetme şekillerinin daha iyi anlaşılabilmesi için, dört farklı "reddetme" davranışı üzerinde durmanın açıklayıcı olacağı düşünülmektedir. Rohner (1986), bu dört boyutu duygu ve davranış olarak ele almıştır. Bu nedenle, öncelikli olarak, düşmanlık ve saldırganlık arasındaki ilişki ile kayıtsızlık ve ihmal arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur.

İçsel psikolojik duygular olan düşmanlık ve kayıtsızlığın davranışa yansımaları saldırganlık ve ihmal olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, düşmanlık duygusu saldırganlığa neden olurken, kayıtsızlık duygusu da ihmale neden olmaktadır. Ebeveynler düşmanlık, öfke, kızgınlık veya nefret duyguları ile hareket ettiklerinde ortaya çıkan davranışın genellikle saldırganlık olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin saldırganlığı, vurma, itme, bir şey fırlatma, çimdikleme, yaralayıcı olan sembolik el-kol hareketleri yapma gibi fiziksel şekilde olabilir. Buna ek olarak, ebeveynler alay etme, küfür etme, bağırma, çocuğa veya çocuk hakkında düşüncesiz, aşağılayıcı ve eleştirici şeyler söyleme gibi sözel şekilde saldırgan olabilirler. Öte yandan, kayıtsızlık ile ihmal arasında, düşmanlık ve saldırganlık arasında olduğu kadar doğrudan bir ilişki yoktur çünkü çocuklar ebeveynleri tarafından kayıtsızlıktan farklı olarak, çok farklı nedenlerden dolayı da ihmal edilebilmektedirler. Örneğin, anne-babalar çocuklarına karşı hissettikleri öfkeyle başa çıkabilmek için çocuklarını ihmal edebilirler (Rohner, 1986).

Bu noktada, EKAR Kuramı çerçevesinde ihmalin nasıl ele alındığı önemli görünmektedir. Kuramda ihmal, hem çocuğun maddi ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmaması hem de ebeveynlerin çocuğun sosyal ve duygusal ihtiyaçları ile yeterince

ilgilenmemesi içermektedir. Çocuklarını ihmal eden ebeveynler çocuklarının kendilerini rahat hissetme, yardım alma veya ilgi görme ihtiyaçları ile yeterince ilgilenmezler. İhmalin en önemli göstergesi ebeveynin fiziksel ya da psikolojik olarak ulaşılmaz olmasıdır (Rohner ve diğerleri, 2009). Fiziksel olarak ulaşılmazlık, anne-babanın fiziksel olarak var olmaması iken; psikolojik olarak ulaşılmazlık, anne-babanın fiziksel olarak var olmasına rağmen çocuğun ihtiyacı olduğunda onun taleplerine karşı ilgisiz olması ve çocuğa psikolojik olarak ulaşılabilmek duygusunu vermemesidir. Psikolojik ihmalin içsel güdüleyicisi genellikle kayıtsızlık olmasına karşın, bazı ihmaller öfke duygusundan kaynaklanabilmektedir. Öfke duygusunun ihmalin içsel güdüleyici olduğu durumlarda, çocuğa öfkesi nedeniyle fiziksel olarak zarar vermek istemeyen ebeveynin çocuğu ihmal ettiği görülmektedir (Rohner, 1986).

“Ayrışmamış reddetme” ise, ebeveynlerin çocuklarını ihmal ettikleri, onlara karşı, sevgisiz veya saldırgan olduklarına dair açık bir davranışsal gösterge olmamasına rağmen, çocukların ebeveynlerinin kendisiyle ilgilenmediklerine veya onlar tarafından sevilmediklerine inanmalarındır (Rohner ve diğerleri, 2009). Bu noktada, “Ayrışmış” ve “Ayrışmamış” red arasındaki farklılığın anlaşılması önemli görülmektedir. Rohner (1986), “ayrışmış reddin”, ihmal ve/veya saldırganlık olarak davranışsal düzeyde gözlenebileceği ya da öznel olarak, düşmanlık ve/veya kayıtsızlık duyguları olarak yaşanabileceğini ifade etmiştir. Öte yandan, Rohner (1986) “ayrışmamış reddin”, açık bir şekilde gözlenebilen red göstergeleri olmamasına rağmen sadece kişinin sevilmediği ile ilgili öznel yaşantılarını içerdiğini belirtmiştir.

Yukarıda bahsedilen red türlerini kapsayan davranışların anlamını taşıyan belirli kelimeleri ve davranışları kültür ve etnik yapı şekillendirmektedir. Buna rağmen, yapılan çalışmalarda, dünyanın her yerinde, çocuklar ve yetişkinlerin, reddedici davranışları belirten belirli bir sözcük dağarcığına sahip olmasalar bile dört farklı şekilde red algıladıkları görülmüştür (Rohner, 2004).

EKAR Kuramı’nda ebeveynliğin sıcaklık boyutunun yanı sıra, ebeveynliğin diğer bir boyutu olan ve “aşırı izin verici” ve “aşırı kısıtlayıcı” ebeveyn davranışlarını olmak üzere iki uçlu bir uzantı üzerinde kavramsallaştırılan “ebeveyn kontrolü” yer almaktadır (Pettingill ve Rohner, 1985). Aşırı izin verici ebeveynler, çocuklarının davranışlarını nadiren kontrol eden; aşırı kısıtlayıcı ebeveynler ise, çocuklarının davranışlarını dakika

dakika kontrol eden ebeveynler olarak tanımlanmaktadır (R. Rohner ve E. Rohner 1981).

1.2.2. Ebeveynliğin Kontrol Boyutu

“Ebeveyn kontrolü” çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemindeki gelişim üzerinde önemli etkileri olan ebeveynliğin diğer bir boyutudur. Ebeveyn Kabul-Red Kuramında ebeveyn kontrolü, aşırı izin verici ile aşırı kısıtlayıcı ebeveyn davranışlarını içeren iki uçlu bir süreklilik doğrusu üzerinde kavramsallaştırılmıştır (Pettingill ve Rohner, 1985).

Kontrol ile ebeveynin çocuğun davranışlarını ne kadar sınırladığı veya kısıtladığı ve bu sınırlamaların ne kadar zorlandığı kastedilmektedir. Çocuklarının davranışlarını nadiren kontrol eden ebeveynler kuramda izin verici (düşük düzeyde kontrollü) olarak, çocuklarının davranışlarını dakika dakika kontrol eden ebeveynler ise kısıtlayıcı (yüksek düzeyde kontrollü) olarak tanımlanırlar. Ebeveynler çocuklarını genellikle cinsellik, tuvalet eğitimi, evdeki görevler, belli ahlaki değerler, düzenlilik, emirlere itaat ve saldırganlık gibi alanlarda kontrol etmektedirler. Bu boyutun bir ucunda hiç kontrolün olmaması yer alır ki ebeveynler çocuğa hiçbir kural getirmez ya da sadece çocuğun güvenliği ve fiziksel sağlığı için gereken kontrolü sağlarlar. Ebeveyn çocuğun yaptıklarına karşı yönlendirici değildir. Çocuğun kendi yolunu bulmasına ve kendi kararlarına bütünüyle izin verir. Kontrol boyutunun diğer ucunda ise aşırı kontrol vardır ki burada da ebeveyn birçok durum ve ortamda çocuğa çok fazla kural ve kısıtlama getirir ve onu bu kurallara uymaya zorlar. Davranışlarını her an takip eder ve çocuğun ebeveyni olmadan belli becerileri edinmesini, özerkliğini kazanmasını kısıtlar (Rohner ve Rohner, 1981).

1.2.3. EKAR Kişilik Alt Kuramı

EKAR Kuramı'na göre, çocuklukta anne-baba tarafından kabul veya reddedilme bireyin duygusal, davranışsal ve sosyal-bilişsel gelişimini etkilemektedir (Rohner, 1986). Rohner (1975) ebeveynlerin sevgi, sıcaklık ve ilgi göstermelerinin (kabulün) olumlu sosyal ve duygusal gelişim için temel oluşturduğunu ancak ebeveynin sevgi göstermemesinin veya sevgisini belirgin şekilde esirgemesinin (reddin), ebeveyn kabulüne göre, çocuğun psikolojik uyumu açısından daha belirleyici olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeni, ebeveyn sevgisinin olmaması veya esirgenmesinin çocuğun veya yetişkinin üzerindeki etkilerinin ebeveyn kabulüne göre, daha doğrudan ve etkili biçimde ortaya çıkmasıdır (Rohner,

1975). Bu bağlamda, Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, kişilik alanında, çocuklukta ebeveyn tarafından reddedilmenin çocuk veya yetişkinin kişiliği veya genel psikolojik uyumu üzerindeki etkilerini yordamaya ve açıklamaya çalışmaktadır (Rohner ve diğerleri, 2009).

EKAR Kuramı'na göre, insanlar kendileri için önemli olan kişilerden olumlu tepki alma ihtiyacı içindedirler. Bu ihtiyaç, insanın evrim sürecinde oluşmuştur ve biyolojik temellidir. Çocukluk döneminde bu duygusal ihtiyaç ebeveynin desteği, bakımı, şefkati veya sevgisi iken; yetişkinlikte bu duygusal ihtiyaç, “diğer önemli kişi” (significant other) tarafından beğenilme isteğini de içine almaktadır (Rohner, 1999a). EKAR Kuramı çerçevesinde “diğer önemli kişi” ile çocuk veya yetişkinin göreceli olarak uzun süreli bağı olduğu, kişi için özellikle önemli olan ve başka hiç kimsenin yerini alamayacağı kişiler kastedilmektedir (Rohner ve diğerleri, 2009). Ebeveyn ile kastedilen ise, çocuğun az ya da çok uzun süreli temel bakım sorumluluğuna sahip kişilerdir, bu nedenle, ebeveynler anne, baba, büyükanne, büyükbaba, diğer akrabalar olabilirler (Rohner, 2004). Bu bağlamda, anne-babalar da diğer önemli kişi olarak düşünülebilir. Ancak çocuğun duygusal güvenliği ve rahatlığının anne-babasıyla olan ilişkisine bağlı olması, ebeveynlerin diğer önemli kişilerin sahip olamadığı bir özelliğe sahip olmalarına neden olmaktadır ve ebeveynler çocukların yaşamında çok önemli bir yer tutmaktadırlar. Bu nedenle, EKAR Kuramı'nda çocuğun ebeveynleri tarafından kabullenilmesi veya reddedilmesi kişilik gelişimi üzerinde her şeyden daha fazla etkili olmaktadır (Rohner ve diğerleri, 2009). Bu doğrultuda, “diğer önemli kişiler” den veya ebeveynlerinden olumlu tepki alma ihtiyacının yeterince karşılanmaması kişinin işlevlerinde olumsuz bir etki yaratmakta ve çocuklar veya yetişkinler bu duruma, duygusal ve davranışsal olarak belirli şekilde tepki verme eğiliminde olmaktadır (Rohner, 1999b; 2004).

EKAR Kuramı, anne-baba tarafından reddedilmenin kişilik üzerindeki en belirleyici etkileri üzerinde durmaktadır. EKAR Kuramı'na göre, anne-baba tarafından reddedilme, özellikle yedi kişilik boyutunda etkili olmaktadır: (1) Algılanan reddedilme sıklığına ve yoğunluğuna bağlı olarak, bağımlılık ve savunucu bağımsızlık, (2) Duygusal tepkisizlik, (3) Düşmanlık, saldırganlık, pasif saldırganlık veya düşmanlık veya saldırganlığın denetimiyle ilgili sorunlar, (4) Olumsuz öz saygı, (5) Olumsuz öz yeterlilik, (6) Duygusal tutarsızlık, (7) Olumsuz dünya görüşü (Rohner, 1986).

EKAR Kuramı'nda yer alan yedi kişilik özelliği, yedi kişilik boyutu olarak değerlendirilmekte ve yukarıda yer alan yedi kişilik özelliği, bu yedi boyutun reddedilme ile ilgili “olumsuz” uçlarını ifade etmektedir. Rohner (1986) yedi kişilik özelliğinin, ebeveynin sıcaklık boyutunda olduğu gibi, olumlu uçtan olumsuz uca uzanan bir “uzantı” üzerinde düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Rohner'e (1986) göre dünyanın her yerindeki insanları kişilik özelliklerine göre, her kişilik boyutuna ait uzantı üzerinde belirli bir noktaya koymak mümkündür.

EKAR Kuramı'nın kişilik alt kuramı ve yukarıda bahsedilen yedi kişilik özelliğinin her birinin anne babaları tarafından reddedilmiş çocuk veya yetişkinlerde, kültür, ırk, dil ve benzeri farklılar gözetmeksizin daha sık ortaya çıkacağını ileri sürmektedir (Rohner, 1986). Dünya üzerindeki çeşitli ülkeler ve alt kültürlerde kültürlerarası yaklaşımı ile yapılan çalışmalar sonucunda, anne-babası ile ilişkisinde reddedilen çocuklar ve yetişkinlerde, evrensel olarak, yukarıda bahsedilen yedi tane ölçülebilen kişilik özelliğini içeren psikolojik uyumsuzluğun, kişiden kişiye farklılık gösteren konfigürasyonlar olarak ortaya çıktığı belirlenmiştir (Khaleque ve Rohner, 2002; Rohner, 1975, 1986; Rohner ve diğerleri, 2009).

EKAR Kuramı'nın kişilik alt alanı çerçevesinde yürütülen çalışmalarda incelenen genel psikolojik uyum kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için, yukarıda bahsedilen yedi kişilik boyutu ayrı ayrı aktarılacaktır.

1.2.3.1. Bağımlılık veya Savunucu Bağımsızlık

Bağımlılık kavramına farklı kuramlarda farklı anlamlar verildiği için, EKAR Kuramı'nda ele alınan yedi kişilik özelliği arasında “bağımlılık” en karmaşık ve sorunlu olanıdır. EKAR Kuramı'nın kişilik alt alanında, bağımlılık ve bağımsızlık aynı kişilik boyutunun zıt uçları olarak düşünülmektedir. Uzantının bir ucunda yer alan “bağımlılık”, genel olarak diğer insanların olumlu tepkisine duyulan istek ya da arzu olarak; “bağımlı davranış” ise, çocuk veya yetişkinlerin kendileri için önemli olan kişilerden olumlu tepki alma girişimleri olarak tanımlanmaktadır (Rohner, 1986).

Çocukluktan yetişkinliğe doğru uzanan süreç içerisinde, olumlu tepkiye duyulan ihtiyaç değişik biçimler almaktadır. Çocuklarda duygusal rahatlama, şefkat, onay, destek veya cesaretlendirme peşinde olmak, ayrıca, dikkat çekmeye yönelik davranışlarda

bulunmak, anne-babadan ayrıldığında kaygılı, güvensiz, ağlamaklı olmak veya mızımızlanmak, birinden bakım verici tepki beklemek veya talep etmek bağımlılığın göstergeleri olarak gösterilmektedir (Rohner, 1986). Yetişkinlerde ise, kendisi için önemli olan kişilerden (arkadaşları, ailesi gibi) rahatlama, bakım, onay, doğrulama, destek, şefkat görme, cesaretlendirilme isteme veya bir zorlukla karşılaştığında hemen başlarından yardım isteme bağımlı davranışlar arasında yer almaktadır (Rohner, 1986; Rohner ve diğerleri, 2009).

Uzantının diğer ucunda yer alan “bağımsızlık” ise, diğer insanların olumlu tepkisine yönelik duygusal bel bağlamaların olmadığı veya kişinin olumlu tepki alma taleplerinde bulunma ihtiyacından ya da isteğinden uzak olduğu anlamına gelmektedir (Rohner, 1986). “Bağımsız” kişiler, duygusal destek, cesaretlendirilme, doğrulama, rahatlatılma ve benzeri için sık sık başkalarına bel bağlamayan, incindiğinde ya da derdi olduğunda arkadaşları veya ailesinin ilgisini, sempatisini alma ihtiyacı duymayan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Rohner (1986), duygusal açıdan sağlıklı kişilerin de zaman zaman böyle ihtiyaçları olabileceğini ancak burada önemli olanın, kişinin olumlu tepki alma ihtiyacını ne kadar sık ve yoğun yaşadığı olduğunu belirtmiştir.

EKAR Kuramı’na göre, her insan az ya da çok bağımlı veya bağımsız olmasına göre bağımlılık-bağımsızlık boyutunda belirli bir noktaya yerleştirilebilir ve çocukların bağımlılık konusunda birbirlerinden farklılaşması ebeveynleri tarafından ne derece kabullenilmiş veya reddedilmiş olarak algıladıklarına bağlı olmaktadır (Rohner, 2004; Rohner ve diğerleri, 2009).

Kişilik alt alanında, bağımlılık ve sevginin esirgenmesi veya reddedilme arasında karmaşık ve doğrusal olmayan bir ilişki yordandığıdır. Anne-babası tarafından kabul edilmiş çocuk, normal koşullar içerisinde, ne çok bağımlı ne de çok bağımsız, başka bir deyişle, orta derecede bağımlı olarak nitelendirilmektedir. Anne-babanın giderek daha fazla reddedici olduğu durumlarda, belirli bir noktaya kadar, çocuğun olumlu tepki alma yönündeki girişimlerinin artacağı, yani giderek daha fazla bağımlı olacağı; reddedilme uzantısı üzerinde belirlenmemiş o noktadan sonra ise, çocuğun olumlu tepki almak için giderek daha az girişimde bulunacağı belirtilmiştir. Rohner, bundan sonrasında çocuğun dışarıdan bağımsızmış gibi görünse de, bu bağımsızlığının “sağlıklı bir bağımsızlıktan” çok “savunucu bir bağımsızlık” olacağını belirtmiştir. Anne-babaları tarafından ciddi

şekilde reddedilmiş çocuklar için sürekli düşmanca ve kayıtsız davranan anne-babalarından sevgi istemeye devam etmek acı verici bir durumdur (Rohner, 1986). O nedenle, bu çocuklar sıklıkla kendi içlerine kapanırlar ve duygusal olarak yalıtılmış bir durum içerisinde girdikçe de, anne-babalarından olumlu tepki almak için daha az girişimde bulunurlar veya bu gereksinimlerini inkar ederler (Rohner, 1986; Rohner ve diğerleri, 2009).

Rohner (1986), bağımlılık-savunucu bağımsızlık boyutunda, reddedilmiş çocukların artan bağımlılıktan savunucu bağımsızlığa geçtikleri noktanın, bir çocuktan diğerine, reddedilmenin ağırlığı, şekli, süresi, reddedilme öncesinde olumlu tepkiye duyduğu ihtiyaç gibi çeşitli faktörlerin birbiri ile karmaşık bir biçimde etkileşimine bağlı olarak değiştiğini belirtmektedir.

Savunucu bağımsızlık ile beraberinde gelen duygu ve davranışlar, çocukları anne ve babalarından uzaklaştırabilir, hatta bazı durumlarda çocuklar “karşıt reddetme” süreci ile kendilerini reddeden anne-babalarını reddedebilirler (Rohner, 1986; Rohner ve diğerleri, 2009). Bu bağlamda, savunucu bağımsızlık ve karşıt-reddetme bir çocuk için, anne-babasının sevgisini esirgeme, saldırganlık gibi reddedici davranışlardan kendisini daha fazla zedelememek için geliştirdiği kendini koruma yolları olarak değerlendirilmektedir (Rohner, 1986).

1.2.3.2. Duygusal Duyarsızlık (Tepkisizlik)

Kuramda, duygusal duyarlılık, kişinin duygusunu özgürce ve açıkça ifade edebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Duygusal açıdan duyarlı olan kişiler, karşılardaki kişilere duygusal olarak yakınlaşmakta ve kendilerine yakınlaşmak isteyenlere tepki vermekte zorluk yaşamayan kişilerdir (Rohner, 1986). Diğer yandan, duygusal açıdan tepkisiz olan kişiler ise, sevgi gösterebilme, sevgi göstermeyi isteme, nasıl sevgi göstereceğini bilme, başkalarının kendisine gösterdiği sevgiyi kabul etmede sıklıkla sorun yaşayan kişiler olarak tanımlanırlar (Rohner ve diğerleri, 2009).

Ciddi şekilde reddedilmiş çocuklar, anne-babaları tarafından reddedilmenin yol açtığı psikolojik acı hissinden ve daha fazla hırpalamaktan korunabilmek için, kendilerini duygusal olarak kapatırlar (Rohner, 1986; Rohner ve diğerleri, 2009). Model alabilecekleri sevgi dolu anne-babaları olmadığı için bu çocuklar, sevgi vermeyi öğrenememişlerdir ve

dolayısıyla şefkate çok ihtiyaç duymalarına rağmen bunu vermekte ve almakta zorluk çekerler. Olumlu tepki almak için az girişimde bulunan ve duygularını üzerini örtme eğiliminde olan bu çocuklar, genellikle farkında olmadıkları veya inkar ettikleri bir sevgi arzusu veya hasreti içerisinde olurlar. Bu şekilde reddedilmiş çocukların, insanlarla yakın bir duygusal ilişki içerisine girmeyi becerebilmekte zorluk yaşayabilecekleri, doğal olmaktan uzak olabilecekleri ve normal bir sevgi alışverişine giremeyecekleri belirtilmiştir (Rohner, 1986).

1.2.3.3. Düşmanlık ve Saldırganlık

EKAR Kuramı'nın kişilik alt alanında, saldırganlık, bir başka kişiye, bir şeye veya kişinin kendisine kasıtlı olarak zarar vermesi veya böyle algılanması olarak tanımlanmaktadır (Rohner, 1986). Pasif saldırganlık ise, saldırganlığın surat asma, yapılacak işleri sonraya erteleme, inatçılık gibi daha dolaylı yollardan ifade edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Pasif saldırganlıkta bulunan kişiler, görünürde karşındakileri incitmeye çalışmaz veya aklından geçen düşmanca şeyleri söylemezler ancak yaptıkları davranışlar yine de karşındaki kişiyi rahatsız etmeye veya incitmeye yönelik davranışlardır (Rohner, 1986). Bu noktada Rohner (1986), pasif saldırgan kişilerin her zaman bilinçli olarak niyetlerinin farkında olmadıklarının unutulmaması gerektiğini ifade etmiştir.

Bazen çocuklar ya da yetişkinler öfke, kızgınlık ve düşmanlık duygularıyla başa çıkmak, bu duyguları denetlemek ve bu duygularını ifade etmek konusunda farkında oldukları veya farkında olmadıkları bir güçlük yaşayabilirler. Böyle durumlarda, düşmanlık duygularını veya saldırganlıklarını açık bir şekilde ifade etmekte güçlük yaşayan kişiler, pasif saldırgan tutumlar, saldırganlıkla ilgili hayaller, düşünceler ve bunun gibi durumlar ile öfkelerini sembolik şekilde ortaya koyarlar (Rohner, 1986).

Bu bilgiler doğrultusunda, Rohner (1986) reddedilmiş çocukların anne-babalarına öfkelenme veya kızgınlık duyma eğiliminde olduklarını belirtmiştir. Anne-baba tarafından reddedilen çocuklar öfkelerini doğrudan ortaya koyabilirler ya da içlerinde biriktirirler. Bu noktada, çocukların öfkelerini içlerinde biriktirmesi öfke denetiminde sorunlara yol açmaktadır.

EKAR Kuramı'nın kişilik alt alanına göre, anne-babalar çocuklarını düşmanlık ve saldırganlık şeklinde reddediyorlarsa, reddedilmiş çocuklar düşmanlık duygularını hissetmeye, saldırgan olmaya veya pasif tutumlar içerisinde olmaya özellikle eğilimli olmaktadır. Öte yandan, bazı anne-babaların çocuklarının öfkelerini açıkça ifade etmeye izin vermemesi, çocukların öfke denetiminde sorunlar yaşamaya eğilimli olmasına neden olmaktadır (Rohner, 1986). Bunlara ek olarak, Rohner (1976), çocuklarda veya yetişkinlerde hiçbir saldırganlığın görülememesinin mümkün olmadığını, dünyanın her köşesinde normal çocuklar ya da yetişkinlerin zaman zaman sinirlilik, öfke gibi düşmanlık veya saldırganlık içeren bir tablo içerisine girebildiklerini belirtmiştir.

1.2.3.4. Olumsuz Özsaygı

Özsaygı, kişinin kendi değeri hakkında yaptığı duygusal değerlendirmeler olarak tanımlanmaktadır. Olumlu özsaygı, kişinin kendisini beğenmesi, onaylaması, kabul etmesi, kendisini değerli ve başkalarının saygısını hak eden biri olarak görmesini ifade etmektedir. Öte yandan, olumsuz özsaygı ise, kişinin kendisini beğenmemesi, onaylamaması, kendi değerini düşük görmesi, kendisini diğer insanlardan aşağı görmesi, kendisini değeri olmayan ve suçlamayı hak etmiş biri olarak algılaması anlamına gelmektedir. Tüm insanlar olumlu özsaygı ve olumsuz özsaygı olarak iki nokta arasında yer alan uzantı üzerinde belirli bir noktaya yerleştirilebilirler (Rohner, 1986).

1.2.3.5. Olumsuz Özyeterlilik

Özyeterlilik, kişinin kendi yeterliliği ile ilgili yaptığı değerlendirmeler olarak tanımlanmaktadır. Bunlara ek olarak, olumlu özyeterlilik duygularına sahip kişiler, kendilerini sorunlarıyla yeterince başa çıkabilen, başarılı veya yapacağı işlerde başarılı olacağını düşünen, kendinden emin ve kendine güvenen kişiler olarak tanımlanmaktadır. Olumsuz özyeterlilik ise, kişinin yetersizlik duygularının olması, günlük yaşamın getirdiği işlerde yetersiz kaldığını düşünmesi, istediği şeyler için yeterince mücadele edemediğini hissetmesi gibi duygu ve düşünceler olarak ifade edilmektedir (Rohner, 1986).

Rohner'e (1986) göre, çocukların yaşamında "en önemli kişiler" olan anne-babaları onları sevmiyor ise, o zaman, bu çocuklar kendilerini sevilemeyecek ve bu nedenle de, değersiz ve yetersiz kişiler olarak algılama eğiliminde olacaklardır. Rohner, bu durumun, çocukların kendilerine anne-babalarının onlara baktığı gibi bakma eğiliminde olmalarından kaynaklandığını ifade etmiştir (Rohner ve diğerleri, 2009). Bu noktada, kendilerini

değersiz olarak algılayan çocuklar, bu duygularını kolaylıkla kişisel yetersizlikle ilgili inançlara genellemektedirler (Rohner, 1986). Diğer bir deyişle, kişisel gereksinimlerini karşılamakta iyi olmadığını düşünen bir kişinin kendisiyle ilgili genel kanısı da iyi olmamaktadır (Rohner diğerleri, 2009).

Yaşamlarındaki önemli olaylar üzerinde kontrollerinin az olduğunu hisseden, anne-babaları tarafından reddedilmiş çocukların olumsuz özyeterlilik duygularını yanlış bir şekilde diğer alanlara da genellemeleri kendi kendini gerçekleştiren bir kehanete neden olmaktadır. Bu çocukların kendilerini yetersiz olarak gördükçe, gerçekten de öyleymiş gibi davranmaya başlaması, diğer insanların onlarla ilgili daha olumsuz değerlendirmeler yapmasına neden olabilmektedir. Böyle bir durumda, diğer kişiler tarafından yapılan bu olumsuz değerlendirmeler, onların zaten zedelenmiş olan özsaygı ve özyeterlilik duygularına bir geribildirim niteliğinde olmakta ve böylece çocuklar yıkıcı bir döngünün içine girmiş olmaktadır (Rohner, 1986).

1.2.3.6. Duygusal Tutarsızlık

EKAR Kuramı'nın kişilik alt alanında "duygusal tutarlılık" kişinin duygusal durumundaki stabilitesi ile ilişkili olarak kullanılmaktadır. Duygusal açıdan tutarlı (stabil) olan kişiler, günlük yaşamın getirdiği küçük gerginlikleri, küçük engellenmeleri, zorlukları veya stresi canı sıkılmadan, endişe, sinirlilik veya gerginlik yaşamadan tolere edebilirler; küçük duygusal stresler karşısında soğukkanlılığını koruyabilirler ve kolayca sinirlenip öfkelenmezler. Duygusal durumları bir neden olmadıkça gün içerisinde aynı kalan bu kişiler, çok stresli bir durum ile karşı karşıya kalırlarsa duygusal durumları değişse bile, tekrar olay öncesindeki duygusal durumlarına dönmekte zorluk yaşamazlar (Rohner, 1986).

Diğer taraftan, duygusal açıdan tutarlı olmayan kişiler, küçük engellenmeler, zorluklar veya sorunlar karşısında keyifleri kolayca kaçan; stresli bir durum ile karşılaştıklarında soğukkanlılıklarını kolayca kaybedebilen kişiler olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler bekledikleri bir şey gerçekleşmediğinde öfkelenebilirler ve kendilerini kötü hissedebilirler. Duygusal açıdan tutarlı kişilerin aksine, duygusal açıdan tutarlı olmayan kişilerin duygu durumu, iki kutup arasında oldukça geniş, sık ve yordanamayan dalgalanmalar gösterebilir. Bu kişiler bir an neşeli iken, bir an sonra

karamsar ve depresif; bir an sakinken, bir an gergin ya da bir an sıcakken bir an düşmanca olabilirler (Rohner, 1986).

Rohner (1986) anne-babaları tarafından reddedilmenin getirdiği psikolojik hasardan dolayı sevilmediklerini hisseden çocukların, kabul edilen (sevildiğini hisseden) çocuklara göre strese karşı toleranslarının daha az olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, anne babaları tarafından reddedilmiş çocuklar, kabul edilmiş çocuklara göre duygusal açıdan daha az tutarlı olurlar, stresli durumlarla karşılaştıklarında daha fazla etkilenirler, ağlarlar ya da öfkelenirler (Rohner, 1986; Rohner ve diğerleri, 2009).

1.2.3.7. Olumsuz Dünya Görüşü

EKAR Kuramı çerçevesinde “dünya görüşü” kişinin yaşamı, kainatı veya varoluşun özünü olumlu veya olumsuz olarak değerlendirmesi ve insanların varoluşun kalitesi hakkındaki yargıları olarak ele alınmaktadır. Dünya görüşü, kişinin varoluşunun kalitesini “iyi” ya da “kötü” olarak hissetmesi ya da algılaması ile ilişkilidir. Dünya görüşü olumlu olan bir kişi, yaşamı temelde iyi, güveli, dostça, mutlu, tehdit edici olmayan ya da bunun gibi başka biçimlerde olumlu olarak; diğer yandan, dünya görüşü olumsuz olan bir kişi ise, yaşamı kötü, güvensiz, tehdit edici, düşmanca, belirsiz ve/veya tehlikelerle dolu olarak görmektedir (Rohner, 1986).

Yukarıda bilgiler ışığında, Rohner (1986) bir insanın, yaşam ve dünya ile ilgili imgesini, psikolojik açıdan nasıl inşaa edeceğinin çocukluk yaşantıları, özellikle anne babasıyla ilişkisinde yaşadığı kabul veya reddedilme deneyimleri tarafından biçimlendiğini belirtmiştir. Kişilik alt alanında da daha önce bahsedildiği gibi, anne-babası tarafından reddedilmiş çocuklar, güvensiz, bağımlı veya savunucu şekilde bağımsız, öfkeli, duygusal açıdan tepkisiz olmaya, özsaygı ve özyeterlilik duygularını değersizleştirmeye eğilimli olmaktadır. Böyle bir noktaya gelindiğinde çocuklar bu yaşadıkları acı aile yaşantılarını ve içsel duygularını yaşamın ve kainatın özüne yükleyebilirler. Bu doğrultuda, reddedilmiş çocuklar olumsuz bir dünya görüşü geliştirirler ve dünyayı özünde dostça olmayan, düşmanca, emniyetsiz, hoş olmayan bir yer olarak görürler ve bu olumsuz dünya görüşü bir kez oluştuğunda, tüm yaşam boyunca çocukları etkiler.

Rohner, insanların reddedilme algısı gibi bir neden olmasa da bu yedi kişilik özelliğindeki gibi bireysel problemler yaşayabileceğini ancak başka hiçbir kişilerarası

deneyimin EKAR Kuramı'nda tarif edilen kişilik boyutlarının tüm gruplarını ortaya çıkaramayacağını ileri sürmüştür. Bu nedenle, Rohner EKAR Kuramı'nı ortaya koyduktan sonra ileriki yıllarda, kabul-red algısı ve bunun zararları olgusunu tanımlamak için "sendrom" kavramını kullanmıştır (Rohner, 2004). Buna ek olarak, Rohner'in "ebeveyn kabul-red sendromu" kavramını ileri sürmesinde, yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen, hem kabul-reddin evrensel ifadeleri hem de dünyanın her yerinde algılanan ebeveyn kabul-reddinin psikolojik etkileri ile ilgili kanıtlar da etkili olmuştur. Rohner'e göre "ebeveyn kabul-red sendromu" birbirini tamamlayan iki grup faktörden oluşmaktadır. Birincisi, çocukların ebeveynleri ya da kendileri için önemli olan kişiler tarafından sevilme ya da reddedilme ("benim ebeveynlerim ya da bağlanma figürüm beni seviyor veya sevmiyor, önemsemiyor, istemiyor yani reddediyor") eğilimlerinin sembolik mesajını iletmek için ortaya çıkan dört davranış (sıcaklık/şefkat, düşmanlık/saldırganlık, kayıtsızlık/ihmal, ayrışmamış red) grubudur. İkincisi ise, bireylerin ebeveynleri ya da kendileri için önemli olan kişi tarafından kabul veya reddedildiklerini algılamalarına göre, dünyanın her yerindeki çocukların ve yetişkinlerin genel psikolojik uyumlarının doğrusal olarak değişme eğiliminde olmasıdır (Rohner 2004).

Yukarıda bahsedilen kişilik alt alanına bakıldığında, öncelikli olarak ebeveyn kabul-reddinin çocuğun ve yetişkinin psikolojik uyumu üzerindeki etkilerine odaklanıldığı görülmektedir. Bu durum EKAR Kuramı'nın ilk başlarda ebeveyn kabul-reddi üzerinde odaklanması ile ilişkili görünmektedir. EKAR Kuramı ortaya çıkışından 1999 yılına kadar olan süreçte ebeveyn kabul-reddi üzerine odaklanmış 1999 yılında ise, eş kabul-reddi ve ardından akran, öğretmen, ağabey/abla kabul-reddi gibi alanlar da kurama dahil edilmiştir. Diğer bir deyişle, EKAR Kuramı yaşamın herhangi bir noktasında bir bağlanma figüründen ("diğer önemli kişi") algılanan reddin etkileri üzerinde durmaya başlamıştır. EKAR Kuramı'ndaki paradigma değişimi ile çocuk ve yetişkinlerde çocuklukta ebeveyn reddi ile ilişkili olduğu gösterilmiş olan yedi kişilik boyutunun, yaşamın herhangi bir noktasında bir bağlanma figüründen algılanan red ile ilişkili olduğu ileri sürülmüştür (Rohner ve diğerleri, 2009).

1.2.4. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı İle İlgili Araştırmalar

EKAR Kuramı çerçevesinde yürütülen çalışmaları incelemeden önce, kuramın temellendirildiği araştırma yöntemlerine değinmenin yapılan çalışmaların daha iyi anlaşılmasında faydalı olabileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda, bu bölümde EKAR

Kuramı'nın kullandığı yaklaşımlar ve farklı araştırma yöntemleri ele alınacaktır. Ekolojik bakış açısı ve hem insanı hem de kişinin içinde bulunduğu durumu göz önüne alan bakış açısına temellendirilmiş olan EKAR Kuramı, kabul ve reddin çalışılmasında kültürlerarası yaklaşımı ve yöntembilimlerin yakınlaştırılması yaklaşımını kullanmaktadır. Kuramın çok yönlü model bakış açısına göre, bireyin davranışı kendi, diğeri ve içinde bulunduğu durum arasındaki etkileşimin bir fonksiyonu olarak kabul edilmektedir (Rohner, 2004).

EKAR Kuramı'nın yöntembilimlerin yakınlaştırılması yaklaşımı, diğeri bir deyişle, evrensel yaklaşımı tüm dünyadaki sosyokültürel ve etnik ortam içindeki çalışmaların farklı ölçüm yöntemleri ve paradigma dizilerinin sonuçlarını yakınlaştırmayı araştırmaktadır (Rohner, 1986). Bu bağlamda, kuramın temel yönlerini test etmek için iki grupta toplanabilecek olan beş farklı çalışma türü kullanılmıştır. Birinci grup, görüşme, davranışsal gözlem ve özellikle öz-bildirim ölçekleri (Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği-EKRÖ, Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği-EKRÖ/Kontrol, Kişilik Değerlendirme Ölçeği-KİDÖ) gibi teknikleri kullanan niceliksel psikolojik çalışmalar ve meta-analiz çalışmaları olmak üzere iki tür çalışmayı içermektedir. İkinci grup ise, etnografik vaka çalışmaları, kontrollü karşılaştırma veya birbirine bağlı farklılık çalışmaları ve holokültürel çalışma (kültürlerarası tarama yöntemi) olmak üzere, etnografik araştırmaya temellendirilmiş üç tür çalışmayı içermektedir (Rohner, 2004). Rohner'e (2004) göre, kuramın temel yönlerinin test edilmesinde kullanılan bu beş farklı yöntemin benimsenmesinde en önemli neden, her yöntem ya da tekniğin kendine özgü zayıf ve güçlü yönlerinin olmasıdır. Rohner (2004), bu farklı yöntem ve tekniklerin EKAR Kuramı'nın temel varsayımlarını desteklediğini belirtmiştir.

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı ile ilgili alanyazın incelendiğinde, bugün kabul-red ile ilgili 2000'den fazla araştırma bulunduğu ve kuramda en çok kişilik alt alanının geliştiği görülmektedir. Kişilik alt alanı çerçevesinde ulaşılan sonuçlar, yukarıda sözü edilen beş tür çalışma yöntemi ile yürütülen çalışmalar ile elde edilmiştir. Bu doğrultuda, ırk, kültür, dil ve diğeri değişkenlere bakılmadan, hemen hemen her çalışmada aynı ölçeklerin kullanıldığı EKAR Kuramı'nın kişilik alanıyla ilgili olan araştırmalarda aynı sonuca ulaşılmıştır. Araştırmalarda, kişilik alt kuramının öne sürdüğü gibi, ebeveyn kabulü ya da reddi ile psikolojik uyumun ya da uyumsuzluğun ilişkili olduğu saptanmıştır (Rohner ve diğeri 2009).

Khaleque ve Rohner (2002) yapmış oldukları meta analiz çalışmasında, 1977 ve 2000 yılları arasında, EKAR Kuramı'nın temel varsayımlarını araştıran 43 kültürlerarası ve kültür içi çalışmayı incelemişlerdir. Çalışmalarda, 7563 katılımcıdan EKRÖ ve KİDÖ'nün yetişkin ve çocuk formları kullanılarak elde edilen sonuçlar incelenmiştir. İncelenen 43 çalışmanın örneklemelerindeki çocuk örneklemin yaş aralığı 6 ile 19 yaş arasında; yetişkin örneklemin yaş aralığı ise, 21 ile 89 yaş arasında değişmektedir. Çalışmada, EKAR Kuramı'nın ön gördüğü gibi, algılanan ebeveyn kabul-reddinin evrensel olarak, cinsiyet, ırk, dil ve kültürden bağımsız olarak kişinin psikolojik uyumu (uyumsuzluk) ile ilişkili olduğunu saptamışlardır.

Meta analiz çalışmasında, yetişkinlerin psikolojik uyumlarının %21'inin bakım verenin kabul-reddini içeren çocukluk yaşantıları ile açıklanabileceğini belirlenmiştir (Khaleque ve Rohner, 2002). Bu sonuçlar, algılanan kabul-red ile psikolojik uyum arasındaki ilişkinin olasılığı yönündeki kuramın beklentisini desteklemektedir (Rohner, 1986, 1999b). Buna ek olarak, yetişkinlerde psikolojik uyum ile ebeveyn kabul-reddi arasındaki korelasyon katsayısının 0,41 ile 0,64 arasında değiştiği belirlenmiştir (Rohner ve Britner, 2002).

Kuramının kişilik alt alanın temel varsayımları, kültürlerarası tarama çalışmaları (holokültürel), etnografik vaka çalışmaları ve kontrollü karşılaştırma çalışmalar ile de desteklenmiştir. Rohner'in (1975) 101 iyi tanımlanmış, sanayileşmemiş toplumla yürüttüğü holokültürel çalışmada, ebeveyn kabul-reddinin gençlerin psikolojik uyum ya da uyumsuzluğu ile ilişkili olması, kuramın temel varsayımını desteklemiştir.

Rohner ve Rohner 1981 yılında, 186 değişik toplumdaki oluşan bir örneklem ile kültürlerarası bir çalışma yürütmüşlerdir. Ebeveynliğin sıcaklık boyutu ve kontrol boyutunun incelendiği bu çalışmada, kız ve erkek çocuklar açısından bakıldığında, cinsiyetin ebeveyn davranışlarında belirleyici bir etkisi olmadığı saptanmıştır. Yapılan çalışmada, ebeveyn reddinin alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiş ve ebeveyn sıcaklığı ile ebeveyn ihmal ve düşmanlığı arasında negatif yönlü bir ilişki, ebeveyn ihmal ve düşmanlığı arasında ise pozitif yönlü bir ilişki belirlenmiştir.

Ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyumun incelendiği çalışmalarda, farklı ebeveyn davranışları ile psikolojik uyumun alt boyutları arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Bu doğrultuda, kültürlerarası örnekleme yürütülen çalışmada, ebeveyn düşmanlığı ile

yetişkinlerin duygusal tepkisizliği, olumsuz dünya algısı ve duygusal tutarsızlığı arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Örneklemede yer alan tüm kültürlerde, yetişkinlerde bağımlılık ebeveynlerden algılanan düşmanlık ile anlamlı olarak ilişkili bulunurken, çocuklarda aynı sonuca ulaşılamamıştır (Rohner, 1986).

Veneziano ve Rohner'in 1998 yılında, 58 baba ile onların 63 (8 ile 18 yaş arası) çocuğu ile yapmış olukları çalışmada, baba kabul reddi, babanın ilgisi ve psikolojik uyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada, çocukların baba reddine göre daha fazla baba kabulü algıladıkları ve çoğu babanın da çocuklarını büyütürken çocuklarına karşı ilgili hissettikleri saptanmıştır. Ayrıca, baba kabulünün anlamlı olarak çocukların psikolojik uyumu ile ilişkili olduğu; çocukların babalarından algıladıkları kabulün sosyal sınıf, cinsiyet ve ırk ile anlamlı olarak ilişki olmadığı belirlenmiştir. Öte yandan, gençlerin yaşı ile algılanan baba kabulü arasında anlamlı bir ilişki saptanmış ve yaşı küçük olan çocukların büyük olanlara göre daha fazla baba kabulü algıladıkları belirlenmiştir.

Rohner ve Britner, 2002 yılında yapmış oldukları derleme çalışmasında, kültürlerarası ve kültür içi yapılan ebeveyn kabul-red ile ilgili çalışmalarını incelemişlerdir. EKAR Kuramı'nın kişilik alt alanı ile ilgili yapılan çalışmalarda, ebeveyn reddinin psikopatolojinin değişik türleri, davranış problemleri, psikolojik uyum problemleri, alkol-madde kötüye kullanımı, bağlanma bozuklukları, akademik problemler, psikofizyolojik tepkiler ve arkadaş, akran ve evlilik problemleri gibi sorunlu (troubled) insan ilişkileri ile ilişkili olduğunu ortaya konmuştur. Diğer yandan, ebeveyn kabulünün ise, çocuklukta yardımseverlik, empati gibi olumlu sosyal davranış gelişimi, ergenlikte olumlu arkadaş ilişkileri ile ayrıca, yetişkinlikte, mutluluk, yaşam doyumu ve düşük psikolojik stres gibi genel psikolojik iyilik hali ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Bu doğrultuda, dünyanın her yerinde ebeveynleri tarafından red algılayan ya da algılamış çocukların ya da yetişkinlerin, kabul algılamışlara göre anlamlı olarak daha fazla klinik ya da klinik olmayan depresyon ya da depresif duygu duygulanım yaşama yatkın oldukları; daha çok alkol-madde kötüye kullanımına karıştıkları; davranım bozukluğu, dışsallaştırma davranışları ve suç işlemeyi içeren davranış problemlerini daha fazla gösterdikleri saptanmıştır (Rohner ve Britner, 2002).

Meta analiz çalışmada, depresyon ile ebeveyn reddi arasındaki ilişkide özsaygının aracı rolü üzerinde durulmuş ve çocuklukta ebeveyn reddi yaşamanın bazen depresif

semptomlara dönüşebilen olumsuz öz saygı ile ilişki olma eğiliminde olduğu belirlenmiştir (Rohner ve Britner, 2002).

Farklı ölçme yöntemleri (kendini bildirim ölçeği, görüşme, gözlem) ve farklı araştırma desenleri (boylamsal çalışma, deneysel çalışma vb.) ile yürütülen çalışmalarda, ebeveyn reddi yaşayan çocukların ve ergenlerin içselleştirme ve dışsallaştırma davranışlarını içeren davranış sorunları göstermeye daha yatkın oldukları belirtilmiştir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer 2005; Rohner ve Britner, 2002).

Doksanların sonunda, EKAR Kuramı'nın ebeveyn kabul-reddinden kişilerarası kabul-redde doğru paradigma değiştirmesinin ardından, EKAR Kuramı çerçevesinde yürütülen araştırmalar sadece anne-baba kabul-reddi ile sınırlı kalmamış ve arkadaş kabul-reddini, kardeş kabul-reddini, öğretmen kabul-reddini, yetişkinlerin yakın ilişkilerde eş ya da sevgili kabul-reddini ve yaşam boyunca diğer bağlanma ilişkilerindeki kabul-reddi de içeren çalışmalar yürütülmüştür (Rohner ve diğerleri, 2009).

Türkiye'de yürütülen çalışmalar incelendiğinde, genellikle çocukların anne ve babalarını sıcak ve sevgisini gösteren bireyler olarak algılama eğiliminde oldukları ve yetişkinlerin büyük bir çoğunluğunun çocukluklarında, anne ve babası tarafından kabul algıladığı belirlenmiştir (Erkman ve Rohner, 2006; Varan, 2005; Varan, Rohner ve Eryüksel, 2008, Eryavuz, 2006; Salahur, 2010). Bunlara ek olarak, yapılan çalışmalarda, genel olarak, yetişkin kişilerin, gençlerin ya da çocukların genel psikolojik uyumunun anne ve baba kabul-reddi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Eryavuz, 2006; Varan ve diğerleri, 2008; Erkman ve Rohner, 2006; Öngider, 2006; Özyavru, 2008). Bu bulgu, EKAR Kuramı'nın kişilik alt alanının, temel varsayımı çerçevesinde yabancı alanyazında yapılan çalışmalarının sonuçlarını desteklemektedir.

Erkman ve Rohner (2006), 427 genç ile yürüttükleri çalışmada, fiziksel ceza, ebeveyn kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada, çocukların, hem annelerini (Ort=104,02) hem de babalarını (Ort=104,83) sıcak ve kabul edici olarak algıladıklarını belirtmelerine rağmen %10'unun anne kabulüne göre anlamlı olarak daha çok anne reddi; %13'ünün ise, baba kabulüne göre anlamlı olarak daha çok baba reddi belirttiği gözlenmiştir. Bu bulgular ile benzer şekilde, Varan ve arkadaşlarının (2008) yetişkinlerin devam etmekte olan ilişkilerindeki eş kabulü, çocukluklarında algıladıkları anne-baba kabulü ve psikolojik uyumları arasındaki ilişkiyi inceledikleri

çalışmada, hem erkeklerin hem de kadınların büyük çoğunluğunun, çocukluklarında anne ve babalarından sevgi ve kabul algıladıkları belirlenmiştir. Diğer taraftan çalışmada, erkeklerin %5'i ve kadınların %9'unun çocukluklarında anlamlı olarak anne kabulüne göre daha çok anne reddi algıladıkları; hem erkeklerin hem de kadınların %11'nin ise, çocukluklarında baba kabulüne göre daha fazla baba reddi algıladıkları saptanmıştır.

Erkman ve Rohner'in (2006) çalışmasında, genel psikolojik uyum açısından bakıldığında çocukların %30'unun anlamlı olarak psikolojik uyumsuzluk belirttikleri saptanmıştır. Çalışmada, anne ve baba kabulünün birlikte, çocukların genel psikolojik uyumlarının varyansının %35'ini açıkladığı belirlenmiştir. Varan ve arkadaşlarının (2008) yaşları 17-71 arasında değişen toplam 681 yetişkin ile yürüttükleri çalışmada ise, genel olarak, hem kadınların hem de erkeklerin psikolojik uyumlarının iyi olduğu belirlenmiştir. Buna karşın, erkeklerin %13'ünün kadınların ise %12'sinin, kendilerinde psikolojik olarak iyi uyum yapmış kişilere göre daha fazla psikolojik uyumsuzluk belirttikleri ortaya konmuştur. Buna ek olarak çalışmada, erkeklerin genel psikolojik uyumlarının %22'sinin, kadınların genel psikolojik uyumlarının ise %18'inin eş kabulü, hatırlanan anne kabulü ve hatırlanan baba kabulünün doğrusal kombinasyonu ile açıklanabileceği saptanmıştır.

Eryavuz'un (2006) 18-64 yaş arasındaki kişiler ile yürüttüğü çalışmada, kişilerin psikolojik uyumları "yüksek" ve "düşük" olmak üzere iki gruba ayrılarak incelenmiştir. Bu doğrultuda, genel psikolojik uyumu göreceli olarak sağlıklı olan kişilerin, psikolojik uyumu göreceli olarak sağlıksız olan kişilere göre çocuklukta anne ve babaları tarafından daha fazla kabul algıladıkları görülmüştür. Bunlara ek olarak, ebeveyn kabul-reddin alt boyutları açısından bakıldığında, kadınların genel psikolojik uyumlarının yordanmasında, en güçlü yordayıcının babadan algılanan ayrışmamış red olduğu ve kadınların psikolojik uyumlarının varyansının %17'sini açıkladığı belirlenmiştir.

Öngider (2006), boşanmış ve evli ailelerle yürüttüğü çalışmada, 9 ile 16 yaşları arasındaki çocuklar ve onların anneleri olmak üzere toplam 524 kişi ile çocukların algıladıkları anne-baba kabul-reddinin çocuğun psikolojik uyumu üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada, daha önce bahsedilen çalışmalarla paralel olarak anne-baba kabul reddinin çocuğun genel psikolojik uyumunun varyansının %40'ini açıkladığı görülmüştür. Çalışmada ayrıca, çocuğun genel psikolojik uyumunun en güçlü yordayıcısının çocuğun annesiyle olan ilişkisinde algıladığı kabul veya reddedilme olduğu, ikinci olarak ise, babası

ile ilişkisinde algıladığı ayrışmamış red olduğu belirlenmiştir. Hem annesi hem de babasıyla ilişkisinde red algılayan çocukların, hem annesi hem de babasıyla ilişkisinde kabul algılayanlara göre daha olumsuz bir psikolojik uyuma sahip olduklarının belirlendiği bu çalışmada, psikolojik uyumun alt boyutları açısından, anne-babası tarafından kabul edildiklerini algılayan çocukların, red algılayan çocuklara göre daha bağımlı oldukları gözlenmiştir.

Bunlara ek olarak, Erkman ve Rohner'in (2006) çalışmasında, ebeveyn kabulü ile çocuğun yaşı ve çocuğun cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Varan'ın (2005), 18 ile 65 yaş arasındaki 245 yetişkin ile yürüttüğü çalışmada, çocuklukta algılanan ebeveyn kabul-reddi ile yetişkinlikteki eş kabul-reddi arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada, kadın ve erkek katılımcılar arasında ebeveyn kabul reddi ve eş kabul reddi açısından cinsiyet farklılığı olmadığı belirlenmiştir. Erkan ve Toran'ın (2010) düşük (n=123) ve yüksek (n=123) sosyoekonomik düzeye sahip annelerin çocuklarını kabul-red davranışlarını inceledikleri çalışmada, sosyoekonomik düzeyin, annenin yaşının ve annenin çocuk sayısının anne kabulünü etkilediği, öte yandan, çocuğun cinsiyetinin anne kabulünü etkilemediği saptanmıştır. Düşük sosyoekonomik düzeydeki annelerin yaşları arttıkça ve sahip oldukları çocuk sayısı arttıkça, çocuklarını reddetme düzeylerinin arttığı belirlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin (n=266) çocuklukta algılamış oldukları anne-baba kabul-reddi, bağlanma stilleri ve depresif belirtileri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada ise, algılanan anne ve baba kabul reddinin cinsiyet açısından farklılık göstermediği ancak, erkeklerin kadınlara göre, babaları ile olan ilişkilerinde daha yüksek ayrışmamış red algıladıkları belirlenmiştir (Salahur, 2010). Anne kabul-reddi (r=0,27) ve baba kabul-reddinin (r=0,26) depresif belirti düzeyi ile anlamlı olarak ilişkili olduğu Salahur'un (2010) çalışmasında, öğrencilerin depresif belirti düzeyi varyansının %8'inin çocuklukta anneleri ile olan ilişkilerinde algıladıkları saldırganlık ile %7'sinin ise, babalarıyla olan ilişkilerinde algıladıkları kabul-red ile açıklanabileceği belirlenmiştir. Bu doğrultuda, annenin saldırganlık düzeyi arttıkça ve babadan algılanan red arttıkça depresif belirtilerin arttığı gözlenmiştir.

Bu çalışmalara ek olarak, Türkiye'de ebeveyn kabul-reddinin, suçlu ve normal ergenler (Çetin, 2005); sorunlu ve normal çocuklar (Kayahan, 2002); öğrenme güçlüğü

olan çocuklar (Batum, 2007) ve diyabetli çocuklar (Koçkar, 2006); evli ve boşanmış aileler (Öngider, 2006) gibi özel örneklerde incelendiği görülmektedir. Belirtilen araştırmalarda genel olarak, suçlu ergenlerin hem anne hem de babalarıyla ilişkide normal ergenlere göre daha yüksek düzeyde ayrışmamış red algıladıkları, suçlu ergenlerin psikolojik uyumlarının normal ergenlere göre daha olumsuz olduğu ve sorunlu çocukların normal çocuklara göre daha fazla anne reddi algıladığı, psikolojik uyumlarının daha kötü olduğu belirlenmiştir (Çetin, 2005; Kayahan, 2002). Bunlara ek olarak çalışmalarda, öğrenme güçlüğü olan çocukların diyabetli olan çocuklara göre annelerinden daha fazla red algıladıkları, daha fazla psikolojik uyum sorunu yaşadığı gözlenmiştir (Koçkar, 2006). Hem evli hem de boşanmış ailelerde ise, çocukların annelerini babalarına göre daha fazla kabul edici olarak algıladıkları ve boşanmış ailelerdeki çocukların genel psikolojik uyumlarının evli ailelerdeki çocukların psikolojik uyumundan daha olumsuz olduğu gözlenmiştir (Öngider, 2006).

EKAR Kuramı çerçevesindeki paradigma değişimiyle beraber, Türkiye’de de ebeveyn kabul-reddi dışında, eş/sevgili kabul-reddinin (Varan ve diğerleri, 2008; Eryavuz, 2006; Varan, 2005) öğretmen kabul-reddinin (Yıldırım, 2006; Şahan, 2008); ağabey veya abla kabul-reddinin (Özyavru, 2008); incelendiği çalışmalar yürütülmüştür. Belirtilen araştırmalarda genel olarak, yetişkinlik döneminde eş veya sevgili ile ilişkide algılanan kabul-reddin çocuklukta anne baba ile ilişkide algılanmış olan kabul-red ile ilişkili olduğu gözlenmiştir. Buna ek olarak, öğretmen kabul-reddinin okul tutumu, benlik algısı ve akademik başarı ile ilişkili olduğu belirlenmiş ve anne babanın çocuklarını kabul-reddi ile ağabey/ablanın küçük kardeşini kabul-reddinin ilişkili olduğu, küçük çocukların psikolojik uyumlarının ağabey/ablanın kardeşine karşı nasıl davrandığına bağlı olduğu gözlenmiştir.

1.3. Kimlik Duygusu

Kimlik terimi, gençlik dönemi ile yakından bağlantılıdır. Bu dönemde biyolojik değişimle birlikte psikososyal gelişim süreci de birlikte yer almaktadır. Kimlik terimi, farklı bilimciler tarafından yaygın olarak kullanılmakla birlikte tanımı ile ilgili bir karar birliği yoktur. Bosma ve ark. (1994), kimlik duygusunun yaşamın çok erken zamanlarında, ilk ayrılma bireyselleşme döneminde yaklaşık 8-36 haftalar arasında ortaya çıkmaya başladığını belirtmişlerdir. Çocuğun olgunlaşma ve gelişimle değiştiğini ancak bu değişimin çok yavaş ve çevresel süreçlerle uyum içinde olduğunu da ifade eden Bosma ve ark. (1994), kimlik kavramının kendilik (self), karakter ve kişilik ile yakın ilişkili olduğunu

da vurgulamışlardır. Bu terimler bazen birbirlerinin yerine kullanılsa da, kimlik, zihinsel organizasyonun ve işlevselliğin bir görünümü anlamına gelmektedir. Her ne kadar kimlik terimini ilk kullanan psikanalist olmasa da Erik Erikson, kavramın önemini ilk keşfeden kişidir. Erikson'un kavramsallaştırmasında kimlik; kişinin çevresinde onu sınıflandırmaya çalışan dünyadan, bu sürecin sonuçlarından ve kişinin bu süreçleri kendi işlemlerinden oluşur (Bosma ve ark. 1994).

Yaşam çocukluk, gençlik ya da ergenlik ve yetişkinlik olarak 3 temel gelişim evresine ayrılmaktadır. Her bir dönemden başka döneme geçiş sürecinde belirleyici olan biyolojik, psikolojik ve toplumsal etkenler söz konusudur. Bu çalışmanın konusu olan gençlik dönemi, çocukluk ve yetişkinlik dönemleri arasında kalan ve fiziksel, psikolojik, bilişsel ve sosyal değişimlerin oldukça hızlı yaşandığı bir gelişimsel bir dönemdir (Crain, 1992).

Gelişim, birçok sürecin karşılıklı etkileşiminden oluşmaktadır. Gelişimsel psikopatoloji perspektifine göre, bu süreçlerin her biri hem kendi içinde hem de birbirleri arasında etkileşim halindedir. Ancak, özellikle gençlik dönemiyle birlikte kimlik duygusunun gelişimine paralel olarak bu süreçler bir bütün haline gelir. Ve eğer bu bütünleşme ve ilerlemenin herhangi bir parçası yolunda gitmezse, diğer bölümler bu durumu telafi etmeye çalışır. Eğer telafi süreci yeterli olmazsa düzenleme daha zor hale gelir. Böylece değişkenlerin bir birikimi oluşur ve zamanla bir bozukluk örüntüsü meydana gelebilir (Sameroff, 2000).

Benzer şekilde, gelişimsel psikopatoloji ile ilgilenen teorisyenler, ergenlik dönemi boyunca, kritik basamaklar olarak; bir üst okula geçişi sağlayan akademik başarı, psikolojik özerklik, karşı cinsle yakın ilişkiler kurabilme ve tutarlı bir kimlik duygusu hissedebilmeyi görmektedirler (Cicchetti ve Rogosch, 2002).

Kimlik ile ilgili araştırmalarda öncü olarak kabul edilen Erikson (1968), psikososyal gelişim kuramını geliştirmiş, Erikson'un kuramı evrensel olarak kabul edilmiş ve birçok çalışmaya da ışık tutmuştur. Erikson, psikanalitik kuramı sadece cinsel haz bölgelerine odaklanmanın ötesinde, kişinin sosyal yaşamını ve çevresi ile etkileşimlerini de kapsayacak şekilde genişletmiştir (Varan, 1990).

Dereboy (1993), kimlik kavramının Erikson'un kuramının merkezini oluşturduğunu; gençlik çağında yaşanan gelişimsel bunalımı anlatan kimlik bunalımına özgü yaşantılar olan kimlik bunalımı ve kimlik bocalaması kavramlarının da onun kuramıyla psikiyatri diline yerleştiğini belirtmiştir. Kimlik bunalımı evresini yaşayan ergenler ve gençlerin en çok uğraştıkları soru, kendi gözlerinde olduğu kadar başkalarının gözlerinde de ne ve kim oldukları sorusudur (Dereboy 1997b). Buradan yola çıkarak Dereboy ve ark. (1994) kimlik bocalamasını, kimlik duygusunun geçici olarak sarsıntıya uğradığı dönemlerde gence egemen olan yaşantılar kümesi olarak tanımlamışlardır. Kimlik bunalımının akışı içinde kimlik duygusunun daha ön planda olması beklenirse de her aşamalı-oluşum evresinde birbirine karşıt olumlu ve olumsuz yaşantılar birlikte görüldüğü için, kimlik bocalaması, dönem dönem kimlik duygusunun önüne geçebilir. Bununla birlikte, özellikle gençlik çağının sonlarına yaklaşıldıkça kimlik duygusunun giderek daha belirgin biçimde kimlik bocalamasının önüne geçmesi beklenir. Ters durumda yani kimlik bocalaması yaşantısının kimlik duygusunun önüne geçmeye başlaması durumunda ise “gizil kimlik bocalaması” söz konusudur. Gizil kimlik bocalaması gencin yaşadığı ruhsal sorunların uyumunu belirgin biçimde bozmadığı ve klinik belirtilere yol açmadığı durumu ifade eder. Ancak gençlik çağının sonuna yaklaşıldığında, yaşama atılma zamanı gelen ancak kendini buna hazır hissetmeyen, hazırlanacak zamanının kalmadığını fark eden gençte kimlik duygusunun eksikliği daha yoğun biçimde hissedilir. Bu durumda gencin uyumunu tümüyle bozan akut bir ruhsal rahatsızlık ortaya çıkabilir ve bu durum “akut kimlik bocalaması” olarak adlandırılır (Dereboy 1993, Dereboy 1997b, Demir ve ark. 2009).

Kimlik bunalımı her gençte aynı yolu izlemez. Kendilerini genelde olumlu biçimde değerlendiren ve seçici özdeşimler yapabilen gençlerde bunalım sürecinde kimlik duygusu daha baskındır. Bu gençler için kimlik bunalımı evresi aşırı bir zorlanma ya da sıkıntı anlamına gelmez. Ama bazı gençler, kendilerinde gördükleri olumsuzlukların yoğunluğu nedeniyle bütünleştirilmiş bir kimlik duygusu oluşturamazlar ve daha uzun süre kimlik bocalaması yaşarlar (Dereboy ve ark. 1994).

Erikson'un tanımladığı psikososyal gelişim evreleri içinde gençlik dönemine karşılık gelen ve tanımlanan sekiz evre içinde beşinci sırada yer alan evre “kimlik duygusuna karşı kimlik bocalaması” evresidir. Bu evre, kişinin kim olduğu, neyle

ilgilendiği ve nereye gideceği ile ilgilendiği bir zaman dilimidir (Shapiro ve Kalogerakis, 1997).

Kuramında ruhsal-toplumsal gelişimin 8 evreden geçtiğini belirten Erikson (1968), bu evrelerin her birinin birbiri ile ilişkili olduğunu ve her bir evredeki gelişimin kendisinden önceki evredeki gelişime bağlı olduğunu belirtmiştir. Her evrede birbirine karşıt duygular (biri olumlu biri olumsuz duygu) arasında çatışmanın ve bu çatışmadan kaynaklanan bir ruhsal toplumsal bunalımın yaşanması söz konusudur. Bir bunalımın nasıl çözümlendiği sonraki evrelerde yaşanacak bunalımların da nasıl çözümleneceğini belirler. Ayrıca aşamalı oluşum ilkesine göre birey, belirli bir evrenin içinde olsa bile daha önceki gelişim evrelerine özgü bunalımları yeniden yaşayabilir, önceki evrelere doğru gerileme söz konusu olabilir (Dereboy 1993, Dereboy 1997a).

Erikson'un (1968), tüm yaşamı ele alan gelişim kuramında ergenlik dönemi, özellikle ileri ergenlik dönemi, kimlik gelişimi açısından önemli bir evredir. İnsan yaşamının; bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık olarak 5 döneme ayrılabilceğini belirten Arslan ve Arı (2008), bu dönemlerin her birinden diğerine geçişte biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin belirleyici bir özelliğe sahip olduğunu ve insan yaşamı açısından ergenliğin bu dönemler içinde en belirgin olan dönem olduğunu ifade etmektedirler. Ergenlik dönemi fizyolojik ve psikolojik değişimlerin gerçekleştiği bir dönemdir. Erikson (1968), ergenliğe kadar bireyin, kimlik krizini yaşamak ve geçmek için gerekli olan psikolojik gelişim, zihinsel olgunluk ve sosyal sorumluluk bakımından yeterince gelişmediğini, bu nedenle ergenliğin kişiliğin geliştiği gelişim evresi olduğunu belirtmiştir. Ergenlik dönemine karşılık gelen bu evre 5. evredir ve kimlik duygusuna karşı kimlik bocalaması (sadakət) olarak nitelendirilmiştir. Ergenlik döneminin daha belirgin ve bilinçli bir dönem olduğunu, bu dönemde bireylerin başkalarının gözlerinde ne oldukları ile kendilerini nasıl hissettiklerini karşılaştırdıklarını ve daha önce öğretilen roller ve beceriler ile günlük hayatın ideal prototiplerini nasıl birleştirecekleri sorusu ile meşgul olduklarını belirten Erikson (1968), ergenlerin bu dönemde önceki yıllardaki krizlerle yeniden yüzleştiklerini ifade etmiştir. Bu yüzleşme bireyi belli seçimler yapması için zorlar ve sonuçta birey, bir inanç ve değerler sistemine bağlanır. Kimlik krizinin olumlu bir şekilde çözümlenmesi ile genç birey tutarlı bir kimlik duygusuna sahip olur; bununla birlikte bu kriz olumlu bir şekilde çözülemezse kimlik bocalaması sürecektir. Bu dönemdeki genç birey kültür, renk, giyim, tat vb. bakımdan farklı olan kişilere karşı sabırsız, tahammülsüz

olabilir. Bu tahammülsüzlüğü bir dereceye kadar anlamak önemlidir çünkü bu tahammül edememe, kimliğini kaybetme duygusuna karşı bir savunma olabilir.

Yakınlığa karşı yalnız kalma (sevgi) olarak nitelenen evre 6. evredir. Tutarlı bir kimlik duygusu geliştiren birey, diğer insanlarla yakın ilişkiler kurabilir. Ancak kimliğinden emin olmayan genç kişilerarası yakınlıktan kaçınır ya da kendisini doğru kaynaşmaların olmadığı ya da gerçek olmayan yakınlıkların içine atar (Erikson 1968).

Kamptner (1988), kimlik duygusunun üç boyutundan bahsetmektedir: ego kimliği, öz kimliği ve yaşamın anlamını ya da amacını bulabilme. Ego kimliği; mesleki hedefler, dini değerler ve politik düşünceler gibi dünya görüşünün gelişimini kapsamaktadır. Öz kimliği; zaman içindeki süreklilik hissi gibi kişinin kendini algılayışıdır. Üçüncü boyut ise, kişisel olan boyut, yani yaşamın felsefi kısmıdır ve başarıldığı zaman bireye bir tutarlılık hissi sağlar.

Erikson'a göre bu dönem gencin, kim olduğuna dair imgelerini ve yaşamdaki rolünün ne olduğunu yeniden yapılandırmasını gerektiren bir dönemdir. Bu dönemde genç kim olduğu, hangi değerlere sahip olduğu, yaşamdaki rolü, gelecekte nasıl biri olmak istediği gibi soruların yanıtlarını bulmayı dener. İşte bu sorulara yanıt arama süreci sonunda kimlik kavramı oluşur (Ingersoll, 1989). Gençlik dönemi bir dönüşüm dönemidir. Bu süreçte genç yaşamı gelip geçmeden yeniden yapma, yeniden deneme, yeniden düşünme fırsatını bulur ve böylece gelecekteki olasılıklara yönelmiş olur. Bu olasılıklar gerçekte yaşamak istediği olasılıklardır. Tek ve eşsiz bir kimlik yaratabilme görevi iki faktöre bağlı olarak daha zor ya da daha kolay olabilir: Birinci olarak çocukluktan kalan anksiyete ve dağılmaya, çözülmeye karşı yatkınlık ve ikinci olarak toplum tarafından sunulan anlamlı, bütünleşmiş bir yetişkin olarak yaşama fırsatı (Muuss, 1982). Gencin kişilik özellikleri, görünüşü, yetenekleri, ilgi alanları, korkuları, çatışmaları ve belleği gibi tüm nitelikler yaşla birlikte yapılanmaya başlar. Kişiye kalan ise bu yapı taşlarının tümünü harmanlayarak bir bütün haline getirmektir. Burada kimliğin ne olduğu sorusu önem kazanmaktadır. Erikson'a göre kimlik sosyal faktörleri de kapsayan kendilik kavramının genişletilmiş halidir (Crain, 1992).

Bu dönemde gencin "Ben kimim?" sorusu önemli bir yer tutmaktadır. Genç uzun süreli hedeflerde, cinsellik, kariyer seçimi, dini konular, ahlak, arkadaşlık ilişkileri ve gruba bağlılık gibi konularda konfüzyon, ambivalans yaşamaktadır. Bu çatışmalar, kendilik

tarafından uzlaştırılmaz yönler olarak yaşanır ve tutarlı bir kimlik duygusu yaşanmasına izin vermez. Eğer bu belirtiler fark edilmez ve çözülmezse kimlik krizi dönemi başlar. Erik Erikson tarafından belirtildiği gibi, genç, yoğun bir şüphe ve kararsızlık, izolasyon duygusu ve içsel boşluk, cinsel işlevlerde bozulma, olumsuz kimlik duygusu yaşar. Genellikle ergenin kendini algılaması ile başkalarının onun hakkındaki görüşü arasında büyük bir açıklık olduğu dikkat çekicidir. Bu dönemde yaşanan orta düzeyde anksiyete ve depresyon, dış gerçeklikten çok içsel uğraşı ile ilişkilidir. Kendinden şüphe ve gelecekle ilgili kararsızlık, bağımsız bir kimliğin oluşumunu engeller. Bu durumun gidişi oldukça kısadır. Genç bu dönemde gelişimsel bir adım olarak destek ve kabule karşı oldukça hassastır. Bu bozukluk genellikle 20’li yaşların ortalarına doğru çözülmeye başlar. Ancak bu durum ısrarlı bir şekilde devam ederse, birey gelecekle ilgili kararlar vermede güçlük çeker ya da bir şeye bağlanamaz (Visser ve ark. 2000).

Freud’un öne sürdüğü şekilde gençlik döneminde artan dürtülerin ortaya çıkardığı enerjinin büyük bir soruna yol açması görüşüne katılan Erikson, bununla birlikte bu durumun gençlik döneminde yaşanan sorunun sadece bir parçası olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre gençler aniden ortaya çıkan sosyal çatışmalar ve talepler nedeniyle bir huzursuzluk ve rahatsızlık yaşamaktadırlar. Erikson’a göre gençlik döneminin en önemli görevi ego kimliğinin kurulmasıdır. Bu kavram, ona göre, bireyin kim olduğunu ve sosyal anlamda nerede bulunduğunu hissetmesi demektir. Bu nedenle gençlik döneminde yaşanan psikososyal krize “kimlik duygusuna karşı kimlik bocalaması” adını vermiştir. Yaşanan fiziksel değişimlerle birlikte dürtülerin ani ve hızlı bir şekilde yükselmesi gençlik dönemindeki kimlik sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. Ancak kimlik sorunları bir yandan sosyal bir konudur. Sadece fiziksel büyümeyi ya da cinsel gelişimi değil, aynı zamanda başkalarının gözünde bireyin yerini, nasıl görüldüğünü ve onların beklentilerini de kapsamaktadır. Gençler özellikle kendilerinin kim olduğu hakkında kararsız oldukları için, oldukça anksiyeteli bir şekilde kendilerini “bir grup içinde” tanımlama eğiliminde olurlar. Kimlik oluşumunu anlamak için, yaşam boyu gelişim süreçlerini anlamak önemlidir. Kimlik oluşumu süreci yaşam boyu devam eden bir süreç olmasına rağmen, kimlik sorunları gençlik döneminde zirveye ulaşmaktadır. Erikson’a göre kimlik, bireyin varoluşunun sürekliliğine ve hafızasının tutarlılığına ilişkin öznel duyumdur. Bu duyum aynı anda öznel ve nesnel, bireysel ve toplumsal özellikler içerir (Erikson, 1982, 1995).

Kısaca, günümüz teorilerinin gençlik döneminde tanımladıkları ortak ödev ya da beklenti gencin kimlik kavramını oluşturabilmesi üstünde birleşmektedir. Ergenlerin gösterdiği bu çaba temelde, bireyin kişiliğindeki güçlü ya da sağlıklı yanları ön plana çıkararak kendisini olabilecek en olumlu biçimde var etme ve toplum tarafından öyle tanınma savaşıdır. Ancak, gencin seçtiği gelişimsel yollar her zaman uyumunu sağlayacak bir düzeyde devam etmez. Bazen uyumsuz yollar, yörüngeler ortaya çıkabilir (Ahktar, 1984).

1.3.1. Kimlik Duygusu Gelişiminin Ebeveyn ile İlişkisi

Kimlik sorununun başlama yaşı genellikle geç ergenlik dönemidir. Birey aileden ayrılarak bağımsız bir kimlik ve değer sistemi kurmak ister. Genellikle başlangıçta, artan düzeyde anksiyete, depresyon, regresif olaylar (arkadaşlara, okula ya da aktivitelere karşı ilgiyi kaybetme gibi) huzursuzluk, uyku sorunları, yeme alışkanlıklarında değişikliklerle kendini gösterir (Sroufe, 1990).

İnsan gelişiminin tüm sürecinde olduğu gibi, çeşitli faktörler kimlik durumunu etkiliyor olabilir. Kimlik sorunu biyolojik, psikolojik ya da sosyal hazırlayıcı bir faktör olabilir. Erikson ve Peter Blos tarafından tanımlandığı gibi kimlik sorununun nedeni genellikle çok boyutludur ve en iyi şekilde gelişimsel görev temelinde değerlendirilebilir. Blos'un "ikinci bireyleşme" tanımında belirttiği gibi kimlik sorunu, sosyal ve cinsel kimliğin kurulmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle genç aileden uzaklaşırken arkadaşlarına yönelir. Blos'a göre arkadaş grubunun işlevleri vardır. Anne ve babadan ayrılmanın yarattığı anksiyeteyi azaltır, bireysel becerilere saygı duyar, sosyal ortamlarda ve karşı cinsle ilişkilerde davranış örneği oluşturur ve bireyin başkaları tarafından nasıl görüldüğü hakkında bilgi verir. Blos'a göre ikinci bireyleşme süreci hem geriye hem de ileriye dönük özellikler taşımaktadır. İkinci bireyleşme döneminin başarılı şekilde tamamlanamaması kendini, öfke patlamaları, hedefsizlik duygusu, öğrenme bozuklukları, her türlü sorumluluktan kaçınma davranışı, hırçınlık, duyarsızlık, ilgisizlik ve olumsuz tutumlar olarak gösterir. Bu olumsuz özelliklerle birlikte çocuksu bir bağımlılık ortaya çıkar. Blos bu durumu "bireyselleşme sürecinin raydan çıkması" olarak tanımlamıştır (Muuss, 1992).

Gençlik döneminde birey için dünya görüşü oldukça önemli bir hale gelir. Erikson bu evreyi psikolojik moratoryum evresi olarak tanımlamıştır. Çünkü ona göre bu evrede

çocukluk yaşantılarının getirdiği güven duygusu ile yetişkin olmanın getirdiği güven duygusu ile yetişkin olmanın getirdiği özerklik duygusu arasında bir boşluk vardır. İşte gençlik döneminde birbiriyle çelişen bu kimliklerle başarılı bir şekilde başa çıkabilen gençler kimlik duygusunu yaşayabilir. Bunu yapamayan gençler bir karmaşa yaşar ve Erikson bunu “kimlik bocalaması” olarak tanımlar. Bunun sonucunda genç, şu belirtilerden en az birini yaşayacaktır: içe kapanmak, kendini arkadaş ve aileden uzak hissetmek, ya da kalabalıkta kendi kimliğini kaybetmekten korkmak gibi. Kimlik pek çok parçadan oluşan bir özportredir. Bu parçalar şöyle tanımlanmıştır: mesleki/kariyer kimliği, politik kimlik, dini kimlik, ilişki kimliği, entelektüel kimlik, cinsel kimlik, kültürel/etnik kimlik, ilgi alanları, kişilik, fiziksel kimlik (Santrock, 2002).

Özetle, gencin karşı karşıya geldiği görev, puberte dönemi ve bu dönemle birlikte ortaya çıkan fiziksel değişimleri sınıflandırmak, bütünleştirmek ve kimlik duygusunu geliştirmektir. Bu durum ergenin hem daha fazla bağımsız olabilmek için ebeveyninden psikososyal olarak ayrılmasını hem de bir yetişkin olarak cinsel yakınlık kurabilme kapasitesini geliştirebilmesi için daha talepkar olmasını sağlar. Erikson’a göre içsel kimlik duygusunu sağlayabilmek kişinin kendini bir “bütün” olarak hissetmesini sağlar. Peter Blos’a göre ergenliğin en önemli görevi, özenle hazırlanmış, detaylı bir ayrılma sürecini yaşamaktır. Ona göre ergenlik dönemi “ikinci ayrılma-bireyleşme” dönemidir (Fornari ve Pelcovitz, 1999).

Aile sistemi ve bireyleşme üzerine yapılan çalışmalarda, bütünlüğünü sağlayamamış ailelerden gelen ergenlerin kimlik bocalaması yaşantılarının daha fazla olduğu (Williensen ve Waterman, 1991), bireyleşmenin desteklendiği aileden gelen ergenlerin kimlik durumlarının diğerlerine göre daha gelişmiş olduğu görülmüştür (Bartle ve Sabatelli, 1989).

Offer ve Offer (1992), yaptıkları çalışmada anne-babalar genci bireyleşmesi konusunda cesaretlendirirlerse, gençler iyi ilişki kurabilme kapasitesine sahip olur ve anne-babasıyla uzlaşma içinde olur. Erikson’ın ifadesiyle bu gençler yakınlık kurabilme yetisine sahiptirler, utanç ve şüphe duygularını az yaşarlar ve az sayıda sorunları vardır (Balk, 1995).

Arnett (1999), bu dönemdeki karışıklığı 3 temel özelliklerle tanımlamıştır: duygularda yaşanan iniş çıkışlar, risk davranışları ve ailelerle çatışma. Ergenler arasında oldukça fazla

bireysel farklılıklar olmasına rağmen duygusal iniş çıkışlar ve risk alma davranışı bakımından benzer davrandıkları gözlenmektedir (Cicchetti ve Rogosch, 2002).

Boşanma, hastalık, ebeveyn kaybı ya da aileden ayrılma gibi stresli yaşam olayları kısa süreli duygusal gerginliklere katkıda bulunur. Ancak, bu olayların uzun dönemdeki etkisi çoğunlukla gencin sosyal çevresinin yarattığı kronik bozukluklar, talepler ya da gerginlikler sonucunda ortaya çıkar (Compas, 1994). Bir çalışmada ailenin ekonomik güçlüğü ile gencin psikolojik sıkıntılarının arasında bir ilişki bulunmuştur (Conger, 1992).

Havighurst, ergenlik dönemindeki gelişimsel ödevleri şu şekilde tanımlamaktadır: yaşlılarıyla olgun ilişkiler kurabilmek, cinsiyet rolü edinebilmek, vücudunu kabul etmek ve onu kullanabilmek, duygusal bağımsızlık-özerklik geliştirmek, evlilik ve aile yaşamına hazırlık, mesleki kariyer edinmek, bir etik değerler sistemi geliştirmek ve toplumsal sorumluluk geliştirmek (Muuss, 1982).

Bir çalışmada ergenlerin kimlik duygu düzeyleri ile aile algıları arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur (Özgen, 1999). Kimlik bocalaması içinde olan gençlerle bulimik gençlerden elde edilen sonuçların tanı kriterlerine göre karşılaştırıldığı bir araştırmada; bulimik gençlerin hem ailesel hem de bireysel özelliklerinin, kimlik bocalaması içinde olan gençlere çok benzediğini gözlemişlerdir (Auslander, Dunham, 1996).

1.3.2. Kimlik Duygusu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Erikson (1984), ergenlerin içinde buldukları gelişimsel dönemde iki önemli soru ile ilgilendiklerini belirtmiştir: kendilerini ne olarak hissettikleri ve başkalarının gözünde ne oldukları ile önceden kazanılan rol ve becerilerin meslek gruplarına nasıl ilişkilendirileceği.

Erikson, mesleki kimlik gelişiminin ergen gelişiminin önemli ve kritik bir bileşeni olduğunu söyler ve mesleki kimlik gelişiminin, tüm kimlik gelişim sürecinin en önemli görevlerinden biri olduğunu belirtir. Ergenin kimlik gelişim süreci, psikolojik uyuma ve işlevselliğe önemli ölçüde etki etmektedir. Ergenin kimlik gelişiminde bulunduğu noktanın kimlik durumunun, psikolojik uyumuna etkisi üzerinde durulmaktadır (Muuss, 1982).

Risk ya da koruyucu faktörler olarak tanımlanan değişkenler çeşitli şekillerde çalışılmıştır. Örneğin, cinsiyet ve sosyoekonomik statü, ergenlik dönemi için olumsuz

sağlık ve ruh sağlığının riskini artıran sabit faktörlerdir. Aynı şekilde, stresli bir yaşam olayına maruz kalma, travmatik bir yaşantı, yoksulluk gibi çevresel faktörler ise diğer risk faktörleridir (Westen, 1999). Ergenin kimlik duygu düzeyi ile benlik saygısı arasındaki ilişki en fazla çalışılan konulardan birisidir. Yapılan araştırmalarda ergenin kimlik duygusu arttıkça benlik saygısının yükseldiği görülmüştür (McCurdy ve Sherman, 1996; Read, Dobson ve Adams, 1984; Prager, 1982). Kimlik duygu düzeyi ile ilişkisini inceleyen diğer bir alan akademik başarı düzeyidir (Cross ve Allen, 1970). Ergenin yaşı da kimlik duygu düzeyini etkilemektedir. Yapılan bir çalışmada ergenin yaşının büyümesi ile birlikte kimlik duygu düzeyinin ve buna bağlı olarak da uyumunun arttığı gözlenmiştir (Wires, Barocas ve Hollenbeck, 1994). Başka bir çalışmada okunan sınıf düzeyi yükseldikçe kimlik duygu düzeyi de olumlu yönde gelişim göstermektedir (Dereboy ve ark. 1994).

Gençlik dönemi bu kavramların kurulmaya başlandığı bir dönemdir. Eğer bir sorun yaşanırsa kimlik bocalaması oluşur. Ama bu yapılar bir kez kurulursa, genç, yetişkinlik dönemine doğru adım atmaya devam edecektir.

Offer, bazı gençlerin psikiyatrik hastalıklara sahip olduğunu inkar etmez. Aslında, kendi geliştirdiği ankette ortaya koyduğu gibi psikiyatrik sorunları olan ergenlerdeki kendilik kavramının diğer ergenlerdeki kendilik kavramından farklı olduğunu söylemiştir (Balk, 1995).

Psikanalistler, ergenlik dönemini şiddetli bir karmaşa ve bozukluk dönemi olarak düşünürler. Hem kültürler arası, hem etnik farklılıklar hem de cinsiyet farklılıkları gibi değişkenleri dikkate alarak yapılan ve Offer'ın envanterinin kullanıldığı boylamsal çalışmalarda, Anna Freud'un söylemiş olduğu “ergenlik döneminde normal olan bir tek şey vardır, o da anormalliktir” sözünü doğrulayacak bulguya rastlanmamıştır. Bu nedenle psikanalistler yaşamına uyum gösterebilmiş ergenlerle çalışmak yerine sorunlu ergenlerle çalışmayı tercih etmişlerdir (Seiffge-Krenke, 1995). Ancak gelişimsel psikopatoloji perspektifi sadece psikopatolojisi olan gençlerle yapılan çalışmaları yeterli bulmaz ve bu grupla birlikte gelecekte psikopatoloji geliştirme olasılığı olan gençlerle ilgili olarak çalışmalar yapılmasının üzerinde durur.

634 ergenle 12 yıl süren bir boylamsal çalışmada ergenlerin yaşadığı karmaşanın nadiren ciddi psikolojik sorunlarla sonlandığı belirtilmektedir. Problem davranışı olan gençler özerk olmayı arzulamakta; geleneksel yaşamla, dini ve akademik hedeflerle hiç

ilgilenmemekte; toplum tarafından kurallara uymayan kişiler olarak algılanmaktadırlar. Tüm dünyada psikolojik ve sosyal sorunlar ergenleri etkilemektedir.

Marcia, Erikson'un kimlik gelişimi teorisinden yola çıkarak iki ölçüt belirlemiş (bunalım ve bağlanma) ve bu ölçütlere dayanarak 4 farklı kimlik durumu tanımlamıştır. Başarılı, kararsız, erken bağlanmış ve kargaşalı. Bunalım terimi gençlik çağında anlamlı seçenekler arasında seçimler yapmaya yönelik arayışı anlatırken bağlanma terimi seçilen uğraşlara gönül vermeyi anlatmaktadır. Marcia'ya göre kimlik bocalamasına karşılık gelen kargaşalı durum, bunalım ve bağlanmanın yokluğu ile belirlidir.

Ülkemizde kimlik bocalamasının belli patolojilerin ortaya çıkması ile ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar vardır. Kimlik bocalaması içindeki gençler çoğu zaman doğrudan bu konuya ilişkin yakınmalarla değil, değişik psikiyatrik tanımlar koydurabilecek yakınma ve belirtilerle kliniklere başvurumaktadırlar. Klinik olarak majör depresyon, şizofreni, paranoid bozukluk, şizofreniform bozukluk, atipik psikoz gibi tanımlar almış bazı ergenlerin bu tanımlara uygun ilaç tedavisinden yararlanmadıklarını, bu vakaların psikodinamik incelemeleri yapıldığında birer kimlik bocalaması durumunda olduklarının anlaşıldığı belirtilmiştir (Çuhadaroğlu, 1990).

Çuhadaroğlu (1999) başka bir çalışmasında, Bilkent üniversitesi öğrenci sağlık merkezine ruhsal yakınmalarla başvuran ve psikiyatri konsültasyonu istenen öğrencilere Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA) uygulamıştır. Psikiyatrik yakınmalarla başvuran gençlerin KDDA skorlarının, bedensel yakınmalarla başvuran öğrencilerden ve normal kontrollerden anlamlı biçimde yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, hem sağlıklı hem de psikiyatrik tedavi alan gruptaki gençlerin kimlik duygusu yaşantıları zayıfladıkça depresyon düzeyinin arttığı görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, bu durumdan en çok etkilenenler ise kimlik bocalaması içindeki erkek öğrencilerdir. Sadece bu gruptaki depresyon belirtileri klinik depresyon düzeyine çıkmaktadır. Gençlik döneminde ruhsal yakınmaların büyük ölçüde kimlik bocalaması ile bağlantılı olduğu göz önüne alındığında Dereboy ve ark. (1994), bulgularının da kimlik duygusu ile psikiyatrik tanı arasındaki ilişkinin varlığını destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Kimlik bocalaması yalnızca belli patolojilerin ortaya çıkmasına neden olmakla kalmaz, bunların yanında bazı davranış sorunları da gündeme gelir. Yine tanı kriterlerine göre belirlenen kimlik bocalaması içinde olan ergenlerin diğer ergenlere göre okul kuralları

ile ilgili daha fazla sorun yaşadıkları (Wires, Barocas ve Hollenback, 1994), daha çok alkol tükettikleri (Bishop ve ark. 1997), uyuşturucu madde kullanmaya daha çok eğilimli oldukları ve suça yönelme oranlarının daha yüksek olduğu (Jones, 1992) araştırmalarca ortaya konmuştur.

Kimlik sorunları ile diğer psikiyatrik durumların ayırıcı tanısı oldukça güç olmaktadır. Beklenen kimlik gelişimi döneminde genellikle mesleki, eğitimsel ya da sosyal işlevsellikte bir bozulma olmaz. Uyum bozukluğunda bu durumun belli bir stresöre bağlı olduğu ve belli bir zaman dilimi ile sınırlı olduğu tanımlanmaktadır.

Yapılan bir çalışmada, kimlik sorunlarının varlığı, sınırda kişilik bozukluğu olan hastaları diğer hastalardan ayıran bir özellik olarak bulunmuştur (Wilkinson-Ryan, Westen, 2000).

DSM-III ve DSM-III-R’de, kimlik bozukluğu, ilk olarak bebeklik, çocukluk ya da ergenlikte görülen bozukluklar kategorisine dahil edilmiştir. Çocukluk ve ergenlik dönemi için “kimlikle ilişkili şiddetli subjektif gerginlik” şeklinde tanımlanan bozukluk, sosyal açıdan ya da okuldaki işlevsellikte oluşan bozulmanın sonucudur. Bu belirtilerin en az 3 aylık bir dönemden beri var olması ve bir duygu durum bozukluğu ya da psikotik bir bozukluğun sonucu olmaması gerekmektedir (Bogenschutz ve Nurnberg, 1999).

Ancak DSM-IV’te “kimlik bozukluğu” tanımından vazgeçilmiş ve “kimlik sorunu” kavramı kullanılarak bu bozukluk “ileride araştırılması gereken konular” başlığı altında yer almıştır. Kimlik sorunu kavramının tanımı DSM-IV’te şöyle yapılmaktadır: “Uzun dönemdeki hedefler, kariyer seçimi, arkadaşlık ilişkileri, cinsel yönelim ya da davranış, olağan değerler ve gruba bağlılık gibi kimlikle ilişkili çeşitli konular hakkında klinik olarak odaklaşmak”. Ergenlik dönemi boyunca kimlik sorunu, duygu durum bozuklukları, sınırda kişilik bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu ve şizofreni gibi çeşitli psikopatolojik özellikler gibi görünebilir. Bu açıdan klinisyenler tarafından ayırt edilmesi güç bir durumdur.

Yukarıda da belirtildiği gibi, DSM-IV’te kimlik bozukluğu psikiyatrik bozukluk sınıflandırmasından çıkartılmıştır. DSM-IV’te çocukluk dönemi bozukluklarını yeniden gözden geçiren David Shaffer ve ark., kimlik bozukluğunun geçerli bir psikiyatrik sendrom olmadığını belirtmiştir. Bunlara ek olarak, normal gelişim döneminde yaşanan ergenlik

krizi ile kimlik bozukluğunu ayırt etmek durumu daha fazla karışık hale getirmektedir (Fornari ve Pelcovitz, 1999).

1.4. Problemin Tanımı

Bu araştırmanın problem cümlesi şudur: “Üniversite öğrencilerinin algılanan anne-baba kabul-reddiyle bugünkü psikolojik uyumları arasındaki ilişkide kimlik duygusunun etkisi var mıdır?”

Araştırmanın amacı doğrultusunda test edilecek yanıtlanacak sorular şunlardır:

1. Ülkemizdeki üniversite öğrencilerinin çocukluk döneminde anne-babalarıyla ilişkilerinde algıladıkları “kabul-red” düzeyi, psikolojik uyumu ve kimlik duyguları nedir?
2. Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişki üzerinde kimlik duygusunun aracı etkisi (mediating effect) var mıdır?
3. Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişki üzerinde kimlik duygusunun aracı etkisi (mediating effect) cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinin kimlik duygularının yordanmasında çocuklukta algılanan anne-baba kabul-reddinin göreceli katkıları nedir?
5. Kadın ve erkek üniversite öğrencilerinde kimlik duygularının yordanmasında çocuklukta algılanan anne-baba kabul-reddinin göreceli katkıları nedir?

1.4.1. Hipotezler

1. Kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve sosyoekonomik düzey açısından bağımsız olması beklenmektedir.
2. Kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencileri kimlik duygusunda sorun yaşamayanlara göre daha olumsuz bir psikolojik uyuma sahip olacaklardır.
3. Çocuklukta algılanan anne-baba kabulü ile bugünkü psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusu aracı (mediating) rol oynayacaktır.

1.5. Araştırmanın Amacı

EKAR Kuramı, çocukluklarında reddedici davranışlarla büyümüş kişilerin nasıl olumsuz ruhsal sonuçlarla karşılaşabileceği üzerinde durmaktadır. Araştırmada bununla bağlantılı olarak kimlik duygusu değişkeninin reddedilmenin olumsuz ruhsal sonuçlarına karşı nasıl bir etkisinin bulunduğu araştırılmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı; üniversite öğrencilerinin çocuklukta anne-babaları ile ilişkilerinde algıladıkları kabul-reddin bugünkü genel psikolojik uyumları üzerindeki etkisinin kimlik duygusu açısından incelenmesidir. Araştırmada kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin çocukluklarında anne-babalarıyla ilişkide algılamış oldukları anne-baba kabul-reddi açısından incelenmiş ve bugünkü psikolojik uyumu üzerindeki etkilerinin incelenmesi hedeflenmiştir.

1.6. Araştırmanın Önemi

Çocukluk döneminde anne-baba ile ilişkide algılanmış olan kabul-reddin yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyumla olan ilişkisi gerek yurt dışında (Khaleque, 2001) gerek ise ülkemizde (Varan, 2005; Varan, Rohner, Eryüksel, 2008; Eryavuz, 2006) ele alınarak incelenmiştir. Bu çalışmada ise ilk defa üniversite çağındaki kişilerin kimlik duygusunun, çocukluk dönemindeki anne baba ile ilişkilerindeki kabul red algısının yetişkinlik dönemi bugünkü psikolojik uyumları üzerindeki etkisi araştırılacaktır. Bireyin erken dönemdeki anne baba ile ilişkisinin ilerideki dönemde kimlik duygusunda önemli bir rol oynadığı düşünülecek olursa, bu çalışma konunun bugünkü psikolojik uyumu nasıl etkilediği ve çocukluk dönemi yaşantıları ile ne derece ilişkili olduğu hakkında önemli veriler sağlayacaktır.

Hem kuramsal hem de görgül (ampirik) çalışmalar açısından, kimlik duygusu EKAR Kuramı ile birlikte daha önce ele alınmamıştır. Çocukluk yaşantılarının kimlik duygusunu etkilediği birçok çalışmada önem verilen kısım olmuştur. Ancak anne ve babanın kimliği nasıl ve hangi boyutlarda etkilediği henüz iyi anlaşılmış bir konu değildir.

Literatür incelendiğinde EKAR Kuramı ile kimlik duygusunun birlikte incelendiği bir çalışma bulunamamıştır. Kimlik duygusunun incelendiği ilk çalışma olması sebebiyle önemlidir. Reddedilmenin olumsuz sonuçlarının ve kimlik duygusuna etkisi ve bu süreçle psikolojik uyumun neye bağlı olduğunun bulunması, kendilerini

reddedilmiş hisseden kişilerin tedavi süreçlerine katkı sağlayabilir. Bununla beraber kişilerin geçmişleri değiştirilemez fakat bu kişilerin ileride aile kuracakları da düşünülürse gelecekları ve kendi çocukları için sağlıklı ebeveynlik yapabilmeleri için ilk adımı atılmış olur.

Çocukluklarında kabul veya reddedilmelerine rağmen yetişkinlikteki psikolojik uyumları üzerinde şimdiki kimlik duygularının etkili olduğunun bilinmesi, bu sürecin üstesinden gelmelerinin hangi değişkenlere bağlı olduğunun bilinmesi okul psikolojik danışmanları için uygulamada da yarar sağlayabilir. Aileleri tarafından şu anda reddedildiğini hissederek çocuklar için aile görüşmelerinin yanında psikoeğitim programları hazırlanabilir.

1.7. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin ölçekleri samimi bir şekilde doldurdıkları varsayılmıştır. Öğrencilerin Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn (Anne-Baba) Kabul-Red/Kontrol Ölçeği (EKRÖ/K), Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ), Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA) maddelerini gerçek durumlarını yansıtacak şekilde içtenlikle cevaplandırdıkları kabul edilmektedir. Uygulanan yöntem, oluşturulan örneklem grubu, uygulanan ölçekler araştırmanın amacını gerçekleştirebilecek kapasiteye sahiptir.

Araştırma örneğine dahil olan üniversite öğrencilerinin evreni yeterli düzeyde temsil ettiği düşünülmektedir.

1.8. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma, Aydın ilinde bulunan Adnan Menderes Üniversitesi'nin 2012-2013 eğitim öğretim yılı Bahar dönemi Fen Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Tıp Fakültesi, Aydın Sağlık Yüksekokulu, Aydın Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin çocuklukta anne ve babalarından algıladıkları kabul-red ile kimlik duyguları ve şimdiki psikolojik uyumlarını kapsamaktadır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Şekli

Bu araştırma temel olarak üniversite öğrencilerinin çocuklukta algıladıkları anne-baba kabul-reddi ile şimdiki psikolojik uyumları arasındaki ilişkide kimlik duygusunun etkisini inceleyen betimsel bir çalışmadır. Araştırmada kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencilerinin çocukluk yaşantılarında anne-babaları tarafından ne kadar kabul gördükleri ya da reddedildiklerinin karşılaştırılması ve bugünkü psikolojik uyumlarının etkileri incelenecektir.

2.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Araştırmaya Aydın ilinde bulunan Adnan Menderes Üniversitesi'nin Eğitim Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tıp Fakültesi, Aydın Sağlık Yüksekokulu ve Aydın Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu bölümlerinden alınan dekanlık onayı doğrultusunda uygulanmaya başlanmıştır. Her bir bölümün ilgili akademik personelinden ders öncesi izin alınarak ders saatlerinde sınıflara girilerek öğrencilere kitapçıklar dağıtılmıştır. Sınıf ortamında dersliklerde yapılan uygulama yaklaşık 45 dakika sürmüştür.

2.3. Araştırmanın Zamanı

Araştırmanın veri toplama işlemi Nisan 2012 ile Mayıs 2012 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmanın uygulaması öğrencilerin sınav programını aksatmayacak şekilde yapılmış, iki ayda tamamlanmıştır.

2.4. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Örnekleme oluşturan katılımcılar, gönüllülük esası dikkate alınarak araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmanın örneklemini, Aydın ilinde bulunan Adnan Menderes Üniversitesi'nin Eğitim Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tıp Fakültesi, Aydın Sağlık Yüksekokulu ve Aydın Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu bölümlerinde okuyan 671 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklemin %63,8'i (n=428) kadın, %36,2'si (n=243) erkektir. Katılımcıların yaş aralığı 17-26, yaş ortalaması 20,23 (S.S.=1,575) olarak belirlenmiştir. Katılımcının evinde kendinin de dahil olduğu yaşayan kişi sayısı ortalama 4,53 (S.S.=1,483) iken, kişi aralığı 2 ile 13 arasında değişmektedir. Katılımcıların kendilerinin

de dahil olduğu kardeş sayısı 1 ile 19 aralığında değişmektedir. Sahip oldukları ortalama kardeş sayısı 3,13 (S.S.=1,951) olarak bulunmuştur. Katılımcının ailede kaçınıcı çocuk olduğu 1 ile 17 aralığında değişmekte, ortalamasının ise 2,12 (S.S.=1,695) olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların meslek memnuniyetleri 0 ile 10 üzerinde derecelendirmeleri istendiğinde ortalama 6,34 (S.S.=2,697) olarak ifade ettikleri bulunmuştur. Araştırmaya katılan örnekleme ilişkin bilgiler Çizelge 2.1.'de sunulmuştur.

Çizelge 2.1. Araştırmaya katılan örneklemin demografik özellikleri

Örneklem	N	%
Cinsiyet		
Kadın	428	%63,8
Erkek	243	%36,2
Okul sırasında kimlerle yaşadığı		
Aile ile	75	%11,2
Yurtta	333	%49,6
Kendi başına evde	20	%3
Arkadaşlarıyla evde	227	%33,8
Diğer	16	%2,4
Öğrenciliği sırasında bir işte çalışma		
Evet	196	%29,2
Hayır	475	%70,8
Öz anne		
Sağ	661	%98,5
Vefat	10	%1,5
Öz baba		
Sağ	637	%94,9
Vefat	34	%5,1
Öz anne-baba medeni durum		
Evli ve beraber yaşıyorlar	597	%94,9
Boşanmış	32	%5,1
Anne eğitim durumu		
Okuryazar değil	15	%2,2
Okuryazar	62	%9,2
İlkokul mezunu	332	%49,5
Ortaokul mezunu	90	%13,4
Lise mezunu	109	%16,2
Üniversite veya yüksekokul	63	%9,4
Baba eğitim durumu		
Okuryazar değil	-	-
Okuryazar	25	%3,7
İlkokul mezunu	244	%36,4
Ortaokul mezunu	103	%15,4
Lise mezunu	157	%23,4
Üniversite veya yüksekokul	142	%21,2

Araştırmada sosyo-ekonomik düzey, anne ve babalarının eğitim düzeyi, ailede yaşayan kişi sayısı, ailenin toplam aylık geliri, ev, araba ve yazlık ev sahibi olup olmama değişkenleri hesaba alınarak, Varan (2003) tarafından geliştirilen güvenilirlik ve geçerliği gösterilmiş olan Sosyo-Ekonomik Düzey (SED) Endeksi ile değerlendirilmiştir.

Çizelge 2.2. Araştırmaya katılan örneklem sosyo-ekonomik düzeyi

Ailesine ait	N	%
Ev		
Var	553	%82,4
Yok	118	%17,6
Araba		
Var	395	%58,9
Yok	276	%41,1
Yazlık ev		
Var	88	%13,1
Yok	583	%86,9
Toplam aylık gelir		
1000 TL'nin altında	184	%27,4
1000-3000 TL	413	%61,5
3000 TL'nin üstü	74	%11
Sosyo-Ekonomik Düzey (SED)		
Üst	81	%12,1
Orta	368	%54,8
Alt	222	%33,1

Katılımcıların %17,1'i (n=115) bugüne kadar psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvuruda bulunmuşken, %82,9'u (n=556) başvuruda bulunmamıştır. Ailesinde ruhsal sorunları yüzünden tedavi gören yakınının olması %13,1 (n=88) bulunurken, %86,9 (n=583) katılımcının yakını herhangi bir ruhsal tedavi görmemektedir.

2.5. Araştırmaya Alınma ve Araştırmadan Dışlanma Kriterleri

Araştırmanın amacına uygun olarak örneklem grubunu oluşturan katılımcılar Aydın'da bulunan Adnan Menderes Üniversitesi'nin Eğitim Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tıp Fakültesi, Aydın Sağlık Yüksekokulu ve Aydın Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri arasından gönüllülük esasına göre belirlenmiştir. Araştırmaya alınma kriterleri Adnan Menderes Üniversitesi öğrencisi olmak, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul edip, bilgilendirilmiş gönüllü olur formunu okuyup, imzalamak ve anketleri eksiksiz olarak doldurmak belirlenmiştir.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmak istememek, bilgilendirilmiş gönüllü olur formunu okumamak veya imzalamamak, bilgilendirilmiş gönüllü olur formunu okuyup imzaladıktan sonra verilen kitapçıktaki anketleri doldurmayı reddetmek dışlanma kriterleri olarak belirlenmiştir. Uygulama sırasında katılımcılara istediği zaman araştırmadan çıkartılabileceği belirtilmiştir. Dağıtılan kitapçıktaki anketlerin ifadelerini eksik dolduran ya da okumadan işaretleme yaptığı tespit edilen katılımcılar araştırmadan kapsamından çıkarılmıştır. 3 katılımcı araştırmaya katılmayı kabul etmemiş, 2 katılımcı ise anketleri doldurmamıştır. Araştırmaya katılmaya kabul edenlerin oranı %99,26'dır.

2.6. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için araştırmada kullanılan veri toplama araçları Kişisel Bilgi Formu, Yetişkin EKRÖ/K Anne Formu, KDDA (Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı), Yetişkin KİDÖ (Kişilik Değerlendirme Ölçeği), Yetişkin EKRÖ/K Baba Formu'dur. Bu bölümde araştırmada kullanılan veri toplama araçları tanıtılmış ve araçların birer örneği Ekler bölümünde sunulmuştur.

2.6.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada katılımcılara ait demografik özellikleri içeren araştırmacı ve tez danışmanları tarafından hazırlanmış olan 26 maddeden oluşan Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Katılımcıların temel demografik özelliklerini araştıran maddeler ile kendilerini, çocukluklarını ve yakın ilişkileriyle ilgili bazı değerlendirmelerini araştıran maddeler sorulmuştur. Formda katılımcıların cinsiyet, yaş, okuduğu bölüm, sınıf, öğrenciliği sırasında bir işte çalışıp çalışmadığı, okul sırasında kimlerle yaşadığı, genel not ortalaması gibi akademik; öz anne-babanın yaşayıp yaşamadığı, öz anne-babanın birliktelik durumu, evde yaşayan kişi sayısı, kardeş sayısı, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu, anne-babanın eğitim durumu gibi aile ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Ailenin sosyoekonomik durumu gibi temel demografik özelliklerini belirlemek için, ailenin toplam aylık geliri, aileye ait ev, araba ve yazlık ev olup olmadığı sorgulanmıştır. Katılımcıların bugüne kadar psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvurusunun olup olmadığı, ailede ruhsal sorunları yüzünden tedavi gören bir yakınının olup olmadığı değerlendirilmiştir.

2.6.2. Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği (EKRÖ/K)

Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği (EKRÖ/K) (Parental Acceptance-Rejection/Control Questionnaire PARQ/C) algılanan ebeveyn kabul ve reddini ölçmek için

1978 yılında Rohner, Saavedra ve Granum tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek yetişkinlerin çocukluklarında ebeveynleri ile olan ilişkilerinde algıladıkları kabul-red düzeylerini ölçmeyi hedeflemiştir. Ölçeğin ilk formunda ebeveynliğin kontrol boyutu bulunmamaktadır. Böylece geliştirilen ilk EKRÖ formu altmış maddeden oluşmaktadır. Ölçekte algılanan ebeveyn kabul-reddi dört alt ölçek ile değerlendirilmektedir. Sonraki çalışmalarda Rohner ve ark. (1997) tarafından ebeveynliğin kontrol boyutunu içeren 13 madde daha ölçeğe dahil edilerek EKRÖ/K geliştirilmiştir.

1. Sıcaklık/Şefkat (Sevgi) alt ölçeği (20 madde)

Örnek: “Beni sevdiğini belli ederdi.”

2. Düşmanlık/Saldırganlık alt ölçeği (15 madde)

Örnek: “Hak etmediğim zamanda bile bana vururdu.”

3. Kayıtsızlık/İhmal alt ölçeği (15 madde)

Örnek: “Sanki ben hiç yokmuşum gibi davranırdı.”

4. Ayrışmamış Red alt ölçeği (10 madde)

Örnek: “Beni gerçekten sevmezdi.”

EKRÖ’de bu dört alt ölçeğe ait puanların toplanması ile elde edilen “EKRÖ Toplam Puanı”, bireyin anne veya babası ile ilişkisinde ne kadar kabul-red algıladığının genel bir ölçümünü vermektedir. EKRÖ’de yer alan maddeler 1-4 arası değerlendirilen “Hemen hemen her zaman doğru”, “Bazen doğru”, “Nadiren doğru”, “Hiçbir zaman doğru değil” biçiminde yanıtlanacak şekilde ifadelerin yer aldığı dörtlü Likert tipi bir ölçektir. Algılanan kabul ve reddi yorumlamak için Sıcaklık ve Şefkat (Sevgi) alt ölçeğindeki tüm maddeler ile Kayıtsızlık ve İhmal alt ölçeğindeki yedi madde ters puanlanmaktadır. Ölçekte alınan yüksek puanlar ebeveynlerden algılanan sıcaklığın düşüklüğünü ve reddi göstermektedir. Genel puanlama yapıldığında toplamda EKRÖ’den elde edilecek en düşük puan 60, en yüksek 240 ve orta nokta ise 150 puandır. 60 puan en yüksek düzeyde kabul algısını gösterirken, 240 puan en yüksek düzeyde red algısını göstermektedir.

EKRÖ'nün Çocuk EKRÖ ve Yetişkin EKRÖ olmak üzere iki ayrı formu bulunmaktadır. Çocuk EKRÖ, 9-17 yaşlar arasındaki çocukların anne-babalarıyla ilişkilerinde algıladıkları kabul-reddi, Yetişkin EKRÖ ise 17 yaş üstündeki bireylerin çocuklukta yaşamış oldukları ebeveyn kabul-reddi ile ilgili anılarını değerlendirmektedir. Anne ve Baba formlarından oluşan ölçekte yetişkinlere 7-12 yaş arasında algıladıkları ebeveyn davranışlarıyla ilişkili 60 soru yöneltilmiştir. EKRÖ, anne ve baba için ayrı ayrı doldurulmaktadır. Baba ile ilişkide algılanmış olan kabul-reddin değerlendirildiği EKRÖ, "EKRÖ: Baba", anne ile ilişkide algılanmış olan kabul-reddin değerlendirildiği EKRÖ ise, "EKRÖ: Anne" olarak adlandırılmaktadır.

EKRÖ'nün Yetişkin ve Çocuk Formlarının geliştirilmesinde alt ölçeklerdeki maddelerin evrensel olarak uyarlanabilirliğine ve maddelerde kullanılan dilin anlaşılabilirliğine dikkat edilmiştir. EKRÖ ölçeği otuzdan fazla dile çevrilmiş ve yaklaşık 60 ülkede 400'den fazla çalışmada kullanılmıştır. 101 toplumu içeren kültürlerarası bir çalışmada Sıcaklık/Sevgi, Düşmanlık/Saldırganlık, Kayıtsızlık/İhmal ve Ayrışmamış Reddin sözel ve fiziksel ifadelerinin tüm dünyada ebeveyn kabul ve reddinin temel göstergeleri olduğu gösterilmiştir. Ölçeğin Yetişkin Formu ilk olarak üniversite öğrencilerine uygulanarak madde analizleri yapılmış ve alt ölçeklerin toplam test puanı ile korelasyonları incelenerek düşük korelasyon gösteren maddeler elenmiş veya değiştirilmiştir. Yetişkinler için EKRÖ ve KİDÖ'nün (Kişilik Değerlendirme Ölçeği) ABD'de yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında yetişkin deneklerin test puanları arasında yaş ve cinsiyete bağlı bir fark bulunmamıştır. Testin iç tutarlılığıyla ilgili istatistiklerde, Yetişkin EKRÖ'nün iç tutarlık katsayıları (Cronbach alfa) 0,86 ile 0,95 arasında bulunmuştur. EKRÖ'nün çeşitli ülkelerde yapılmış olan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, EKRÖ'nün hem ABD'de hem de diğer birçok ülkede güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğunu göstermiştir (Khaleque ve Rohner, 2001).

Rohner ve arkadaşlarının 1987 yılında ölçeğe algılanan kabul-reddin yanı sıra algılanan Ebeveyn Kontrolünü de ikinci bir boyut olarak ilave etmiştir. Sonradan Kontrol alt ölçeğinin eklenmesiyle birlikte Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ), "Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği" (EKRÖ/K) olarak adlandırılmıştır. Kontrol alt ölçeği çocuğun ebeveyninin kontrolüne yönelik algılarını ölçme amacıyla geliştirilmiştir. Kontrol boyutu ile algılanan Ebeveyn Kontrolü (İzin vericilik/Kısıtlayıcılık) ölçülmektedir. Rohner, Kontrol boyutunu, bir ucunda Düşük Ebeveyn Kontrolü ("İzin vericilik" – örneğin,

“Canım ne isterse yapmama izin verir”), diğer ucunda ise Katı Ebeveyn Kontrolü (“Kısıtlayıcılık” – örneğin, “Yaptığım her şeyi kontrol etmek ister”) olan bir süreklilik doğrusunda kavramsallaştırmıştır. 13 maddeden oluşan Kontrol alt ölçeğinde en az Kontrol 13 puanla, en yüksek Kontrol 52 puanla gösterilmektedir. Kontrol alt ölçeği EKRÖ’den ayrı olarak değerlendirilmektedir. 13-26 arası puanlar “Düşük Kontrol”, 27-39 arası puanlar “İlımlı Kontrol”, 40-45 arası puanlar “Sıkı Kontrol” ve 46-52 arası puanlar ise “Katı Kontrol” olarak değerlendirilmektedir. Kontrol alt ölçeğinin yetişkinler için güvenilirlik ve geçerlik analizleri incelendiğinde iç tutarlık katsayılarının Anne Kontrolü için 0,77, Baba Kontrolü için 0,91 olduğu görülmektedir.

Yetişkin EKRÖ Kontrol alt ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Rohner ve Brothers (1999) tarafından yapılmıştır. Yetişkin EKRÖ Kontrol alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı Anne Formu için 0,84, Baba Formu için 0,83 olarak hesaplanmıştır. Özdeğerleri Anne Formu için 2,76 ve 1,18, Baba Formu için ise 2,66 ve 1,30 olan bu iki faktöre yüklenen kümeler incelendiğinde, birinci faktör “İzin Vericilik”, ikinci faktör ise “Kısıtlayıcılık” olarak isimlendirilmiştir. Bu iki faktörün açıkladığı toplam varyans Anne Formu için %78,86, Baba Formu için %79,11 olarak belirmiştir.

Yetişkin EKRÖ/K’nin ülkemizdeki güvenilirlik ve geçerlik çalışması yaşları 17 ile 78 arasında değişen yaklaşık 1700 denekle gerçekleştirilmiştir. Hem “normal” hem de “klinik” örneklemeler üzerinde yapılan çalışmada Yetişkin EKRÖ’nün hem Anne hem de Baba Formlarına ait alt ölçeklerin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları 0,86 ile 0,96 arasında değişmiştir. Her iki form içinde toplam iç tutarlık katsayısı 0,97 olarak hesaplanmıştır. Gerek Çocuk EKRÖ/K, gerekse Yetişkin EKRÖ/K’nin ülkemizdeki güvenilirlik ve geçerlik çalışması Varan (2003) tarafından yapılmış ve elde edilen bulgular ölçeğin ülkemizdeki çocuk ve yetişkinlerin ebeveyn kabul-red ve kontrolü algılarını güvenilir ve geçerli bir şekilde değerlendirdiğini göstermiştir. Yaklaşık 2000 denekle yapılan çalışmada Yetişkin EKRÖ’nün hem Anne hem de Baba formlarına ait alt ölçeklerin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları 0,86 ile 0,96 arasında değişmektedir. Her iki form içinde toplam iç tutarlık katsayısı 0,97 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini irdeleyen faktör analizi sonuçları da, Yetişkin EKRÖ’nün Anne ve Baba Formlarının ülkemizdeki geçerliğini desteklemiştir.

Bu sonuçların ışığında Yetişkin EKRÖ/K'nın, Türk yetişkinlerin çocukluk döneminde anne-babalarıyla ilişkide algılamış oldukları kabul-red ve kontrolü güvenilir ve geçerli bir biçimde değerlendirdiği sonucuna varılmıştır.

2.6.3. Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA)

Kimlik duygusunda yaşanan sorunları değerlendirmek amacıyla Dereboy ve ark. (1994) tarafından geliştirilmiş olan bir öz bildirim ölçeğidir. Erikson'un psikososyal gelişim teorisinde, gençlik dönemine karşılık gelen kimlik bocalamasının öğeleri temel alınarak oluşturulmuştur. Gençlerde kimlik bocalamasının değerlendirilmesi ve tanınmasında yararlı olacak yaşantı veya belirtileri dört grup altında (ruhsal yapılarıdaki sorunlar, kimlik duygusunda sorunlar, aşamalı-oluşum evreleriyle ilişkili sorunlar, ters kimlik seçimi) toplamış ve buradan yola çıkarak kimlik bocalamasının sorgulanması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA) olarak adlandırılan bu ölçek kimlik duygusu ile ilgili sorunlu yaşantıları betimleyen toplam 28 maddeden oluşmaktadır. Beşli Likert tipindeki ölçekte, katılımcılara her bir maddede söz edilen yaşantıların kendi düşünce ve duygularını ne ölçüde yansıttığı sorulmakta; "1) Bana hiç uymuyor", "2) Bana pek uymuyor", "3) Bana biraz uyuyor", "4) Bana oldukça uyuyor" ve "5) Bana tümüyle uyuyor" maddeleri arasında derecelendirme yapmaları istenmektedir. Ölçekten en az 28 ve en çok 140 puan alınmaktadır. Puanların yüksekliği kimlik bocalamasıyla bağlantılı yaşantıların yoğunluğunu düşündürmektedir.

Ölçeğin güvenilirliği için hesaplanan iç tutarlılığa ilişkin Cronbach alfa katsayısı, ölçekle ilgili olarak yapılan ilk çalışmada 0,89 (n=156) olarak bulunmuştur (Dereboy ve ark. 1994). Kimlik gelişimi sürecindeki sorunları değerlendirmeye yönelik olarak ülkemizde kullanımda bulunan iki ölçeğin psikometrik özelliklerinin karşılaştırılması amacıyla yapılan ikinci çalışmada KDDA'nın yordama ve kurultu geçerliğinin bulunduğu; güvenilirlik düzeyinin gerek araştırmalarda gerekse klinikte bireysel değerlendirmeler için kullanılmasına elverecek düzeyde yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada Cronbach alfa katsayısı 0,91 (n=757) olarak hesaplanmıştır (Dereboy ve ark. 1999). Her iki çalışmada ölçek maddelerini değerlendirmek amacıyla yapılan düzeltilmiş madde toplam korelasyon analizlerinde tüm maddeler için 0,25'in üzerinde katsayılar elde edilmiştir.

2.6.4. Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ)

Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ) (Personality Assessment Questionnaire PAQ) ebeveyn kabul-reddi algılarının birey üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amacıyla Rohner, Saavedra ve Granum (1978) tarafından geliştirilmiştir. KİDÖ'nün "Çocuk KİDÖ" ve "Yetişkin KİDÖ" olmak üzere iki ayrı formu bulunmaktadır. Bu çalışmada Yetişkin formu kullanılmıştır. EKAR kuramına göre ebeveyn kabul-reddinin en fazla etkilediği yedi kişilik özelliği, Yetişkin KİDÖ'nün alt ölçeklerini oluşturmaktadır. Ölçekte yetişkinlerin kişilik ve davranış özellikleri bu yedi kişilik boyutunda değerlendirilmektedir. Yetişkin KİDÖ'de sözü edilen yedi kişilik özelliğinin her biri dokuz madde ile irdelenmekte; dolayısıyla Yetişkin KİDÖ toplam 63 madde oluşmaktadır. Bu yedi kişilik boyutu sırasıyla;

1. Bağımlılık

Örnek: "Başarısız olduğumda birilerinin bana moral vermesini isterim."

2. Düşmanlık/Saldırganlık

Örnek: "Öfkemi kontrol etmekte zorlanıyorum."

3. Olumsuz Özsaygı

Örnek: "Kendimi beğenirim."

4. Olumsuz Özyeterlilik

Örnek: "Günlük yaşamın getirdiği sorunlarla yeterince başa çıkabiliyorum."

5. Duygusal Tepkisizlik (Duyarsızlık)

Örnek: "Gerçek duygularımı göstermekte zorlanırım."

6. Duygusal Tutarsızlık

Örnek: "Gün boyunca ruh halim fazla değişmez."

7. Dünya Görüşü

Örnek: "Yaşam benim için güzel bir şeydir."

Kişilik Değerlendirme Ölçeği, Yetişkin EKRÖ/K'ya tamamlayıcı bir test olarak geliştirilmiştir. EKAR kuramında savunulduğu gibi algılanan ebeveyn kabul ve reddi KİDÖ'nün ölçtüğü kişilik ve davranışsal yapılarla ilişkili olduğu ve kişilerin genel psikolojik uyumunu yansıttığı düşünülmüştür. Ayrıca KİDÖ bağımsız bir test olarak da

kullanılabilmektedir. Yetişkin KİDÖ’de yer alan maddelere “Hemen hemen her zaman doğru”, “Bazen doğru”, “Nadiren doğru”, “Hiçbir zaman doğru değil” biçiminde kişinin kendi yanıtladığı Likert tipi dördü bir ölçek üzerinde tepki verilmektedir. Her alt testteki yüksek puan algılanan ebeveyn reddine eşlik ettiği öngörülen davranış kümesinin (bağımlılık, düşmanlık, negatif benlik algısı gibi) yüksek olduğunu göstermektedir. Testin yanlı yanıtlanmasını engellemek için 20 madde ters puanlanmıştır. Her bir kişilik boyutu için ayrı puanlar veren testin toplam genel puanı hesaplanarak kişinin genel ruh sağlığı hakkında bilgi vermekte ve toplam yüksek puan bireyin duygusal/davranışsal işlevselliğindeki bozulmayı göstermektedir. Genel psikolojik uyumunu yansıttığı düşünülen Yetişkin KİDÖ toplam puanı, yedi alt ölçek puanının toplanması ile belirlenmektedir. Yetişkin KİDÖ’de her bir alt ölçek için en düşük puan 9, en yüksek puan 36 ve orta nokta 21,5, testin genelinde ise en düşük puan 63, en yüksek puan 252 ve orta nokta 157,5 puandır. Düşük puan kişinin genel psikolojik uyumunun “sağlıklı”, yüksek puan ise “sağsız” olduğunu göstermektedir.

Yapılan çalışmalarda Yetişkin KİDÖ güvenirlik katsayılarının 0,73 ile 0,85 olduğu görülmüştür. Geçerlikle ilgili yapılan analizler sonucunda ise duygusal tepkisizlik alt ölçeği dışında tüm KİDÖ alt ölçeklerinin geçerlik alt ölçekleriyle anlamlı derecede yüksek korelasyonlar gösterdiği bulunmuştur.

Yetişkin KİDÖ’nün ülkemizdeki güvenirlik ve geçerlik çalışması hem “normal” hem de “klinik” örneklemeler üzerinde Varan (2003) tarafından yapılmış ve elde edilen bulgular Yetişkin KİDÖ’nün ülkemizdeki yetişkinlerin genel psikolojik uyumunu güvenilir ve geçerli bir şekilde değerlendirdiğini göstermiştir. Yetişkin KİDÖ’nün ülkemizdeki güvenirlik ve geçerlik çalışması yaşları 17 ile 78 arasında değişen yaklaşık 2000 denekle gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmada Yetişkin KİDÖ’nün alt ölçeklerine ait Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları 0,68 ile 0,82 arasında değişmiş, toplam iç tutarlık katsayısı 0,91 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçların ışığında Yetişkin KİDÖ’nün Türk yetişkinlerin genel psikolojik uyumunu geçerli bir şekilde değerlendirdiği sonucuna varılmıştır.

2.7. Verilerin Toplanması

Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenlerine dair veri toplamak için veri toplama araçları yönergeleri ile birlikte kitapçık haline getirilmiş ve katılımcılara uygulanmıştır. Uygulamaya başlamadan önce araştırmacı öğrencilere araştırmanın amacı

ve veri toplama araçlarının yanıtlanması konusunda bilgi vermiştir. Hazırlanan kitapçıklarda; 1. Kişisel Bilgi Formu, 2. Yetişkin EKRÖ/K Anne Formu, 3. KDDA, 4. Yetişkin KİDÖ, 5. Yetişkin EKRÖ/K Baba Formu bulunmaktadır. Verilerin toplanmasında Yetişkin EKRÖ/K Anne ve Baba Formlarındaki ifadelerin aynı olması nedeniyle cevapların daha güvenilir olması açısından kitapçıkların yarısı Yetişkin EKRÖ/K Anne Formu, diğer yarısı ise Yetişkin EKRÖ/K Baba Formundan başlatılmıştır. Seçkisiz olarak öğrencilerin bir kısmına Anne Kitapçığı bir kısmına da Baba Kitapçığı dağıtılmıştır. Araştırmanın genelinde 362 adet Anne Kitapçığı, 309 Baba Kitapçığı kullanılmıştır. Uygulama ders saatlerinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları öğrencilere tek oturumda araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanması 45 dakika sürmüştür. Uygulama sırasında katılımcılara ayrıntılı açıklama yapılmış, ayrıca kitapçıkta her bölümün başında soruların nasıl cevaplanacağı ile ilgili açıklamaların olduğu hatırlatılmıştır.

Araştırmanın verileri, gönüllülük ve gizlilik ilkelerine sadık kalınarak toplanmıştır. Araştırmaya katılan tüm üniversite öğrencilerine kendileriyle ilgili bilgilerin gizli kalacağı ve elde edilecek verilerin sadece araştırmacı tarafından bilimsel amaçla kullanılacağı hem Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Form 4) içindeki yazılı yönerge ile hem de sözlü olarak belirtilmiştir. Araştırmaya katılım kabul oranı %99,26'dır.

2.8. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel analizinde “SPSS 13.0 for Windows” programı kullanılmıştır. Araştırmada uygulanan yöntemler süreksiz verilerin analizinde ki-kare, sürekli verilerin analizinde ise t-testi, Pearson Momentler Çarpımı, Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) ve Regresyon analizi kullanılmıştır. İstatistiksel olarak $p<0,05$, $p<0,01$, $p<0,001$ olan değerler anlamlı kabul edilmiştir.

2.9. Değişkenler

Algılanan ebeveyn kabul-red ve kontrol (EKRÖ/K) düzeyi, psikolojik uyum (KİDÖ), kimlik duygusu (KDDA) ve cinsiyet bu araştırmanın değişkenlerini oluşturmuştur.

2.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Aydın ilinde bulunan Adnan Menderes Üniversitesi'nin Fen Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Tıp Fakültesi, Aydın Sağlık Yüksekokulu, Aydın Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri ile sınırlıdır.

Araştırma verileri Aydın ilindeki Adnan Menderes Üniversitesi öğrencilerinden toplanmıştır. Bu nedenle araştırmanın ülkemizin batı kesiminde yer alan bir üniversitede yapılması ve sadece üniversite öğrencilerinden oluşması araştırmamızın sınırlılığını oluşturmaktadır. Akademik bölümlerin dekanlıklarından gerekli izinler alındığı için ders esnasında sınıfta yapılan uygulamalarda bir sorun yaşanmamıştır. Akademik bölümlerin uygulama yapılan sınıflarında kadın örneklem sayısının fazla olması cinsiyet açısından sonuçların genellenebilmesini zorlaştırmıştır.

2.11. Araştırmanın Güçlükleri

Veri toplamak amacıyla hazırlanan kitapçıktaki ölçeklerin uzun olması ve soruların cevaplanmasının yaklaşık 45 dakika sürmesi araştırmaya katılımı etkileyen güçlükler arasında değerlendirilebilir.

2.12. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmada kullanılan ölçekleri geliştiren sorumlu kişilerinden gerekli izinler alınmıştır. Araştırma için Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'na başvuru yapılmış, etik kurul onayından sonra uygulamaya başlanmıştır. Veri toplayabilmek için araştırmanın yürütüldüğü Adnan Menderes Üniversitesi'nin akademik birimlerinden dekanlık onayı alınmıştır. Etik ilkeler doğrultusunda araştırmaya katılan tüm üniversite öğrencilerinin yazılı onayını almak için araştırma sürecini, amacını, katılım koşullarını yazılı olarak katılımcıya açıklayan Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Form 4) kullanılmıştır. Verilerin toplanması gönüllülük ve gizlilik esasına göre yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde “SPSS 13.0 for Windows” programı ile yapılan istatistiksel analiz sonuçları sunularak çalışmanın sonucunda elde edilen temel bulgular özetlenmiştir. Bulgular araştırmanın amacı ve hipotezler bölümlerinde sıralanmış olan soruların sırasına göre sunulmuştur.

Öncelikli olarak kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin çocukluklarında anne-babalarıyla ilişkide algılamış oldukları ebeveyn kabul-red düzeylerine ilişkin bulgular üzerinde durulmuştur. Daha sonra kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin bugünkü psikolojik uyumları incelenmiştir. Kadın ve erkek üniversite öğrencilerinde ebeveyn kabul-reddi, kimlik duygusunda yaşananların bugünkü psikolojik uyumları üzerindeki etkilerine ilişkin bulguların sunulmasından sonra gerek çocukluk dönemi anne, baba kabul-reddi gerekse bugünkü psikolojik uyumları arasındaki ilişkide kimlik duygusunun üzerindeki etkileri incelenmiştir.

3.1. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırmada kullanılan ölçekler doğrultusunda araştırma sonucunda elde edilen üniversite öğrencilerine ait toplam puanların tanımlayıcı istatistikleri Çizelge 3.1.’de sunulmuştur.

Çizelge 3.1. Araştırmada kullanılan ölçeklerin üniversite öğrencilerine ait toplam puanlarının tanımlayıcı istatistikleri

	N	Minimum	Maksimum	\bar{X}	S.S.
Anne Sıcaklık	668	22	80	69,50	9,635
Anne Saldırganlık	668	15	59	22,37	7,035
Anne İhmal	668	15	49	21,33	6,302
Anne Ayrışmamış Red	668	10	36	14,22	4,327
Anne Kontrol	668	17	52	33,69	6,599
Anne Kabul-Red/Kontrol	668	60	213	88,40	23,910
Baba Sıcaklık	664	20	80	63,91	12,727
Baba Saldırganlık	664	15	57	22,93	8,545
Baba İhmal	665	15	60	25,20	8,506
Baba Ayrışmamış Red	665	10	40	14,69	5,577
Baba Kontrol	664	14	52	33,17	7,372
Baba Kabul-Red/Kontrol	664	60	226	98,89	31,609
KİDÖ Saldırganlık	671	9	36	18,92	5,088
KİDÖ Bağımlılık	671	10	36	25,50	5,311
KİDÖ Olumsuz Özsaygı	671	9	36	16,89	4,518
KİDÖ Olumsuz Özyeterlilik	671	9	36	16,32	4,901
KİDÖ Duygusal Tepkisizlik	671	9	32	17,27	4,609
KİDÖ Duygusal Tutarsızlık	671	9	36	22,45	4,933
KİDÖ Olumsuz Dünya Görüşü	671	9	36	18,37	5,669
Psikolojik Uyum (KİDÖ)	671	80	215	135,72	22,440
Kimlik Duygusu (KDDA)	671	27	129	58,10	18,637

3.2. Üniversite Öğrencilerinin Çocuklukta Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Red Düzeyleri, Bugünkü Psikolojik Uyumları ve Kimlik Duygularına İlişkin Bulguların Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Araştırmanın bağımsız değişkeni olan cinsiyetin iki farklı (bağımsız) gruptan oluşması nedeniyle, üniversite öğrencilerinin anne-baba kabul-red, psikolojik uyum ve kimlik duygusu puan ortalamaları arasındaki farkın test edilmesinde bağımsız gruplar t testi kullanılması planlanmıştır. Bağımsız gruplar t testinin yapılabilmesi için evren

varyanslarının homojenliği Levene's testi ile test edilmiştir. Yapılan Levene's testi sonucunda anne kabul-red $F=0,95$, baba kabul-red $F=0,09$, psikolojik uyum $F=0,03$ ve kimlik duygusu $F=1,07$ olarak bulunmuş ve bu değerler 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Yani, cinsiyete göre üniversite öğrencilerinin anne-baba kabul-red, psikolojik uyum ve kimlik duygusu evren varyansları birbirlerine eşit bulunduğundan dağılım homojendir ve sonuçları aşağıdaki Çizelge 3.2.'de verilmiştir.

Çizelge 3.2. Üniversite öğrencilerinin çocuklukta algıladıkları ebeveyn kabul-red düzeyleri, bugünkü psikolojik uyumları ve kimlik duygularına ilişkin ortalamalar arasındaki farkın cinsiyet açısından test edildiği t testi sonuçları

	Grup	N	\bar{X}	S.S.	Sd	T
Anne EKRÖ/K	Kadın	426	86,27	23,30	666	3,07*
	Erkek	242	92,15	24,55		
Baba EKRÖ/K	Kadın	424	96,36	32,01	662	2,75*
	Erkek	240	103,35	30,44		
KİDÖ	Kadın	428	135,86	22,21	669	0,22
	Erkek	243	135,47	22,89		
KDDA	Kadın	428	57,32	18,32	669	1,44
	Erkek	243	59,47	19,14		

* $p<0,05$

Çizelge 3.2.'de görüldüğü gibi cinsiyete göre anne kabul-red ve baba kabul-red puan ortalamaları arasındaki farkın test edilmesinde kullanılan t testi sonuçlarına göre, anne kabul-red puan ortalamaları ($t_{666}=3,07$; $p<0,05$) ve baba kabul-red puan ortalamaları ($t_{662}=2,75$; $p<0,05$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre erkek üniversite öğrencilerinin anne-baba kabul-red puan ortalamaları, kadın üniversite öğrencilerinin anne-baba kabul-red puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksek olarak bulunmuştur.

3.3. Kimlik Duygusunda Sorun Yaşayan ve Yaşamayan Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Sosyoekonomik Düzey Açısından İncelenmesi

Üzerinde durulması gereken nokta, kimlik duygusunu değerlendiren KDDA ölçeğinde kesme noktasının belirlenmesidir. Literatür incelendiğinde KDDA normatif puanlarının popülasyona göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu nedenle, bu çalışmada Dereboy ve arkadaşlarının 1994 yılındaki ölçek geliştirme çalışmasında Tıp Fakültesi öğrencilerinden topladıkları verilere dayanarak 70 puan kesme noktası olarak belirlenmiştir. Buna göre, çalışmada üniversite öğrencilerinin KDDA ölçeğinden 70 puan

üzerinde puan alanlar kimlik duygusunda sorun yaşayanlar, 70 puanın altında kalanlar ise kimlik duygusunda sorun yaşamayanlar olarak adlandırıldığı akılda tutulmalıdır.

Kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin ortalamaları arasındaki farkın test edilmesinde ki-kare testi kullanılmıştır. Her iki grup cinsiyet ve sosyoekonomik düzey açısından incelenmiş ve ki-kare testi sonuçları aşağıda Çizelge 3.3.'te verilmiştir.

Çizelge 3.3. Kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve sosyoekonomik düzey açısından incelenmesinin test edildiği ki-kare testi sonuçları

		Kimlik Duygusunda Sorun Yaşamayan N=494	Kimlik Duygusunda Sorun Yaşayan N=177	χ^2	Sd
Cinsiyet	Kadın	323	105	2,07	1
	Erkek	171	72		
Sosyoekonomik Düzy	Alt	162	60	2,77	2
	Orta	278	90		
	Üst	54	27		

Çizelge 3.3.'te görüldüğü gibi uygulanan ki-kare testi sonucuna göre, kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin puan ortalamalarının cinsiyet açısından ($\chi^2_1=2,07$, $p>0,05$) bağımsız olduğu saptanmıştır. Kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyleri açısından da bağımsız olduğu görülmüştür ($\chi^2_1=2,77$, $p>0,05$).

3.4. Kimlik Duygusunda Sorun Yaşayan ve Yaşamayan Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Uyumlarının Karşılaştırılması

Araştırmada sorulan sorulardan diğeri, kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin psikolojik uyumları açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarıdır. Bu doğrultuda kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin oluşturdukları gruplar bağımsız değişken olarak, yine bu grupların KİDÖ alt ölçek ve toplam puanları ise bağımlı değişkenler olarak alınmış ve Çok Yönlü Varyans analizi (MANOVA) ile gruplar arasında farklılaşmanın anlamlı olup olmadığı

incelenmiştir. Kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin KİDÖ alt ölçek, toplam puan ortalamaları ve standart sapmaları ile ilgili MANOVA sonuçları Çizelge 3.4.'te sunulmuştur.

Çizelge 3.4. Kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin KİDÖ alt ölçek, toplam puan ortalamaları ve standart sapmaları ile ilgili MANOVA sonuçları

Yetişkin KİDÖ	Kimlik Duygusunda Sorun Yaşamayan N=494 Ortalama (SS)	Kimlik Duygusunda Sorun Yaşayan N=177 Ortalama (SS)	F
Saldırganlık	18,10 (4,86)	21,19 (5,03)	51,52***
Bağımlılık	25,23 (5,25)	26,25 (5,43)	4,83*
Özsaygı	15,37 (3,49)	21,12 (4,36)	308,98***
Özyeterlilik	14,68 (3,82)	20,92 (4,66)	307,65***
Duygusal Duyarlılık	16,04 (3,99)	20,71 (4,49)	166,37***
Duygusal Tutarlılık	21,54 (4,80)	24,97 (4,40)	69,32***
Dünya Görüşü	17,42 (5,42)	21,01 (5,52)	56,34***
Toplam Puan	128,39 (18,40)	156,164 (19,93)	283,88***

*p<0,05 ***p<0,001

KİDÖ puanlarına uygulanan MANOVA sonucunda, çoklu değişken temel etkisinin anlamlı olduğu (Wilks lambda=,622; $F_{7, 663}=57,675$; $p<.001$) bulunmuştur. Çizelge 3.4.'te sunulan ikili karşılaştırmalara ilişkin F değerleri incelendiğinde, kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencilerinin KİDÖ alt ölçekleri ile KİDÖ toplam puan ortalamalarının kimlik duygusunda sorun yaşamayan üniversite öğrencilerinin ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

3.5. Çocuklukta Anne-Baba ile İlişkide Algılanan Ebeveyn Kabul-Red ile Yetişkinlik Dönemindeki Genel Psikolojik Uyum ve Kimlik Duygusu Arasındaki İlişki ve Bu İlişkinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Araştırmada cevap aranan sorulardan biri de, çocuklukta anne-baba ile ilişkide algılanan kabul-red ile yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyum arasında bir ilişkinin olup olmadığı ve bu ilişkinin cinsiyete bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığıdır. Araştırmada cevaplanmaya çalışılan sorulardan bir diğeri ise, kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin

çocukluklarında anne-babalarıyla ilişkilerinde algıladıkları kabul-red, bugünkü genel psikolojik uyumları ve rapor ettikleri kimlik duygusu arasında nasıl bir ilişkinin olduğudur. Bu doğrultuda araştırmada kullanılan anne-baba kabul reddini değerlendiren Anne ve Baba EKRÖ/K, genel psikolojik uyumu değerlendiren KİDÖ'nün birbirleriyle nasıl ilişkili oldukları, bu ölçeklere ait toplam puanlar arasında Pearson korelasyon katsayılarının hesaplanmasıyla irdelenmiştir. Bunlara ek olarak kimlik duygusunu değerlendiren KDDA'nın nasıl ilişkili oldukları da irdelenmiştir. Bu ilişkilerin belirlenmesi amacıyla hem kadın hem de erkek üniversite öğrencilerinde Anne EKRÖ/K Kontrol, Anne EKRÖ/K, Baba EKRÖ/K Kontrol, Baba EKRÖ/K, KİDÖ ve KDDA toplam puanları arasında Pearson Momentler Çarpımı korelasyonlar katsayıları hesaplanmış ve elde edilen katsayılar kadın ve erkek üniversite öğrencileri için Çizelge 3.5.'te ayrı ayrı sunulmuştur.

Çizelge 3.5. Üniversite öğrencilerinde ebeveyn kabul-reddi, genel psikolojik uyum ve kimlik duygusu arasındaki korelasyonlar

Üniversite Öğrencileri N min.=662 max.=671						
	Anne EKRÖ/K Kontrol	Anne EKRÖ/K	Baba EKRÖ/K Kontrol	Baba EKRÖ/K	KİDÖ	KDDA
Anne EKRÖ/K Kontrol		0,28**	0,46**	0,10*	0,11**	0,12**
Anne EKRÖ/K			0,09*	0,45**	0,32**	0,35**
Baba EKRÖ/K Kontrol				0,16**	0,10**	0,09*
Baba EKRÖ/K					0,36**	0,42**
KİDÖ						0,70**

*p<0,05; ** p<0,01

Çizelge 3.5.'te tüm üniversite öğrencileri için sunulan korelasyon katsayıları incelendiğinde Anne kabul-reddini değerlendiren Anne EKRÖ/K toplam puanı Anne

EKRÖ/K kontrol ölçeği ($r=0,28$) ile anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Aynı şekilde Baba EKRÖ/K kontrol puanı, Anne EKRÖ/K kontrol ölçeği ile $r=0,46$ düzeyinde ilişkiliyken, Anne EKRÖ/K toplam puanı ile $r=0,09$ düzeyinde ilişkili bulunmuştur. Baba kabul-reddini değerlendiren Baba EKRÖ/K, Anne EKRÖ/K kontrol ölçeği ile $r=0,10$, Anne EKRÖ/K ile $r=0,45$, Baba EKRÖ/K kontrol ölçeği ile $r=0,16$ düzeyinde ilişkilidir. Genel psikolojik uyumu yansıttığı düşünülen KİDÖ toplam puanının Anne EKRÖ/K kontrol ölçeği ile $r=0,11$, Anne EKRÖ/K ile $r=0,32$ düzeyinde ilişkiliyken; KİDÖ, Baba EKRÖ/K kontrol ile $r=0,10$, Baba EKRÖ/K ile $r=0,36$ 'lık düzeyde ilişkili bulunmuştur. Kimlik duygusunu değerlendiren KDDA puanının hem Anne EKRÖ/K kontrol ($r=0,12$) hem de Anne EKRÖ/K ($r=0,35$) ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca KDDA, Baba EKRÖ/K kontrol ile $r=0,09$, Baba EKRÖ/K ile $r=0,42$ düzeyinde ilişkiliyken KİDÖ ile $r=0,70$ düzeyinde ilişkilidir. Bulunan tüm bu katsayılar istatistiksel açıdan anlamlıdır.

Anne-Baba EKRÖ/K ve kontrol, KİDÖ ve KDDA arasındaki ilişkilerin cinsiyet açısından irdelenmesi amacıyla bu ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları kadın ve erkek üniversite öğrencileri için ayrı ayrı hesaplanarak aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 3.6. Kadın ve erkek üniversite öğrencilerinde ebeveyn kabul-reddi, genel psikolojik uyum ve kimlik duygusu arasındaki korelasyonlar

Kadın Üniversite Öğrencileri N min.=423 max.=428						
	Anne EKRÖ/K Kontrol	Anne EKRÖ/K	Baba EKRÖ/K Kontrol	Baba EKRÖ/K	KİDÖ	KDDA
Anne EKRÖ/K Kontrol		0,36**	0,42**	0,12*	0,12*	0,14**
Anne EKRÖ/K			0,09	0,44**	0,29**	0,34**
Baba EKRÖ/K Kontrol				0,17**	0,12*	0,09
Baba EKRÖ/K					0,31**	0,38**
KİDÖ						0,71**
Erkek Üniversite Öğrencileri N min.=239 max.=243						
	Anne EKRÖ/K Kontrol	Anne EKRÖ/K	Baba EKRÖ/K Kontrol	Baba EKRÖ/K	KİDÖ	KDDA
Anne EKRÖ/K Kontrol		0,21**	0,53**	0,10	0,08	0,11
Anne EKRÖ/K			0,13	0,46**	0,39**	0,36**
Baba EKRÖ/K Kontrol				0,16*	0,07	0,10
Baba EKRÖ/K					0,47**	0,48**
KİDÖ						0,68**

*p<0,05; ** p<0,01

Çizelge 3.6.'da sunulmuş olan bulgulara göre, Anne EKRÖ/K toplam puanı hem kadın hem de erkek üniversite öğrencilerinde Anne EKRÖ/K kontrol ölçeği puanları ile anlamlı düzeyde ilişkilidir. Ayrıca Baba EKRÖ/K kontrol puanı Anne EKRÖ/K kontrol ile anlamlı düzeyde ilişkili iken, Anne EKRÖ/K ile anlamlı düzeyde ilişkili değildir.

Baba EKRÖ/K toplam puanı kadınlarda Anne EKRÖ/K kontrol puanı ile anlamlı düzeyde bir fark varken, erkeklerde Anne EKRÖ/K kontrol ile anlamlı bir fark bulunmamıştır. Baba EKRÖ/K toplam puanı kadınlarda Anne EKRÖ/K ve Baba EKRÖ/K kontrol ölçeği ile anlamlı düzeyde ilişkilidir. Her iki katsayı da $p<0,01$ düzeyinde anlamlıdır.

KİDÖ toplam puanı kadınlarda Anne EKRÖ/K kontrol ve Anne EKRÖ/K ile ilişkiliyken erkek üniversite öğrencilerinde KİDÖ ile Anne EKRÖ/K kontrol arasında anlamlı bir fark bulunmazken, Anne EKRÖ/K ile ilişkili bulunmuştur. KİDÖ kadın üniversite öğrencilerinde hem Baba EKRÖ/K kontrol hem de Baba EKRÖ/K ile ilişkili bulunmuştur. Erkeklerde KİDÖ ile Baba EKRÖ/K kontrol arasında anlamlı bir fark bulunamazken, Baba EKRÖ/K ile anlamlı bir fark bulunmuştur.

Kimlik duygusunu değerlendiren KDDA kadın üniversite öğrencilerinde Anne EKRÖ/K kontrol ve Anne EKRÖ/K ile ilişkiliyken erkeklerde Anne EKRÖ/K kontrol ile anlamlı bir fark bulunmazken, Anne EKRÖ/K ile anlamlı bir fark bulunmuştur. KDDA ile Baba EKRÖ/K kontrol ölçeği arasındaki ilişki hem kadınlarda hem de erkeklerde anlamlı değildir. KDDA ile Baba EKRÖ/K arasındaki ilişki ise hem kadınlarda hem de erkeklerde anlamlı olarak bulunmuştur. KDDA'nın KİDÖ ile ilişkisi hesaplandığında ise, bu değer kadın üniversite öğrencileri için $r=0,71$, erkekler için ise $r=0,68$ olarak bulunmuştur.

Çizelge 3.6.'da sunulan korelasyon katsayıları incelendiğinde, kadın üniversite öğrencilerinde KDDA puanlarının $p<0,01$ düzeyinde anlamlı derecede ilişkili olduğu ölçekler sırasıyla Anne EKRÖ/K kontrol ($r=0,14$), Anne EKRÖ/K ($r=0,34$), Baba EKRÖ/K ($r=0,38$), KİDÖ ($r=0,71$)'dür. Kadın üniversite öğrencilerinde KDDA puanları $p<0,05$ düzeyinde Baba EKRÖ/K kontrol ($r=0,09$) puanları ile anlamlı düzeyde ilişkili değildir. Erkek üniversite öğrencilerinde KDDA puanlarının $p<0,01$ düzeyinde anlamlı derecede ilişkili olduğu ölçekler sırasıyla Anne EKRÖ/K ($r=0,36$), Baba EKRÖ/K ($r=0,48$) ve KİDÖ ($r=0,68$) olarak belirlenmiştir. Erkek üniversite öğrencilerinde KDDA puanları $p<0,05$ düzeyinde Anne EKRÖ/K kontrol ($r=0,11$) ve Baba EKRÖ/K kontrol ($r=0,10$)

puanları ile anlamlı düzeyde ilişkili değildir. Tüm kişilerden elde edilen KDDA puanlarının $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı derecede ilişkili olduğu ölçekler ise Anne EKRÖ/K kontrol ($r=0,12$), Anne EKRÖ/K ($r=0,35$), Baba EKRÖ/K ($r=0,42$), KİDÖ ($r=0,70$) iken; $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı derecede ilişkili olduğu ölçek Baba EKRÖ/K kontrol ($r=0,09$)'dür. Her iki grupta da KDDA ölçümünün en çok ilişkili olduğu ölçek KİDÖ'dür. Anne ve Baba EKRÖ/K kontrol puanlarının Anne-Baba EKRÖ, KİDÖ ve KDDA üzerinde anlamlı bir katkısının olmadığı, düşük korelasyon gösterdiği saptanmıştır.

3.6. Çocuklukta Algılanan Anne-Baba Kabul-Reddi ile Psikolojik Uyumları Arasındaki İlişkide Kimlik Duygusunun Etkisine İlişkin Bulgular

Bu çalışmada yanıtlanmaya çalışılan temel soru çocuklukta algılanan “anne ve baba kabulü” ile şimdiki “psikolojik uyum” arasındaki ilişkide “kimlik duygusu” nun herhangi bir aracı (mediating) rolünün olup olmadığıdır. Araştırma hipotezleri doğrultusunda kimlik duygusunun aracılık rolü, anne ve baba kabul puanları için ayrı ayrı ve daha sonra kadın ve erkek üniversite öğrencileri için ayrı ayrı Baron ve Kenny'nin (1986) önerdiği üç adımdan oluşan bir dizi doğrusal regresyon analizi ile incelenmiştir.

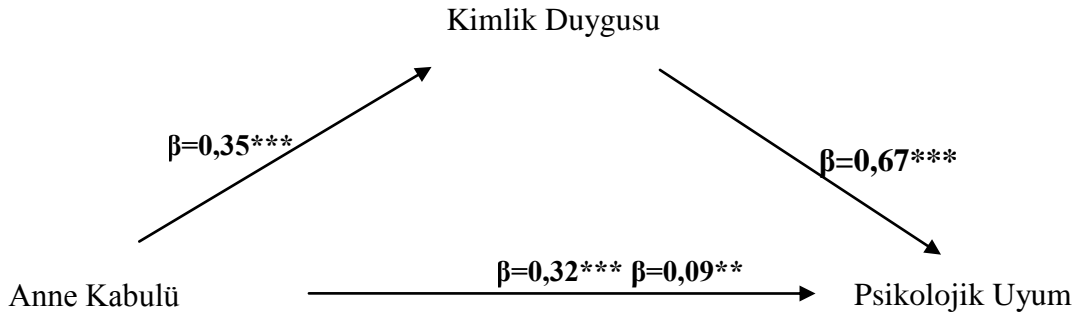
Bir değişkenin aracı değişken olabilmesi için aşağıda belirtilen 4 ölçütü karşılaması gerekmektedir:

1. Yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır.
2. Aracı değişkenler ve yordayıcı değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır.
3. Aracı değişken ile yordanan değişken arasında anlamlı ilişki olmalıdır.
4. Aracı değişken ile yordayıcı değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girildiğinde daha önce yordayıcı ve yordanan değişken arasında var olan anlamlı ilişki anlamlı olmaktan çıkmalı ya da daha önceki anlamlılık düzeyi azalmalıdır (Baron ve Kenny, 1986).

Baron ve Kenny'nin (1986) ilk üç ölçütünün araştırma değişkenleri açısından karşılanıp karşılanmadığının belirlenmesi amacıyla EKRÖ Anne ve Baba, KDDA ve KİDÖ toplam puanları arasındaki korelasyon katsayılarına bakılmıştır.

Birinci adımda bağımsız değişken olan “ebeveyn kabulünün” bağımlı değişken olan “psikolojik uyum” üzerindeki etkisini görmek üzere, basit doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. İkinci adımda bağımsız değişken olan “ebeveyn kabulünün” aracı

değişken olan “kimlik duygusu” üzerindeki etkisini görmek üzere ikinci bir basit doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Üçüncü adımda ise bağımsız değişken olan “ebeveyn kabulü” ile aracı değişken olan “kimlik duygusu” nun bağımlı değişken olan “psikolojik uyum” üzerindeki etkilerini görmek üzere çoklu doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Önerilen aracı model tüm üniversite öğrencileri için Şekil 3.1. ve Şekil 3.2.’de sunulmuştur.

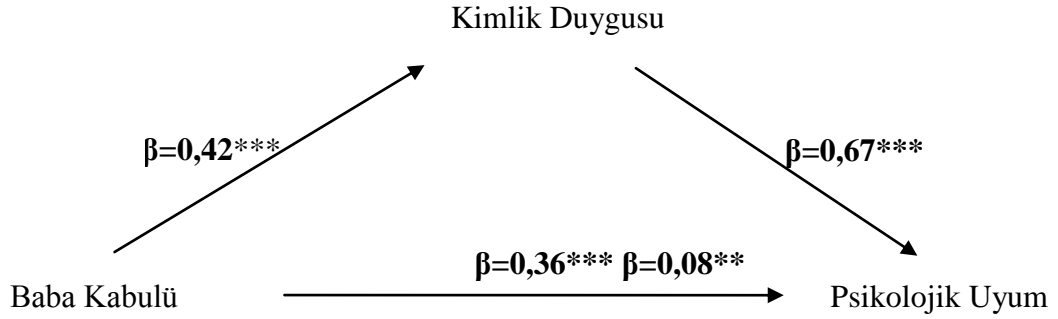

p<0,01, *p<0,001

Şekil 3.1. Anne kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık etkisi (Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır.)

Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde üniversite öğrencilerinin psikolojik uyumlarını yordamada algıladıkları anne kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta=0,32$, $t_{(667)}=8,82$, $p<0,001$). İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise anne kabulünün, kimlik duygusunu yordayabildiği, bu yordama gücünün istatistiksel olarak ($\beta=0,35$, $t_{(667)}=9,78$, $p<0,001$) anlamlılık düzeyine ulaştığı görülmüştür. Bu nedenle çoklu regresyon testi yapılmıştır. Anne kabulü ile kimlik duygusunun birlikte yer aldığı modelde kimlik duygusunun psikolojik uyumu yordamada anlamlı bir etkisinin olduğu, ($\beta=0,67$, $t_{(667)}=22,77$, $p<0,001$) buna karşılık anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta=0,09$, $t_{(667)}=2,92$, $p<0,01$) görülmüştür. Anne kabulü kimlik duygusunu yordamada istatistiksel olarak anlamlı bir değişken olduğu için kimlik duygusunun “anne kabulü” ile “psikolojik uyum” arasında aracı bir faktör olduğu, modelin önerdiği aracılık ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada kimlik duygusu üzerinden “kısmi aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi,

kimlik duygusunun kısmi aracılık etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir ($z=9,03$, $p<0,01$).

** $p<0,01$, *** $p<0,001$

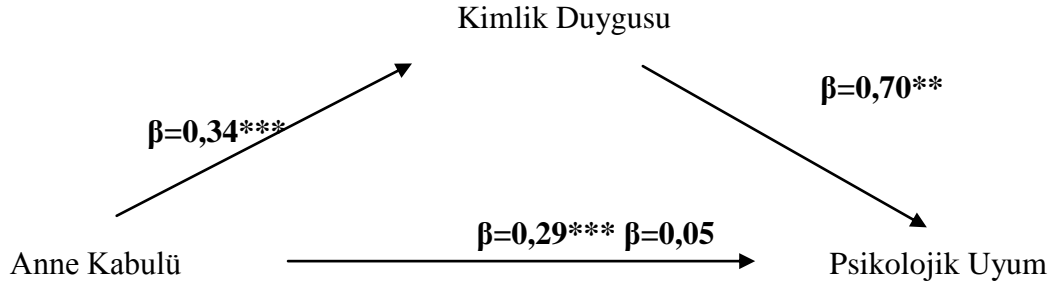
Şekil 3.2. Baba kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık etkisi (Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır.)

Üniversite öğrencilerinin baba kabulü ile psikolojik uyumları arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık rolü incelendiğinde ise; benzer sonuçlar bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinde psikolojik uyumu yordamada baba kabulünün anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür ($\beta=0,36$, $t_{(663)}=10,05$, $p<0,001$). Baba kabulü kimlik duygusunu yordamada da anlamlı bir etki göstermektedir ($\beta=0,42$, $t_{(663)}=11,94$, $p<0,001$). Baba kabulü ile kimlik duygusunun birlikte yer aldığı modelde kimlik duygusunun psikolojik uyumu yordamada anlamlı bir etkisinin olduğu ($\beta=0,67$, $t_{(663)}=22,18$, $p<0,001$) buna karşılık baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta=0,08$, $t_{(663)}=2,7$, $p<0,01$) görülmüştür. Baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada kimlik duygusu üzerinden “kısmi aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, kimlik duygusunun kısmi aracılık etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z=10,4$, $p<0,01$).

3.7. Çocuklukta Algılanan Anne-Baba Kabul-Reddi ile Psikolojik Uyumları Arasındaki İlişkide Kimlik Duygusunun Etkisinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

Bu çalışmada yanıtlanmaya çalışılan temel sorulardan bir diğeri de, kadın ve erkek üniversite öğrencilerinde çocuklukta algılanan “anne ve baba kabulü” ile şimdiki “psikolojik uyum” arasındaki ilişkide “kimlik duygusu” nun herhangi bir aracı (mediating)

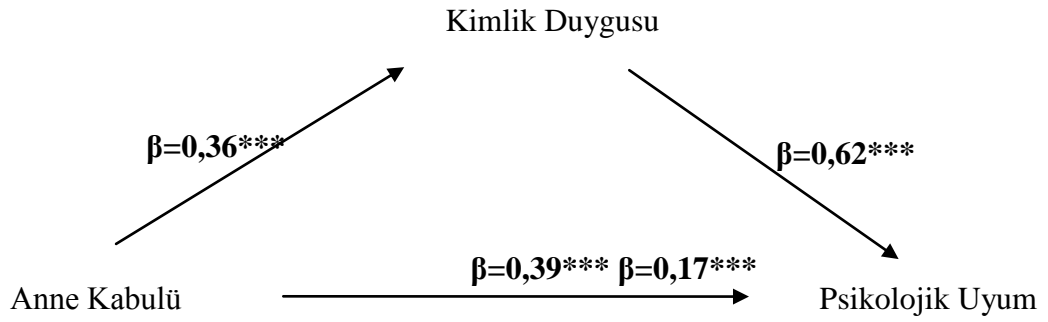
rolünün olup olmadığıdır. Üniversite öğrencilerinin anne-baba kabulü ile psikolojik uyumları arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık rolünü incelerken izlenen adımlar aynı şekilde kadın ve erkek üniversite öğrencileri için de ayrı ayrı yinelenmiştir. Önerilen model kadın üniversite öğrencileri için Şekil 3.3.'te ve Şekil 3.4.'te, erkek üniversite öğrencileri için ise Şekil 3.5.'te ve Şekil 3.6.'da görülebilir.

***p<0,001

Şekil 3.3. Kadın üniversite öğrencilerinde anne kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık etkisi (Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır.)

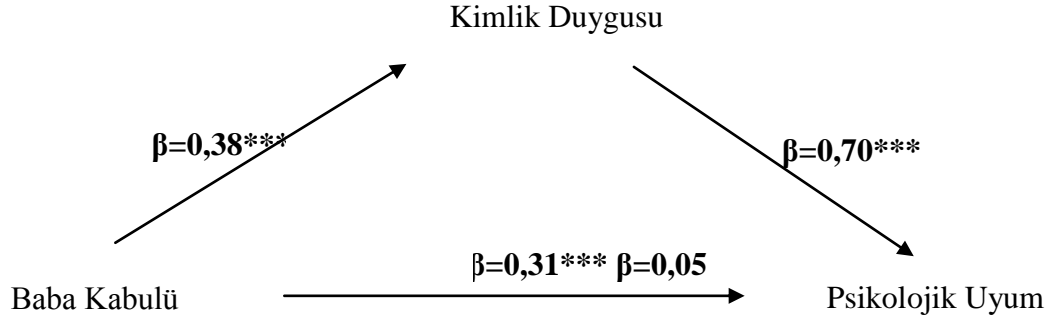
Kadın üniversite öğrencilerinin anne kabulü ile psikolojik uyumları arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık rolü incelendiğinde, psikolojik uyumlarını yordamada anne kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta=0,29$, $t_{(425)}=6,14$, $p<0,001$). Anne kabulü kimlik duygusunu yordamada da anlamlı bir değişkendir ($\beta=0,34$, $t_{(425)}=7,54$, $p<0,001$). Anne kabulü ile kimlik duygusunun birlikte yer aldığı modelde kimlik duygusunun psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu ($\beta=0,70$, $t_{(425)}=19,35$, $p<0,001$) buna karşılık anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada istatistiksel olarak anlamlılık düzeyine ulaşamadığı yani anlamsız olacak derecede düştüğü ($\beta=0,05$, $t_{(425)}=1,25$, $p>0,05$) görülmüştür. Bu sonuçtan anne kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun “tam aracılık” etkisinin olduğu görülmüştür. Kadın üniversite öğrencilerinde anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada kimlik duygusu üzerinden tam aracılığının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, kimlik duygusunun tam aracılık etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z=6,98$, $p<0,01$).

***p<0,001

Şekil 3.4. Erkek üniversite öğrencilerinde anne kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık etkisi (Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır.)

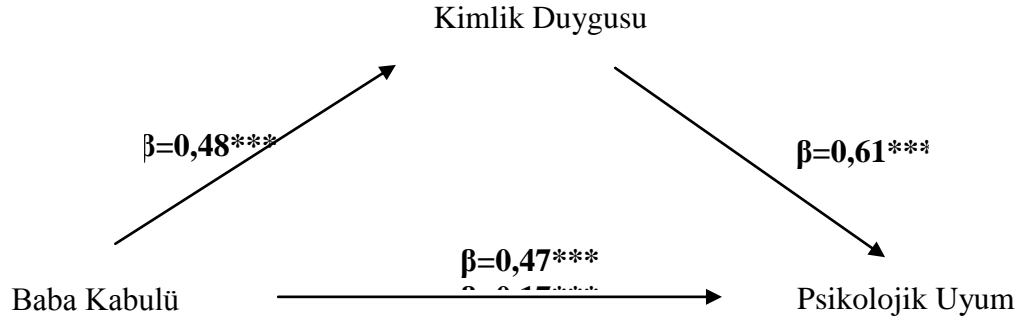
Erkek üniversite öğrencilerinin anne kabulü ile psikolojik uyumları arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık rolü incelendiğinde psikolojik uyumu yordamada anne kabulünün anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür ($\beta=0,39$, $t_{241}=6,62$, $p<0,001$). Anne kabulü kimlik duygusunu yordamada da anlamlı bir etki göstermektedir ($\beta=0,36$, $t_{241}=5,99$, $p<0,001$). Anne kabulü ve kimlik duygusunun birlikte yer aldığı modelde kimlik duygusunun psikolojik uyumu yordamada anlamlı bir etkisinin olduğu ($\beta=0,62$, $t_{241}=12,5$, $p<0,001$) buna karşılık anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta=0,17$, $t_{241}=3,41$, $p=0,001$) görülmüştür. Anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada kimlik duygusu üzerinden “kısmi aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, kimlik duygusunun kısmi aracılık etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z=5,41$, $p<0,001$).

*** $p < 0,001$

Şekil 3.5. Kadın üniversite öğrencilerinde baba kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık etkisi (Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır.)

Kadın üniversite öğrencilerinin baba kabulü ile psikolojik uyumları arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık rolü incelendiğinde ise, kadın üniversite öğrencilerinde psikolojik uyumu yordamada baba kabulünün anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür ($\beta=0,31$, $t_{423}=6,76$, $p < 0,001$). Baba kabulü kimlik duygusunu yordamada da anlamlı bir etki göstermektedir ($\beta=0,38$, $t_{423}=8,49$, $p < 0,001$). Baba kabulü ile kimlik duygusunun birlikte yer aldığı modelde kimlik duygusunun psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu ($\beta=0,70$, $t_{423}=19,01$, $p < 0,001$) buna karşılık baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada istatistiksel olarak anlamlılık düzeyine ulaşamadığı ($\beta=0,05$, $t_{423}=1,25$, $p > 0,05$) görülmüştür. Bu sonuçtan baba kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun “tam aracılık” etkisinin olduğu görülmüştür. Kadın üniversite öğrencilerinde anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada kimlik duygusunun üzerinden tam aracılığının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, kimlik duygusunun tam aracılık etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z=7,7$, $p < 0,01$).

***p<0,001

Şekil 3.6. Erkek üniversite öğrencilerinde baba kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık etkisi (Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır.)

Erkek üniversite öğrencilerinin baba kabulü ile psikolojik uyumları arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracılık rolü incelendiğinde psikolojik uyumu yordamada baba kabulünün anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür ($\beta=0,47$, $t_{239}=8,12$, $p<0,001$). Baba kabulü kimlik duygusunu yordamada da anlamlı bir etki göstermektedir ($\beta=0,48$, $t_{239}=8,53$, $p<0,001$). Baba kabulü ve kimlik duygusunun birlikte yer aldığı modelde kimlik duygusunun psikolojik uyumu yordamada anlamlı bir etkisinin olduğu ($\beta=0,61$, $t_{239}=11,58$, $p<0,001$) buna karşılık baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta=0,17$, $t_{239}=3,26$, $p=0,001$) görülmüştür. Baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada kimlik duygusu üzerinden “kısmi aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, kimlik duygusunun kısmi aracılık etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z=6,82$, $p<0,01$).

3.8. Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Kabul-Red Puanları Açısından Kimlik Duygularının Yordanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları

Üniversite öğrencilerinin çocukluk dönemi anne-babalarıyla ilişkileri ile kimlik duygusunun psikolojik uyum üzerindeki ilişkisinin irdelenmesi amacıyla son olarak kimlik duygusunun yordanmasında çocukken anne-babaları ile ilişkilerinde algılanmış oldukları kabul-reddin göreceli katkılarının ne olduğu incelenmiştir. Sorunun yanıtlanması için

kimlik duygusunu değerlendiren KDDA toplam puanının, Anne EKRÖ/K, Baba EKRÖ/K alt ölçekleri ve toplam puanları tarafından ne kadar yordandığı belirlenmiştir.

Bağımlı değişken olan KDDA ile bağımsız değişkenler olan Anne EKRÖ/K alt ölçekleri ve Baba EKRÖ/K alt ölçekleri arasında hiyerarşik çoklu regresyon analizi yapılmıştır. KDDA toplam puanının yordanan değişkeni oluşturduğu hiyerarşik regresyon analizinde, Anne ve Baba EKRÖ/K alt ölçeklerine ait toplam puanlar yordayıcı değişkenler olarak alınmıştır. Hiyerarşik regresyon analizi tüm kişiler, kadın ve erkek üniversite öğrencileri için ayrı ayrı uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.7. Anne-baba kabul-red puanları açısından kimlik duygularının yordanmasına ilişkin aşamalı regresyon analizi sonuçları

Üniversite Öğrencileri N=662		R ²	R ² Artış Miktarı	F	Std. β
Regresyon	1. Aşama Baba Saldırganlık	,180	,180	145,218***	,425
	2. Aşama Baba Saldırganlık	,215	,035	29,228***	,325
	Anne Saldırganlık				,212
	3. Aşama Baba Saldırganlık	,228	,013	11,037***	,219
	Anne Saldırganlık				,210
	Baba İhmal				,156

***p<0,001

Araştırmanın örneklemini oluşturan üniversite öğrencilerinin kimlik duygularının yordanmasına ilişkin aşamalı çoklu regresyon analizinin üç aşamada tamamlandığı görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin Baba Kabul-Red ölçeğinde yer alan Baba Saldırganlık ve Baba İhmal boyutları ile Anne Kabul-Red ölçeğinde yer alan Anne Saldırganlık boyutu yordayıcılar olarak bulunmuştur.

Birinci aşamada, kimlik duygusunun en iyi yordayıcısı ya da kimlik duygusu puanlarındaki varyansın en iyi açıklayıcısı olarak üniversite öğrencilerinin sahip olduğu Baba Saldırganlık değişkeni analize girmiş ve toplam varyansın %18'ini tek başına açıklamıştır. Baba Saldırganlık boyutu ile kimlik duygusu puanları arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur (R=0,425, R²=0,180, F(660)=145,218, p=0,000). Elde edilen bulgular, kimlik duygusu puanlarının en iyi yordayıcısının, üniversite öğrencilerinin Baba Kabul-Red boyutlarından biri olan Baba Saldırganlık olduğunu göstermektedir. Bir başka deyişle çocukluklarında babaları tarafından

saldırganlık algılayan üniversite öğrencilerinin, saldırganlık algılamayanlara göre kimlik duygularında sorun yaşadıkları söylenebilir.

İkinci aşamada, Baba Saldırganlık boyutuna ek olarak analize, Anne Kabul-Red boyutlarından biri olan Anne Saldırganlık boyutu girmiştir. Bu değişkenin getirdiği ek katkı %3,5 olup iki değişken birlikte kimlik duygusu toplam varyansını %21,5'e yükseltmişlerdir. Anne Saldırganlık ile kimlik duygusu puanları arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($R=0,464$, $R^2=0,215$, $F(659)=29,228$, $p=0,000$). Buna göre en güçlü ikinci yordayıcı olan çocuklukta anneden algılanan saldırganlık davranışları incelendiğinde, annelerinden algılanan saldırganlık üniversite öğrencilerinin kimlik duygularında sorun yaşamalarına neden olacağı görülmektedir.

Üçüncü aşamada Baba Saldırganlık ve Anne Saldırganlık boyutlarına ek olarak, üniversite öğrencilerinin Baba Kabul-Red boyutlarından biri olan Baba İhmal boyutu yordayıcı olarak analize girmiştir. Bu değişkenin getirdiği ek katkı %1,3 olup, üç değişken birlikte kimlik duygusunu %22,8 açıklamaktadır. Baba İhmal boyutu ve kimlik duygusu puanı arasındaki korelasyon pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($R=0,478$, $R^2=0,228$, $F(658)=11,037$, $p=0,001$). Sonuçlar değerlendirildiğinde, çocukluklarında babaları tarafından ihmal edilmiş üniversite öğrencilerinin kimlik duygularında sorun yaşadıkları söylenebilir.

Aşamalı çoklu regresyon analizi sonucunda kimlik duygusu ve kimlik duygusunun önemli yordayıcıları olarak Baba Saldırganlık, Anne Saldırganlık ve Baba İhmal değişkenleri belirlenmiştir.

Çizelge 3.8. Kadın üniversite öğrencilerinin anne-baba kabul-red puanları açısından kimlik duygularının yordanmasına ilişkin aşamalı regresyon analizi sonuçları

Kadın Üniversite Öğrencileri N=423		R ²	R ² Artış Miktarı	F	Std. β	
Regresyon	1. Aşama	Baba Saldırganlık	,145	,145	71,148***	,380
	2. Aşama	Baba Saldırganlık	,193	,048	25,053***	,271
		Anne Saldırganlık				,245
	3. Aşama	Baba Saldırganlık	,205	,012	6,328*	,179
		Anne Saldırganlık				,242
		Baba İhmal				,144

* $p<0,05$, *** $p<0,001$

Araştırmanın örneklemini oluşturan kadın üniversite öğrencilerinin kimlik duygularının anne-baba kabul red puanlarına yordanmasına ilişkin aşamalı çoklu regresyon analizinin üç aşamada tamamlandığı görülmektedir. Kadın üniversite öğrencilerinin Baba Kabul-Red ölçeğinde yer alan Baba Saldırganlık ve Baba İhmal boyutları ile Anne Kabul-Red ölçeğinde yer alan Anne Saldırganlık boyutu yordayıcılar olarak bulunmuştur.

Birinci aşamada, kimlik duygusunun en iyi yordayıcısı ya da kimlik duygusu puanlarındaki varyansın en iyi açıklayıcısı olarak kadın üniversite öğrencilerinin Baba Saldırganlık değişkeni analize girmiş ve toplam varyansın %14,5'ini tek başına açıklamıştır. Baba Saldırganlık boyutu ile kimlik duygusu puanları arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($R=0,380$, $R^2=0,145$, $F(421)=71,148$, $p=0,000$). Elde edilen bulgular, kimlik duygusu puanlarının en iyi yordayıcısının, kadın üniversite öğrencilerinin Baba Kabul-Red boyutlarından biri olan Baba Saldırganlık olduğunu göstermektedir. Bir başka deyişle çocukluklarında babaları tarafından saldırganlık algılayan kadın üniversite öğrencilerinin, saldırganlık algılamayanlara göre kimlik duygularında sorun yaşadıkları söylenebilir.

İkinci aşamada, Baba Saldırganlık boyutuna ek olarak analize, Anne Kabul-Red boyutlarından biri olan Anne Saldırganlık boyutu girmiştir. Bu değişkenin getirdiği ek katkı %4,8 olup iki değişken birlikte kimlik duygusu toplam varyansını %19,3'e yükseltmişlerdir. Anne Saldırganlık ile kimlik duygusu puanları arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($R=0,439$, $R^2=0,193$, $F(420)=25,053$, $p=0,000$). Buna göre en güçlü ikinci yordayıcı olan çocuklukta anneden algılanan saldırganlık davranışları incelendiğinde, annelerinden algılanan saldırganlık kadın üniversite öğrencilerinin kimlik duygularında sorun yaşamalarına neden oldukları görülmektedir.

Üçüncü aşamada Baba Saldırganlık ve Anne Saldırganlık boyutlarına ek olarak, kadın üniversite öğrencilerinin Baba Kabul-Red boyutlarından biri olan Baba İhmal boyutu yordayıcı olarak analize girmiştir. Bu değişkenin getirdiği ek katkı %1,2 olup, üç değişken birlikte kimlik duygusunu %20,5 açıklamaktadır. Baba İhmal boyutu ve kimlik duygusu puanı arasındaki korelasyon pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($R=0,452$, $R^2=0,205$, $F(419)=6,328$, $p=0,012$). Sonuçlar değerlendirildiğinde, çocukluklarında babaları tarafından ihmal edilmiş kadın üniversite öğrencilerinin kimlik duygularında sorun yaşadıkları söylenebilir.

Aşamalı çoklu regresyon analizi sonucunda kimlik duygusu ve kimlik duygusunun önemli yordayıcıları kadın üniversite öğrencilerinde Baba Saldırganlık, Anne Saldırganlık ve Baba İhmal değişkenleri olarak belirlenmiştir.

Çizelge 3.9. Erkek üniversite öğrencilerinin anne-baba kabul-red puanları açısından kimlik duygularının yordanmasına ilişkin aşamalı regresyon analizi sonuçları

Erkek Üniversite Öğrencileri N=239		R ²	R ² Artış Miktarı	F	Std. B
Regresyon	1. Aşama Baba Saldırganlık	,239	,239	74,463***	,489
	2. Aşama Baba Saldırganlık	,263	,024	7,677**	,451
	Anne Sıcaklık				-,159

p<0,01, *p<0,001

Araştırmanın örneklemini oluşturan erkek üniversite öğrencilerinin kimlik duygularının anne-baba kabul red puanlarına yordanmasına ilişkin aşamalı çoklu regresyon analizinin iki aşamada tamamlandığı görülmektedir. Erkek üniversite öğrencilerinin Baba Kabul-Red ölçeğinde yer alan Baba Saldırganlık boyutu ile Anne Kabul-Red ölçeğinde yer alan Anne Sıcaklık boyutu yordayıcılar olarak bulunmuştur.

Birinci aşamada, erkek üniversite öğrencilerinde kimlik duygusunun en iyi yordayıcısı ya da kimlik duygusu puanlarındaki varyansın en iyi açıklayıcısı olarak Baba Saldırganlık değişkeni analize girmiş ve toplam varyansın %23,9'unu tek başına açıklamıştır. Baba Saldırganlık boyutu ile kimlik duygusu puanları arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur (R=0,489, R²=0,239, F(237)=74,463, p=0,000). Elde edilen bulgular, kimlik duygusu puanlarının en iyi yordayıcısının, erkek üniversite öğrencilerinin Baba Kabul-Red boyutlarından biri olan Baba Saldırganlık olduğunu göstermektedir. Bir başka deyişle çocukluklarında babaları tarafından saldırganlık algılayan erkek üniversite öğrencilerinin, saldırganlık algılamayanlara göre kimlik duygularında sorun yaşadıkları söylenebilir.

İkinci aşamada, Baba Saldırganlık boyutuna ek olarak analize, Anne Kabul-Red boyutlarından biri olan Anne Sıcaklık boyutu girmiştir. Bu değişkenin getirdiği ek katkı %2,4 olup iki değişken birlikte kimlik duygusu toplam varyansını %26,3'e yükseltmişlerdir. Anne Sıcaklık ile kimlik duygusu puanları arasındaki ikili korelasyon

pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($R=0,513$, $R^2=0,263$, $F(236)=7,677$, $p=0,006$). Buna göre en güçlü ikinci yordayıcı olan çocuklukta anneden algılanan sıcaklık davranışları incelenerek yorum yapılacak olunursa, annelerinden algılanan sıcaklık erkek üniversite öğrencilerinin kimlik duygularında sorun yaşamalarına neden oldukları söylenebilir.

Aşamalı çoklu regresyon analizi sonucunda kimlik duygusu ve kimlik duygusunun önemli yordayıcıları erkek üniversite öğrencilerinde Baba Saldırganlık ve Anne Sıcaklık değişkenleri olarak belirlenmiştir.

4. TARTIŞMA

Bu çalışma üniversite öğrencilerinin ebeveynlerinden algılamış oldukları kabul veya red, kimlik duygusu ve psikolojik uyum arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan analizlerden elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmıştır. İlk olarak, algılanan ebeveyn kabul veya red düzeyi, kimlik duygusu ve psikolojik uyumun cinsiyet ile olan ilişkilerine dair elde edilen bulgular tartışılmıştır. Ardından algılanan ebeveyn kabul veya red düzeyi ile yetişkinlerdeki kimlik duygusu arasındaki ilişkiye dair elde edilen bulgular tartışılmıştır. Son olarak da, yetişkinlerde ebeveynlerinden algıladıkları kabul veya red düzeyi ile psikolojik uyum arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracı rolüne ilişkin bulgular tartışılmıştır. Araştırmada yanıt aranan sorulara ilişkin bulgular tartışıldıktan sonra, çalışmanın sınırlılıkları ileriki çalışmalar için öneriler ile birlikte, elde edilen bulguların klinik doğruları sunulmuştur.

Kimlik duygusunda sorun yaşayıp yaşamamanın üniversite öğrencilerinin KDDA puanları açısından gerek cinsiyet gerekse sosyoekonomik düzeyde bağımsız olduğu bulunmuştur.

Uygulanan ki-kare testi sonucuna göre, kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin puan ortalamalarının cinsiyet açısından ($\chi^2_1=2,07$, $p>0,05$) bağımsız, t testine göre de anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları saptanmıştır. Böylece kimlik duygusu ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı yönündeki hipotezin desteklendiği görülmüştür. Ayrıca Dereboy ve ark. (2005)'nin yaptıkları çalışmada cinsiyet ile KDDA puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuşlardır. Bu çalışmada da ilk olarak cinsiyet ve KDDA arasındaki ilişki incelenmiş ve söz edilen çalışmaların bulguları ile tutarlı olarak kızların ortalama puanı ($57,32\pm 18,32$) ile erkeklerin ortalama puanları ($59,47\pm 19,14$) arasında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur ($t=1,44$, $p>0,05$) (Çizelge 3.2.).

Araştırmada elde edilen bu bulgunun, söz edilen araştırmaların bulguları ile tutarlılık gösterdiği görülürken, cinsiyete göre farklı olması; Türk gençliğinde kimlik duygusu gelişimine cinsiyetin etkisinin ve gözlenen psikiyatrik belirtiler ile ilişkisinin araştırılması amacıyla yaptıkları çalışmada ergen kızların erkeklere oranla daha sık kimlik

bocalaması yaşadığını bulan Türkbay ve ark. (2005b)'nin bulgularından farklılık göstermektedir. Literatürdeki bulgularla karşılaştırıldığında, araştırma bulgularının Türkbay ve ark. (2005b)'nin çalışmasının dışındaki diğer araştırmalarla benzerliği dikkat çekmektedir. Kimlik konusunda çalışmalar yapan diğer araştırmacılar Eryüksel (1987) ve Varan (1990)'dır. Eryüksel (1987), öğrencilerin kimlik statülerine dağılımının cinsiyete göre farklılaştığını bulmuş, gençlerin üniversitede geçirdikleri süre ya da yaşları arttıkça başarılı kimlik statüsünde bulunmalarını beklerken araştırmada böyle bir sonucun elde edilmediğini belirtmiştir. Varan (1990) ise, Eryüksel (1987)'in aksine kimlik statüleri dağılımı üzerinde cinsiyetin farklılaşmadığını belirtmiş ve deneklerin artan yaşla beraber olumsuz kimlik statülerinden olumlu kimlik statülerine doğru geçiş yaptığını bulmuştur. Çakır (2001), lise son sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada kimlik statülerinin cinsiyet ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu bulmuştur.

Balkaya ve Ceyhan (2007), lise öğrencilerinin kimlik kazanım düzeylerinin bazı değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğini araştırmışlardır. Yapılan çalışma sonucuna göre lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeyleri cinsiyet ve yaşa göre farklılık göstermemektedir. Bu bulgularla söz konusu çalışmanın bulguları farklılık göstermemekle birlikte bu çalışmalarda kullanılan ölçüm aracı ile söz konusu çalışmada kullanılan ölçüm araçları farklılık göstermektedir. Bu nedenle bulguların sonuçlarındaki farklılık ya da benzerlik göz önünde bulundurulurken, kullanılan ölçüm araçlarının farklılıklara yol açabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Diğer taraftan, kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyleri açısından da bağımsız olduğu ($\chi^2_1=2,77$, $p>0,05$) ve hipotezin desteklendiği görülmüştür. Dereboy ve ark. (2005), yaptıkları araştırmada öğrencilerin sosyoekonomik durumlarını algılamaları çok iyiden çok kötüye doğru gittikçe KDDA puanlarının da olumsuza doğru yükseldiğini bulmuştur. Sosyoekonomik durumlarını çok iyi, iyi ve orta algılayanların ortalamaya yakın düzeyde KDDA puanlarına sahip olduklarını ve birbirlerinden çok farklılaşmadıklarını ancak kötü ve çok kötü algısına sahip olanların KDDA puanlarının giderek arttığını belirtmişlerdir. Türkbay ve ark. (2005a), erkek lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmada da, aile geliri azaldıkça KDDA puanlarının yükseldiğini, yani kimlik duygusunda bozulmalar olduğunu bulmuştur. Bu çalışmaların bulguları ile bizim araştırmamızın bulguları tutarlı görünmemektedir. Varan'ın (1990), sosyal çevrenin kimlik statüsü dağılımları üzerinde anlamlı düzeyde

etkisi olduğunu, en yüksek olumlu kimlik oranlarına sosyoekonomik düzeyin yüksek olduğu, alternatifler açısından zengin ortamlarda rastlandığını ifade etmiştir. Varan (1990), çalışmada kimlik statüleri üzerine odaklanarak bu çalışmadan farklılık göstermekle birlikte, sosyoekonomik düzeyin kimlik üzerinde etkili olduğu yönünde bulgu elde ettiği görülmüştür. Bu çalışmada ise ekonomik durum kimlik bocalamasından bağımsızdır. Bu çalışmadan elde edilen, ekonomik durum ile kimlik duygularında sorun yaşayıp yaşamama birbirinden bağımsız oldukları için, Varan (1990)'ın belirttiği gibi ekonomik durumun kimlik üzerinde etkili olduğu şeklindeki yorumuyla birlikte ele alınamamıştır. Ekonomik durumu iyi olan ailelerdeki bireylerin kimliklerini oluşturmaları için gerekli olan alternatiflerinin de daha çok olduğu bu nedenle gerekli araştırmaları yapmalarının ve tutarlı bir kimlik oluşturmalarının daha olası olduğu düşünülmüş olabilir. Ancak günümüzde, sosyoekonomik düzeyin kimlik duygusu üzerindeki etkisinin azalmış olabileceği söylenebilir.

Araştırmada kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin bugünkü genel psikolojik uyumları üzerinde de durulmuştur. Bulgular bölümünde Çizelge 3.4.'te sunulmuş olan bulgulara incelendiğinde, kimlik duygusunda sorun yaşamayan üniversite öğrencileri, kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencilerine göre daha sağlıklı bir kişilik uyumuna sahiptirler.

Çizelge 3.4.'te sunulmuş olan KİDÖ alt ölçek ortalamalarına göre, kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencileri, kimlik duygusunda sorun yaşamayanlara göre, saldırgan, bağımlı, özsaygı ve özyeterlilikleri daha düşük, uygun duygusal tepkiler vermekte zorlanan, duygusal tutarlılığı olmayan, olumsuz dünya görüşüne sahip bireylerdir. Kişinin benlik algısını yansıttığı düşünülen Özsaygı ve Özyeterlilik alt ölçeklerinde görülen anlamlı farklılıklara göre, kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencileri, kimlik duygusunda sorun yaşamayan üniversite öğrencilerine göre kendilerini “değersiz” ve “yetersiz” olarak değerlendirmişlerdir. Kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencileri, kimlik duygusunda sorun yaşamayan üniversite öğrencilerine göre, kendilerini daha az beğenmekte ve onaylamakta, kendilerini daha az değerli ve başkalarının saygısını daha az hak eden biri olarak görmekte, sorunlarla başa çıkmakta daha fazla zorlanmakta, kendilerine daha az güvenmekte ve kendilerini sosyal açıdan daha yetersiz hissetmektedirler.

Kimlik duygusunda sorun yaşayanların, kimlik duygusunda sorun yaşamayanlardan farklılaştıkları bir diğer nokta da uygun duygusal tepkiler vermekte zorlanmalarıdır. Rohner'e (1986) göre, bu kişiler duygusal açıdan tepkisiz, soğuk, kopuk (detached), uzak ya da duygusunu ifade edemeyen, sosyal ilişkilerde spontan, doğal olmayan bireylerdir.

Ciddi şekilde reddedilmiş çocuklar, model alabilecekleri sevgi dolu anne-babaları olmadığı için, sevgi vermeyi öğrenmemişlerdir. Normal şekilde sevgiyi alma ya da vermede güçlükler yaşarlar ve kendilerini duygusal olarak daha fazla yaralanmaktan korumak amacıyla yakın duygusal ilişkilerden uzak durur ve duygularının üzerini örterler. Kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencileri kendilerini duygusal örselenmelerden korumak için kimlik duygusunda sorun yaşamayanlara göre duygusal açıdan kendilerini geri çekmiş, duygularını ortaya koymaktan kaçınan kişiler olmuş olabilirler. Ayrıca, yukarıda da vurgulandığı gibi, kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencilerinin, anne-babalarıyla ilişkide algıladıkları red ve yaşadıkları memnuniyetsizlikleri onları kaçınılmaz olarak daha öfkeli yapacak ve bu durum aynı zamanda onların olumlu duyguları ifade etmelerini zorlaştıracaktır.

Özetlenecek olursa, bu çalışmada kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencilerinin genel psikolojik uyumu kimlik duygusunda sorun yaşamayan üniversite öğrencilerine göre daha olumsuz olarak belirmiş; kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencilerinin kendilerini kimlik duygusunda sorun yaşamayan üniversite öğrencilerine göre daha değersiz yetersiz hissettikleri ve özellikle olumlu duygularını göstermekte zorlandıkları görülmüştür.

Araştırmada elde edilen bu bulgular, Khaleque ve Rohner (2002), bulguları ile oldukça benzerdir. Khaleque ve Rohner (2002), çalışmalarında yetişkin bireylerdeki özsaygı ve yakınlık puanları düşük olduğunda, tipik olarak kendi dışına aşırı odaklanma, duyguları ifade edememe gibi sorunlar yaşadıklarını bulmuşlardır. Khaleque ve Rohner (2002), çalışmalarında ek olarak kişilerin aile kökenlerini işlevsellik açısından da incelemiş ve sonuç olarak psikolojik uyumun, bozuk aile ilişkileri ve bozuk ebeveyn-çocuk etkileşimleri ile ilişkili olduğunu, sorunlu psikolojik uyumun gelişmesinde anne-babalık tarzının etkili olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Daha önce belirtildiği gibi, Ebeveyn Kabul-Red Kuramı anne-baba tarafından reddedilmenin kişilik üzerinde en belirleyici gözükten etkileri üzerine odaklanmış ve anne-

baba tarafından reddedilmenin kişiyi özellikle yedi alanda örselediğini ileri sürmüştür. Bulgular bölümünde Çizelge 3.4.'te görülebileceği gibi, kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencilerinin yedi kişilik boyutunun hepsinde (“Saldırganlık”, “Bağımlılık”, “Özsaygı”, “Özyeterlilik”, “Duygusal Tepkisizlik”, “Duygusal Tutarsızlık”, “Olumsuz Dünya Görüşü”) kimlik duygusunda sorun yaşamayanlardan farklılaşmış olması Rohner'in (1986) bulguları ile bire bir örtüşmektedir.

Araştırmada, ebeveyn kabul-reddi, genel psikolojik uyum ve kimlik duygusu arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Bulgular bölümünde Çizelge 3.5.'te sunulmuş olan bulgular incelendiğinde, ilk dikkati çeken, kimlik duygusunun genel psikolojik uyum, anne-baba kabul-red ve kontrol ile ilişkisidir. Araştırmada elde edilmiş bulgular üniversite öğrencilerinin kimlik duygularının çocuklukta anne babalarıyla ilişkilerinde ve bugünkü psikolojik uyumları ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Çizelge 3.5.'te görülebileceği gibi, bu araştırmada elde edilen katsayılar $r=0,09$ ile $r=0,70$ arasında değişmiştir. Dünyanın çeşitli ülkelerinde yetişkin deneklerle yapılmış olan çalışmalarda yetişkinlik dönemi psikolojik uyumu ile ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişkinin $0,41$ ile $0,64$ arasında değiştiği (Rohner ve Britner, 2002) görülmektedir. Konuyla ilgili Türkiye'de yapılan çalışmalarda ise Varan ve Eryüksel (2006), yetişkinlik dönemi psikolojik uyumu ile ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişkinin $0,44$ ile $0,46$ arasında değiştiğini bulmuşlardır. Yine Türk örnekleme yapılan diğer bir çalışmada Eryavuz (2006), yetişkin kişilerin psikolojik uyumu ile ebeveyn kabul-reddi arasında $0,35$ düzeyinde, bugünkü yakın ilişkilerinde algılamakta oldukları eş/sevgili kabul-reddi ile psikolojik uyum arasında $0,40$ düzeyinde anlamlı ilişki bulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular da geçmiş çalışmaların bulguları ile uyumludur.

Araştırmada, genel psikolojik uyumla anne-baba kabul-red ve kontrol düzeyleri arasında bulunan katsayılar incelendiğinde bazı noktalar dikkat çekmektedir. Psikolojik uyum ile ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişki $0,32$ ile $0,36$ arasında değişmektedir. Anne ve baba kontrol düzeylerine baktığımızda ise, psikolojik uyum ile arasındaki ilişkinin $0,10$ ile $0,11$ arasında değiştiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre; anne ve baba kontrolü ile ilgili katsayıların, anne-baba kabul-red katsayılarından daha düşük oluşudur. Bu fark belirgindir ve psikolojik uyum anne-baba kabul-reddi ile daha yüksek düzeyde ilişkilidir. Anne ve Baba EKRÖ/K kontrol puanlarının Anne-Baba EKRÖ, KİDÖ ve KDDA üzerinde anlamlı bir katkısının olmaması, düşük korelasyon göstermesi ölçek maddelerinin

ülkemizdeki ebeveyn kontrol davranışlarını geçerli ve güvenilir bir şekilde değerlendirmedini işaret edebilir. Kültürlerarası farkın ölçeğin kontrol boyutunda ortaya çıktığı söylenebilir.

Araştırmada elde edilen korelasyon katsayılarında dikkat çeken diğer bir nokta ise, anne-baba kabul-reddi ile kimlik duygusu arasında ilişkinin 0,35 ile 0,42 arasında değişmesi ve psikolojik uyum ile olan ilişkisinden daha yüksek oluşudur. Üniversite öğrencilerinin bugünkü psikolojik uyumları ile kimlik duyguları 0,70 düzeyinde ilişkili bulunmuştur.

Ebeveyn kabul-red ve kontrolü, genel psikolojik uyum ve kimlik duygusu arasındaki ilişkiler kadın ve erkek üniversite öğrencilerinde ayrı ayrı ele alınmıştır. Bulgular bölümünde Çizelge 3.6.'da sunulmuş olan bulgular incelendiğinde ilk dikkati çeken, çocuklukta algılanmış olan anne kabul-red ile baba kontrolü arasındaki ilişkinin kadın ($r=0,09$) ve erkek ($r=0,13$) üniversite öğrencilerinde anlamsız olmasıdır. Diğer taraftan çocuklukta algılanan baba kabul-red ile anne kontrolü arasındaki ilişkinin kadın üniversite öğrencilerinde ($r=0,12$) anlamlı iken, erkeklerde ($r=0,10$) anlamsız olmasıdır. Buna göre, babanın kontrol davranışı, çocuklukta algılanan annenin kabul-reddi ile ilişkisinde hem kadın hem de erkek üniversite öğrencilerinde anlamlı değildir. Diğer taraftan, annenin kontrol davranışı, çocuklukta algılanan baba kabul-reddi kadın üniversite öğrencileriyle ilişkili iken, erkek üniversite öğrencilerinde ilişkili değildir.

Psikolojik uyumla, çocuklukta algılanan anne kontrol davranışı yine kadınlarda ($r=0,12$) anlamlı iken, erkeklerde ($r=0,08$) anlamlı değildir. Benzer bir şekilde, psikolojik uyum ile çocuklukta algılanmış baba kontrolü arasındaki ilişki kadınlarda ($r=0,12$) anlamlı iken, erkeklerde ($r=0,07$) anlamlı değildir. Bu bulgular, kadınlarda şimdiki psikolojik uyumun, çocuklukta algılanmış anne ve baba kontrolü ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak erkeklerde şimdiki psikolojik uyum, çocuklukta algılanmış anne ve baba kontrolü ile ilişkili değildir. Kadınlarda anne ve babanın kontrolcü olarak algılanması şimdiki psikolojik uyumlarını etkilemektedir. Erkeklerde anne ve babanın kontrol davranışlarının, bugünkü psikolojik uyumları üzerinde etkisinin olmadığı görülmüştür. Bu durumda araştırılması gereken konu erkek üniversite öğrencilerinin anne ve babalarından algıladıkları kontrolün hangi nedenlerle bugünkü psikolojik uyumlarını etkilemediğidir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer nokta, kimlik duygusunun anne ve baba kabul-red ve kontrolü ile ilişkisidir. Çocuklukta algılanan anne kontrolü incelendiğinde, Çizelge 3.6.'da da görülebileceği gibi, kadın üniversite öğrencilerinde kimlik duygusu ile ($r=0,14$) ilişkili iken, erkeklerde ($r=0,11$) ilişkili bulunmamıştır. Algılanan baba kontrolünün ve kimlik duygusu arasındaki ilişkinin hem kadın ($r=0,09$) hem de erkek üniversite öğrencilerinde ($r=0,10$) anlamsız olduğu görülmüştür.

Genel olarak, çocuklukta algılanan baba kontrolü incelendiğinde bazı noktalar dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, çocuklukta algılanan baba kontrol davranışının erkek üniversite öğrencilerinde kadınlara göre katsayılarının düşük oluşudur. İki grup arasındaki fark özellikle baba kontrolünde belirgindir. Kadın üniversite öğrencilerinde çocuklukta algılanan baba kontrolü, anne kabul-reddi ($r=0,09$) ve kimlik duygusu ($r=0,09$) ile ilişkili değildir. Erkek üniversite öğrencilerinde ise, baba kontrolü, anne kabul-reddi ($r=0,13$), psikolojik uyum ($r=0,07$) ve kimlik duygusu ile ($r=0,10$) ilişkili değildir.

Araştırmada elde edilen korelasyon katsayılarında dikkat çeken diğer nokta ise yine erkek üniversite öğrencilerinin çocuklukta algıladıkları anne kontrolünün aynı şekilde baba kabul-red ($r=0,10$), psikolojik uyum ($r=0,08$) ve kimlik duygusu ile ilişkisinin olmayışıdır. Çocuklukta algılanan anne ve baba kontrolü erkeklerin psikolojik uyum ve kimlik duygularıyla ilişkili değildir.

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, Rohner (1975, 1986, 1994, 1999, 2000, 2001, 2004), Rohner ve Britner (2002), bireylerin bugünkü psikolojik uyumlarında özellikle çocuklukta anne ve babalarıyla ilişkilerinin rolü olduğu görülmektedir. Konu analitik kuram açısından incelendiğinde, Freud (1949) kız çocuklarda çatışma ve kontrolün daha çok ebeveynlerle yaşandığını söylemektedir.

Her iki grupta da en yüksek düzeyde ilişkinin bugünkü psikolojik uyum ile kimlik duygusu arasında olduğu bulunmuştur. Yukarıdaki bilgilere paralel olarak, kadın ($r=0,71$) ve erkeklerde ($r=0,68$) psikolojik uyum ile kimlik duygusu en yüksek düzeyde ilişkilidir.

Çalışmada yanıtlanmaya çalışılan temel soru, çocuklukta algılanan “anne ve baba kabulü” ile şimdiki “psikolojik uyum” arasındaki ilişkide “kimlik duygusunun” herhangi bir aracı (mediating) rolünün olup olmadığıdır.

Üniversite öğrencilerinde kimlik duygusu, çocuklukta algılanmış olan anne kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye kısmi aracılık (partial mediation) etmiştir. Bu bulguya göre, üniversite öğrencilerinin çocuklukta anneleriyle ilişkide algılamış oldukları kabul-red, bugünkü kimlik duygularına rağmen psikolojik uyumları ile anlamlı düzeyde ilişkili görünmektedir. Bu bulguya göre, üniversite öğrencilerinin bugünkü kimlik duygularının onların psikolojik uyumu üzerinde çok daha etkili olduğu düşünülebilir. Diğer bir deyişle, üniversite öğrencilerinin şimdiki kimlik duyguları kadar çocuklukta anneleriyle yaşadıkları, onların bugünkü psikolojik uyumları ile ilişkilidir.

Diğer yanda, babalarla ilgili bulgular incelendiğinde, üniversite öğrencileri için kimlik duygusu, çocuklukta algılanmış olan baba kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye kısmi aracılık (partial mediation) etmiştir. Üniversite öğrencilerinde psikolojik uyum hem çocuklukta babayla ilişkide hem de bugünkü kimlik duygularıyla ilişkilidir. Diğer yanda, baba kabul reddinin yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyum ile anlamlı düzeydeki ilişkisi kimlik duygusu hesaba alındığında kısmen ortadan kalkmaktadır.

Bu bulgulara göre üniversite öğrencilerinin psikolojik uyumları hem çocuklukta anne ve babalarıyla ilişkide algılanan kabul-red hem de bugünkü kimlik duygularıyla ilişkilidir.

Özetle, kimlik duygusu üniversite öğrencilerinin bugünkü psikolojik uyumlarını yordamada, çocuklukta anne-babayla ilişkide algılanan kabul-red ile yüksek düzeyde ilişkilidir.

Çocuklukta algılanan “anne ve baba kabulü” ile şimdiki “psikolojik uyum” arasındaki ilişkide kimlik duygusunun herhangi bir aracı (mediating) rolünün olup olmadığı kadın ve erkek üniversite öğrencilerinde ayrı ayrı incelenmiştir.

Kadın üniversite öğrencilerinde kimlik duygusunun çocuklukta algılanmış olan anne kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye “tam aracılık” (full mediation) etmiştir. Bu bulguya göre çocuklukta algılanmış olan anne kabul reddinin yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyum ile anlamlı düzeydeki ilişkisi kimlik duygusu hesaba alındığında tamamen ortadan kalkmaktadır. Diğer bir deyişle, kadın üniversite öğrencilerinin kimlik duyguları, onların bugünkü psikolojik uyumu ile çok daha ilişkilidir.

Diğer yanda, erkek üniversite öğrencileri incelendiğinde, kimlik duygusu çocuklukta algılamış olan anne kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye kısmi aracılık (partial mediation) etmiştir. Buna göre, erkek üniversite öğrencilerinin, çocuklukta anneleriyle ilişkide algılamış oldukları kabul-red, bugünkü kimlik duygularına rağmen, psikolojik uyumları ile anlamlı düzeyde ilişkili görülmektedir. Bu bulgulara göre, erkek üniversite öğrencilerinin bugünkü kimlik duyguları ve annelerinden algıladıkları kabul onların psikolojik uyumu üzerinde çok daha etkili olduğu düşünülebilir.

Kadın üniversite öğrencilerinin bugünkü psikolojik uyumları sadece kimlik duygusuna bağlı görülürken, erkek üniversite öğrencilerinin psikolojik durumu hem çocuklukta anneleriyle ilişkilerinde yaşadıkları ile (ne kadar kabul ya da red algıladıkları) hem de kimlik duygularıyla ilişkilidir.

Diğer yanda, babalara ilişkin bulgular incelendiğinde, kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin yine birbirlerinden farklılaştıkları görülmektedir.

Kadın üniversite öğrencilerinde kimlik duygusunun çocuklukta algılamış olan baba kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye de “tam aracılık” (full mediation) ettiği görülmüştür. Bu bulguya göre, kadın üniversite öğrencilerinin çocuklukta algılanmış olan baba kabul reddinin yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyum ile anlamlı düzeydeki ilişkisi kimlik duygusu hesaba alındığında tamamen ortadan kalkmaktadır. Diğer bir deyişle, kadın üniversite öğrencilerinin genel psikolojik uyumları onların bugünkü kimlik duyguları ile çok daha ilişkilidir.

Ancak, erkek üniversite öğrencilerinde, kimlik duygusu çocuklukta algılamış olan baba kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye kısmi aracılık (partial mediation) etmiştir. Buna göre, erkek üniversite öğrencilerinin, çocuklukta babalarıyla ilişkide algılamış oldukları kabul-red, kimlik duygusuna rağmen, psikolojik uyumları ile anlamlı düzeyde ilişkili görülmektedir. Bu bulgulara göre, erkek üniversite öğrencilerinin psikolojik uyumu hem çocuklukta babayla ilişkide algıladıkları kabul-red hem de şimdi kimlik duyguları ile yüksek düzeyde ilişkilidir.

Kadın üniversite öğrencilerinin bugünkü psikolojik uyumları sadece kimlik duygusuna bağlı görülürken, erkek üniversite öğrencilerinin psikolojik durumu hem

çocuklukta babalarıyla ilişkilerinde yaşadıkları (ne kadar kabul ya da red algıladıkları) hem de kimlik duygularıyla ilişkilidir.

Özetle, erkek üniversite öğrencilerinde psikolojik uyum hem çocuklukta anne-babayla ilişkide algıladıkları kabul-red hem de kimlik duygularıyla ilişkilidir. Bu bulgulara göre, hem anne hem de babayla ilişkide algılanan kabul-red, erkek üniversite öğrencilerinin genel psikolojik uyumları ile yüksek düzeyde ilişkilidir. Kadın üniversite öğrencilerine bakacak olursak, bugünkü psikolojik uyumları sadece kimlik duygularına bağlı görülmektedir.

Bu araştırmada yer alan üniversite öğrencilerinin kimlik duygularının yordanmasında anne-baba kabul reddine ilişkin en güçlü yordayıcı değişkenler, baba saldırganlık, anne saldırganlık ve baba ihmal olmuştur. Diğer bir deyişle, bir bireyin kimlik duygusunun nasıl olacağı her şeyden fazla, anne-babasının kendisini ne kadar sevdiği, değer verdiği, ilgilendiği, yani ne kadar kabul ettiğine bağlı görülmektedir. Anne ve babadan algılanan sıcaklık, ayrışmamış red ve kontrol davranışı, bireyin kimlik duygusunu yordayan değişkenler olarak belirmemiştir.

Tüm üniversite öğrencileri için uygulanan aşamalı regresyon analizi sonuçları incelenecek olursa, ülkemizdeki üniversite öğrencilerinin kimlik duygularına damga vuran değişkenler baba saldırganlık, anne saldırganlık ve baba ihmalidir. Regresyon analizinde elde edilen R^2 değerleri açısından, bir bireyin kimlik duygusunda sorun yaşaması, en fazla, babasını saldırgan olarak algılamasına bağlıdır. Çizelge 3.7.'de sunulmuş değerlere göre, kimlik duygusunu değerlendiren KDDA puanlarındaki varyansın %18'i üniversite öğrencilerinin baba ile ilişkilerinde algıladıkları saldırganlık davranışı ile açıklanabilmektedir. Anne-baba kabul-reddini, ikinci sırada, anne saldırganlık izlemektedir. Üçüncü sırada ise babanın ihmali, KDDA puanlarındaki varyansın yaklaşık %22,8'ini açıklamaktadır. Üniversite öğrencilerinin babalarını ve annelerini saldırgan olarak algılamaları ve kendilerini babaları tarafından ihmal edilmiş hissetmeleri, bireylerin kimlik duygularına anlamlı düzeyde damga vurmaktadır.

Bir sonraki adımda, kadın ve erkek üniversite öğrencileri için ayrı ayrı uygulanan regresyon analizi sonuçları, bireylerin kimlik duygularının, bu iki farklı tip cinsiyette, farklı faktörlere bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Kadın üniversite öğrencilerinde, bireylerin kimlik duyguları her şeyden fazla babanın saldırgan olarak algılanmasına

bağlıdır. Bunu, sırasıyla, annenin saldırganlık davranışı ile babanın ihmali izlemektedir. Diğer yanda, erkek üniversite öğrencilerinde, kimlik duygusu en fazla babanın saldırganlık davranışına, ikinci olarak da anneden algılanan sıcaklığa bağlıdır.

Genel olarak değerlendirilecek olursa, bu bulgularda altı çizilmesi gereken birkaç nokta ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki, babanın saldırgan olarak algılanmasının bireyin kimlik duygusu üzerinde çok önemli bir rol oynadığıdır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, baba saldırganlık, kimlik duygusu (KDDA) puanlarındaki varyansın yaklaşık %14,5 - 23,9'unu açıklamaktadır. Not edilmesi gereken ikinci bir nokta ise, kadın üniversite öğrencilerinin, tüm üniversite öğrencilerindeki kimliği yordayıcı değişkenlerle benzerlik göstermesidir.

Üçüncü olarak üzerinde durulması gereken nokta, kadın ve erkek üniversite öğrencilerinde görülen farklılaşmadır. Kadın üniversite öğrencilerinde kimlik duygusu ikinci aşamada annenin saldırgan olmasına bağlıyken, erkek üniversite öğrencisinde kimlik duygusunun gelişimi ise daha çok annenin sıcak olup olmamasına bağlıdır. Kadın üniversite öğrencilerinin kimlik duyguları üçüncü aşamada babalarından algıladıkları ihmale bağlıdır. Kadın üniversite öğrencilerinde kimlik duygusu annenin saldırgan olması ve babadan algılanan ihmale bağlı iken, erkek üniversite öğrencilerinde bu annenin sıcak olmayışıyla açıklanmaktadır.

Yukarıda da vurgulandığı gibi, tüm üniversite öğrencilerinde ve kadınlarda kimlik duygusuna damga vuran üçüncü en önemli faktör babanın ihmali dir. Bireyler ihtiyaç duyduklarında kolaylıkla ulaşamadıkları babalarını doğal olarak ihmal edici olarak algılamaktadırlar. Bu durumda birey, babasının kendisini ihmal etmesini, içten içe babasının kendisine değer vermediği, önemsemediği, hatta sevmediği şeklinde yorumlayabilir. Böyle bir durumda baba ihmali, bireyin kimlik duygusunu kaçınılmaz olarak olumsuz etkileyecektir. Ancak, Çizelge 3.8. ve 3.9'daki R^2 değerleri incelenecek olursa, babanın ihmali, anne ve babanın saldırgan olmasına göre üçüncü plandadır. Yani, bir bireyin nasıl kimlik duygusuna sahip olacağı her şeyden fazla anne ve babasından algıladığı saldırganlık davranışına bağlı gözükmektedir.

Aşamalı regresyon analizi sonuçlarında dikkate alınması gereken bir diğer nokta, erkek üniversite öğrencilerinde, bireyin kimlik duygusu üzerinde en belirleyici faktörün baba saldırganlık olarak belirmesi ve buna eşlik eden anne sıcaklık, baba saldırganlığa

göre, R^2 değerleri açısından ikinci plandadır. Son yıllarda, annenin yanı sıra babanın da bireyin psikolojik gelişimi üzerindeki etkilerini araştıran çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda, babaların, bireylerin psikolojik uyumları üzerine en az anneleri kadar etkili oldukları ileri sürülmüştür (Rohner ve Veneziano, 2001). Ülkemizde de Varan ve Eryüksel (2004) tarafından anneanneler, anneler ve kız torunlarla yapılan bir çalışmada, Türkiye’de son üç kuşakta ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada babaların kız çocukların psikolojik uyumu üzerinde eski kuşaklara göre giderek daha fazla belirleyici oldukları ve son kuşakta çocuğun psikolojik uyumunun, anne kadar babaya da bağlı olduğu bulunmuştur.

Son olarak vurgulanması gereken bir nokta da, araştırmada uygulanan aşamalı regresyon analizinin, anne-baba ayrışmamış red ve kontrolü ile kimlik duygusu arasında bir neden sonuç ilişkisinin kurulmasına olanak tanımadığıdır. Diğer bir deyişle anne ve babanın ayrışmamış red algısı ve birey üzerindeki aşırı kontrolünün mü kimlik duygusunda soruna yol açtığı, yoksa bireyin kimlik duygusunda yaşadığı sorunun mu anne ve babanın ayrışmamış red algısına ve daha fazla denetleyici oluşuna neden olduğu belirsizdir.

Çocuklukta ebeveynle kurulan bağın etkisi kişilerin yetişkinlik döneminde kuracağı ilişkilere de yansımaktadır. Bu bağlamda kişilerin yetişkinlik döneminde yakın ilişkilerinde kurduğu bağı anlamlandırabilmek için, o kişinin çocukluk döneminde ebeveyniyle kurduğu ilişkinin kalitesinin bilinmesinin de önemli olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bireysel gelişimin çok hızlı yaşandığı bu dönem aynı zamanda yapılan girişimlerin etkisinin de en fazla gözlendiği bir dönemdir. Kimlik oluşum sürecinde sorunlar yaşayan ergenler, daha önceden getirdiği patolojiler kimlik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle kimlik oluşum süreci ve bu süreçte yaşanabilecek sorunlar, ergenlerin psikolojik sorunları ile ilgilenen uzmanları yakından ilgilendirmektedir. Gelişimsel psikopatoloji ve yaşam boyu gelişim yaklaşımlarına göre ergenlik dönemi bir değişim dönemidir. Değişim, ergenlik döneminin tanımlayıcı bir özelliğidir. Değişim dönemi risk dönemi olduğu kadar fırsatlar dönemidir. Çünkü bu dönemde koruyucu süreçler ya da müdahaleler yoluyla uyumlu olmayan davranış uyumlu hale dönüştürülebilir.

4.1. Genel Tartışma

Araştırmanın bulguları genel olarak incelendiğinde, göze çarpan ilk nokta; kimlik duygusunun yordanmasında babanın saldırgan olması annenin de saldırgan olarak

algılanmasıdır. Bir diğer deyişle kimlik duygusunun yordanmasında anne ve babanın saldırgan olarak algılanması ön plana çıkmıştır. Bu ne sebepten kaynaklanabilir diye düşünüldüğünde; bebeklikteki bağlanma sürecinin önemli olabileceği akla gelmektedir. Bilindiği gibi bağlanmanın temeli ilk olarak bebek ve anne arasındaki ilişkiyle oluşturulur. Bu ilişki ne kadar sağlıklı olursa, bebeğin ihtiyaçları ne kadar yerinde ve doğru bir şekilde giderilirse bebeğin güvenli bağlanma geliştirebilmesi o kadar mümkün olur (Bowlby, 1973). Dolayısıyla bebeğin güvenli bağlanma geliştirebilmesinde annenin rolü oldukça önemlidir. EKAR Kuramı çerçevesinde düşünülecek olursa, annenin bebeğin ihtiyaçlarına duyarlı olmaması durumunda ona yeterli sevgi ve şefkatle bakım vermiş olma olasılığı azalmaktadır. Bir diğer deyişle, bebeğin ihtiyaçlarına duyarlı olmayan bir anneden algılanan kabulün, sıcaklık boyutunun olumsuz ucuna yakın olma olasılığı yükselmektedir. Dolayısıyla annenin sevgisi ve kabulünün bağlanma özelliklerinin biçimlenmesinde önemli rol oynaması bağlanmanın temelinde de bakıldığında göze çarpmaktadır.

Öte yandan yetişkinlikteki bağlanma özelliklerinin biçimlenmesinde babanın rolü yoktur demek doğru değildir. Bulgular da göstermektedir ki babanın saldırgan olması ve ihmali belirleyici bir rol oynamaktadır. Tekrar bebeklik dönemindeki bağlanmaya göz atılacak olursa, anneye kurulan bağın yanında babayla kurulan ilişki de önem taşımaktadır. Çünkü çocuk stresli durumlar karşısında kendisi için önemli olan kişilere yaklaşma ihtiyacı içerisindedir (Ainsworth & Bowlby, 1991) ve önemli kişiler içerisinde anneye beraber baba da yer almaktadır.

Daha açık bir biçimde ifade edilecek olursa kişi bebekliğinde temel ihtiyaçlarını (beslenme gibi) annesi tarafından giderir, ancak duygusal ihtiyaçlarının giderilmesinde baba da anneye yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla babanın rolü büyümekte olan çocuğun ihtiyaçlarıyla ilgilenmediği noktada olumsuzluk yaratmakta ve kurulan bağın sağlıksızlaşmasına sebep olmaktadır. Buradan yola çıkarak yetişkinlikteki kimlik duygusunun biçimlenmesinde babanın saldırgan olmasının önemli rol oynaması anlaşılabilir bir durumdur. Bulgular incelendiğinde göze çarpan diğer nokta ise kimlik duygusunun yordanmasında annenin saldırgan olmasının da ön plana çıkmasıdır.

Ebeveynlerden birinin açıkça saldırgan bir biçimde davranmasının kişinin depresyona girmesinde belirleyici olması anlaşılabilir bir durumdur. Çünkü sözel veya fiziksel saldırganlık kişinin kendi değerini sorgulamasına yol açmaktadır (Rohner, 1985).

Anne veya babasından şiddet gören bir çocuğun kendisine ‘ben değerli miyim?’ sorusunu yöneltmesi karşısında, olumlu cevap verebilmesi pek mümkün görünmemektedir. Bu çalışma doğrultusunda kimlik duygusunda bocalama yaşamının nedeni babanın ve annenin saldırganlığı belirleyici olarak bulunmuştur. Erkeklerde annenin ise sevgisini esirgemesi, çocuğunu reddedici bir tavır içerisinde olması belirleyici bulunmuştur. Bu bulgu kişinin psikolojik uyumu açısından en az anne kadar babanın da önemli rol oynadığına bir kanıttır.

4.2. Klinik Doğurgular

Çalışmanın klinik anlamda belki de en önemli sonucu, anne-baba davranışlarının gelişimsel süreçle birlikte zaman içinde bireyler üzerinde etkisinin olduğunun ortaya konmasıdır. Anne-babalar ile çalışan klinisyen için bu sonuç umut verici görülmektedir. Buradan yola çıkılarak anne-babalara yönelik eğitim programlarının düzenlenmesinin çocuğun psikososyal gelişimi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda, anne-babalara “kabul-red” süreçleri konusunda bilgilendirme, ebeveyn kabul-reddinin doğurgularının neler olabileceğinin aktarılması ve de “kabul” davranışına örnek ebeveynlik konusunda psikoeğitim verme içeriğinde, anne-baba okulu programları hazırlanabilir.

Bunlara ek olarak, ebeveyn davranışlarının olumlu yönde değişmesinde etkili olan faktörlerin ileriki çalışmalar ile sınıflandırılmasının kısa süreli ve uzun süreli önleme ve tedavi programlarının geliştirilmesinde önemli olduğu düşünülmektedir. Bu noktada, iyileştirici faktörlerin ne olduğunun anlaşılması önemli görülmektedir. Örneğin, eşler arasındaki ilişkinin kalitesinin ebeveyn davranışlarının olumlu yönde değişimde etkili bir faktör olduğunun belirlenmesi doğrultusunda, anne-babalara yönelik düzenlenecek olan çift danışmanlığı programları ile ilişkilerin olumlu yönde gelişmesi sağlanabilir.

Çalışmanın diğer önemli bir klinik bulgusu ise, ebeveyn davranışlarının sürekliliği; psikolojik sorunların ya da kimlik duygusunun sürekliliği çalışmada sosyal, gelişimsel ve klinik bir perspektiften bakılarak ele alınmıştır. Bu bağlamda, disiplinler arası bir bakış açısı ile psikopatolojileri anlamaya çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Klinik alanda yapılan çalışmaların önemli bir bölümü psikopatolojilerin gelişimsel düzeyde açıklanma eğilimini arttırmıştır ve psikolojik sorunlara ya da psikopatolojiyi anlamada bütüncül bakma gereği ihtiyacı doğmuştur. Bu bağlamda, çalışmanın disiplinler arası bir bakış açısı ile anne-babalığı ve anne-babalığın kişi üzerindeki etkilerini ele almasının klinik açıdan önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın klinik anlamda diğer önemli bir sonucu ise, çocuğun uyumu ve özellikle de kimlik duygusu gelişiminde üzerinde göz ardı edilen babanın rolünün giderek arttığının belirlenmesidir. Çalışmada üniversite öğrencilerinin kimlik duygusu üzerinde baba saldırganlığının en belirleyici olduğu ortaya konmuştur. Bu bulgunun babanın ailedeki rolünün anlaşılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Özellikle, terapi alanında çalışan klinisyenlerin bireylerin psikolojik uyumlarında veya uyumsuzluklarında annelerin etkisinin yanında babanın da önemli bir rol oynadığını göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Bu doğrultuda, çalışmanın sonuçları, özellikle çocuk veya ergenler ile çalışan klinisyenlerin tedavi sürecine babaları da dahil etmeleri açısından önemli görülmektedir.

Hem aile içerisinde anne-baba-çocuk etkileşiminin çocukların psikolojik uyumlarını etkileyebileceği hem de ergenlik dönemindeki kimlik arayışının bu durumu etkileyebileceği bilinmektedir. Klinik uygulamalarda ve değerlendirmelerde yalnızca bireyin değerlendirilmesi ya da bireyin sosyal yapıdan bağımsız olarak ele alınması mümkün olmamaktadır. Sosyal bir varlık olarak birey, hem içinde bulunduğu aile ortamından, sosyal yapıdan etkilenmekte hem de içinde bulunduğu sistemleri etkilemektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, bu çalışma ile özellikle aile yapısındaki değişimlerin anne-baba-çocuk etkileşimini etkileyebileceğinin ortaya konması, klinisyenlerin yaptıkları değerlendirmelerde aile yapısını göz ardı etmemeleri açısından önemli görülmektedir.

Çalışmada, erkeklerin anne ve babalarını daha reddedici olarak algıladıklarının ve anne-baba tarafından kabul edilme veya reddedilmenin psikolojik uyum üzerinde daha belirgin etkilerinin olduğunun belirlenmesinin, terapi uygulamaları açısından önemli olduğu düşünülebilir. Bu bilginin, çocuk ve ergenler ile çalışan klinisyenlere anne-baba-çocuk etkileşimini anlamada yardımcı olacağı düşünülmektedir. Klinisyenlerin ayrıca, değerlendirme yaparken cinsiyet açısından ebeveyn davranışlarını göz önünde bulundurmalarının tedavi sürecine yarar sağlayabileceği düşünülmektedir. Yetişkinler ile çalışan klinisyenler açısından ise, çalışmanın sonuçlarının yetişkin bireylerin çocukluklarının bugünkü yaşamlarını etkilediğini ortaya konması önemlidir. Bu açıdan klinisyenlerin, yetişkinlerin çocukluklarını ve bu dönemdeki aile yapısını göz önünde bulundurarak değerlendirme yapmaları, tedavi sürecine olumlu katkı sağlayabilir.

Araştırmanın bulguları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, algılanan ebeveyn kabul veya red düzeyi, kimlik duygusu ve şimdiki psikolojik uyum arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Bulgular incelendiğinde şimdiki psikolojik uyum üzerinde, çocuklukta algılanan ebeveyn reddi ve kimlik duygularıyla ilişkili olabileceği bulunmuştur. Bu sebeple, kliniğe başvuran bir kişinin aile yaşantısı bütünsel bir bakış açısıyla ayrıntılı olarak incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Algılanan ebeveyn reddinin yaratabileceği sıkıntılar hiç şüphesiz ki çok temelde yer alan sıkıntılardır ve bunları giderebilmek kolay değildir. Bu nedenle kişinin konu hakkında içgörüsünü arttırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular aile yaşantısının kişinin hayatında ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu göz önüne sermektedir. Yetişkinlik dönemine kadar beklemek yerine, çocukluk döneminde önlemlerin alınmasının ileriki dönemde karşılaşılabilecek sorunların önlenmesinde önemli olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle anne-baba adaylarına çocuk bakımının duygusal boyutuyla ilgili eğitimlerin planlanması ve uygulanmasının ileride karşılaşılabilecek sıkıntıların önlenmesinde önemli bir adım olacağı düşünülmektedir.

Araştırma sonuçları kişinin uyumsuz psikolojik uyumuyla algılanan ebeveyn kabul veya red düzeyi arasındaki ilişkide kimlik duygusunun aracı bir rolü olduğuna işaret etmektedir. Ebeveynlerle kurulan ilişkide algılanan kabul veya reddin erken dönem yaşantılar olduğu düşünüldüğünde, yetişkinlikteki kimlik duygusunun aracı rolünün olması, uygulayıcıya yakın dönemi çalışması açısından daha rahat bir zemin sağlayacağı düşünülmektedir. Kimlik duygusunu ayrıntılı bir şekilde incelemenin danışanın sıkıntısını anlamada yol gösterici olacağına inanılmaktadır.

Bilindiği gibi Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT), bireyin düşünceleri, duyguları ve davranışları arasında etkileşim olduğu ve davranışın uyuma yönelik olduğu varsayımlarına dayanır (Kendall ve ark., 1990). Günlük yaşamda üstesinden gelinemeyen güçlükler ve yaşam problemlerinin çözümünde, problem odaklı çalışan bir terapi tekniğidir (Beck, 2001). Bu nedenle BDT yöntemini benimseyen bir uygulayıcı, kliniğe başvuran danışanın problemin hangi şartlarda, ne zaman ve ne şekilde ortaya çıktığını belirlemeye çalışacaktır. Bu çalışmanın bulguları göz önünde bulundurulursa, BDT yöntemini benimseyen bir uygulayıcının, kişinin yakınmalarını incelerken, danışanın aile yaşantısı ve gelişimsel

perspektif açısından kimlik duygusu yaşanan bocalamanın yakınmalarını etkileyebileceğini göz ardı etmeden, sıkıntının kaynaklarını incelemesi gerektiği düşünülmektedir.

4.3. Çalışmanın Sınırlılıkları ve İleriki Çalışmalar İçin Öneriler

Araştırmanın sınırlılıklarını oluşturan ilk alan örneklemin özelliğidir. Öncelikle örneklemin kadın erkek sayısı birbirine eşit değildir. Örnekleme kadın katılımcılar çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu nedenle elde edilen bulgulardaki cinsiyet farklılıklarını yorumlarken, kadın-erkek dağılımının eşit olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Gelecek çalışmalarda kadın ve erkeklerin sayıca birbirine daha yakın olduğu, geniş bir örnekleme çalışılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir. Kadın ve erkekler için anne ve babaya yönelik algılar farklılaştığından analizlerin cinsiyetler için ayrı ayrı yapılmasının daha farklı ve detaylı sonuçların ortaya çıkmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Örnekleme ilişkili bir başka sorun da genellenebilirliği ile ilgilidir. Öncelikle örneklem sadece Adnan Menderes Üniversitesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu nedenle tüm üniversite öğrencileri için genelleme yapmak mümkün olmayacaktır. Ayrıca örneklemin yaş ortalaması göz önünde bulundurulduğunda, sadece üniversitede öğrenim gören ve belli bir yaş aralığında bulunan bir örnekleme çalışıldığı için elde edilen bulguların yüksek öğrenim görmemiş kişilere veya farklı yaş gruplarına genellenebilmesi de mümkün değildir. Bunun yanı sıra, çalışmada klinik örneklemin kullanılmamış olması da bulguların klinik örneklem için genellenebilmesini engellemektedir.

Başka bir sınırlılık ise, çalışmada değerlendirilen değişkenlerin kendini bildirim dayalı veri toplama araçlarından elde edilen bulgulara dayanıyor olmasıdır. Bu nedenle bulgular yorumlanırken kendini bildirim ölçümlerinin yanlılıklarına ilişkin sıkıntılar göz ardı edilmemelidir.

Çalışmanın verileri toplanırken sınıf uygulaması yapılmasına özen gösterilmiştir. Ancak kullanılmış olan veri toplama araçlarının oluşturduğu kitapçığın doldurulması uzun zaman aldığı için veri toplama sürecinde sıkıntılar yaşanmıştır. Her ne kadar yorgunluk etkisinin giderilmesi için kitapçıkta ölçümlerin dengeli sıralanmasına özen gösterilse de,

ölçümlerin uzunluğu nedeniyle bazı durumlarda sınıf uygulaması yapılamamıştır. Bu durum da çalışmanın önemli kısıtlılıkları arasında yer almaktadır.

Çalışmanın bulgularında örneklemin ebeveynlerinden red algılaması ile ilgili çıkarımlar yapılmıştır. Ancak görülmektedir ki katılımcılar çoğunlukla ebeveynlerinden kabul algıladıklarını bildirmişlerdir. Bu nedenle daha sağlıklı değerlendirmelerin yapılması için, bundan sonraki çalışmalarda ebeveynlerinden red algılayan bir grubun değerlendirilmesinin daha işlevsel olacağı düşünülmektedir. Çalışmaların, farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip gruplar ile yürütülmesi de genel örüntünün belirlenmesinde etkili olabilir. Boylamsal çalışmaların kişilik özellikleri ve bireyin tutumlarının kuşaklar arasında aktarımı belirlenmesinde önemli olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, anne-baba davranışlarının kuşaktan kuşağa nasıl aktarıldığı ve kuşaklar arasında anne-baba tutumlarının çocukların davranışlarını nasıl etkilediğinin belirlenmesi için ebeveyn kabul-reddi ile ilgili boylamsal çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir.

Çalışmanın dikkat çekici bir bulgusu, yetişkin bireylerin bugünkü psikolojik uyumlarında özellikle kadınlarda anne-baba kabul-reddinin daha az belirleyici olduğunun belirlenmesidir. Bu bulgu doğrultusunda, ileride yapılacak olan çalışmalarda yetişkin bireylerin yakın ilişkilerin de incelenmesi önerilmektedir. Bu amaçla yürütülecek olan çalışmaların, ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişkinin neden kadın örnekleminde daha düşük olduğuna ışık tutacağı düşünülmektedir.

5. SONUÇ

671 üniversite öğrencisi ile yapılan bu çalışmada, kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin çocuklukta anne-babaları tarafından ne kadar kabul ya da reddedildiklerinin yanı sıra bugünkü psikolojik uyumları araştırılmıştır. Üniversite öğrencilerinin çocukluklarında anne-babalarıyla ilişkide algılamış oldukları anne-baba kabul-reddi kimlik duygusu açısından bugünkü psikolojik uyumu üzerindeki etkileri araştırılmış, gerek çocukluk dönemi gerekse bugünkü kimlik duygusunda yaşananların üniversite öğrencilerinin şimdiki psikolojik uyumu üzerindeki etkileri, Rohner (1975, 1986) tarafından ortaya atılmış olan Ebeveyn Kabul-Red (EKAR) Kuramı çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışmadan elde edilen bulgular Rohner tarafından ortaya atılmış olan Ebeveyn Kabul-Red Kuramının görüşlerini desteklemiş ve ilk defa kimlik duygusu açısından ele alınmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin anne-baba kabul-red ve kontrol algılarının karşılaştırılmasına ilişkin bulgular, kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencilerinin, sorun yaşamayanlara göre, anne ve babalarını daha soğuk, daha saldırgan, daha ilgisiz ve daha sevgisiz algıladıklarını göstermektedir. Kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencileri, anneleri tarafından daha fazla kontrol edildiklerini ve anne-babaları tarafından daha az kabul edildiklerini düşünmektedirler. Sonuç olarak kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencileri, anne-babaları tarafından reddedildiğini düşünen, sevilmediğini, değer verilmediğini hisseden bireylerdir. Geçmişte anne-babasıyla ilişkisinde kendisini “sevilmeyen”, “değer verilmeyen”, “reddedilen” biri gibi hisseden gencin kimlik duygusunun şimdiki psikolojik uyumunda sorun yaşamasına neden olacağı düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen diğer önemli bir bulgu, kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencilerinin, babaları tarafından daha fazla ihmal edilmiş, babalarıyla ilişkide daha az ilgi görmüş bireyler olmasıdır. Belki de daha da önemlisi, kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencilerinin babalarıyla ilişkilerinde algıladıkları ayrışmamış reddir. Ayrışmamış red, anne-babanın davranışsal olarak soğukluk, saldırganlık ya da ihmal davranışları sergilememesine rağmen çocuğun yine de anne-babasının ona olan sevgisinden şüpheye düşmesi, kendisini reddedilmiş hissetmesidir (Rohner, 1986; Rohner,

Khaleque ve Cournoyer, 2007). Buna göre, kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencileri, sorun yaşamayanlara göre, kendilerini babalarıyla ilişkide daha az sevilen, daha az kabul edilen çocuklar olarak algılamışlardır.

Diğer yanda, kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencileri anneleriyle ilişkide algıladıkları sıcaklık, saldırganlık, ihmal ve ayrılmamış red açısından baba ile ilişkileri açısından farklılaşmamışlardır. Kimlik duygusunda sorun yaşayan ve yaşamayan üniversite öğrencilerinin çocuklukları incelendiğinde, bu iki grubun babalarıyla değil, anneleriyle ilişkide farklılaştıkları ortaya çıkmaktadır. Anneleriyle ilişkilerinde kontrol boyutu açısından farklılaşmaktadırlar. Yaşamın hemen başındaki ilk bir iki yıl özellikle bağlanma açısından çok önemlidir. Bu yıllarda çocukla ilgilenen babadan çok anne olduğu göz önüne alınacak olursa, annenin daha kritik ebeveyn olarak ortaya çıkması, annenin özellikle ilk yıllardaki kritik bakım veren kişi olmasından kaynaklanmış olabilir.

Genel psikolojik uyum açısından, bu araştırmada elde edilen bulgular kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencilerinin genel psikolojik uyumlarının kimlik duygusunda sorun yaşamayan üniversite öğrencilerine göre daha sağlıksız olduğunu ortaya koymuştur. Kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencileri, sorun yaşamayanlara göre daha olumsuz bir benlik algısına sahiptirler, daha saldırgan ve bağımlıdırlar, kendilerini yetersiz hissetmektedirler, olumsuz bir dünya görüşüne sahiptirler, uygun ve tutarlı duygusal tepkiler vermekte zorlanmaktadırlar.

Üniversite öğrencilerinin kimlik duygusu üzerinden şimdiki psikolojik uyumları açıklanmaya çalışılırken; olumsuz özyeterlilik, duygusal tepkisizlik, duygusal tutarsızlık, olumsuz özsaygı ve saldırganlık gibi değişkenlerin kimlik duygusunu da açıkladığı söylenebilir. Örneğin, kendisini yetersiz olarak hisseden, uygun duygusal tepkiler vermekte zorlanan, duygusal tutarlılığı olmayan, özsaygısı düşük, saldırgan bireylerin kimlik duygularında sorun yaşayacağı veya bunun tam tersi düşünülebilir. Kimlik duygusu ve psikolojik uyumu yordayan değişkenleri araştırmak bu açıdan önemlidir. Kadın ve erkek üniversite öğrencileri açısından ayrı ayrı ele alındığında ne tür farklılıklar çıkacağı araştırılabilir. Bu nedenle kimlik duygusunun yordayıcılarını bulmak için farklı değişkenler ele alınarak yeniden değerlendirmeler yapılması önerilebilir.

Araştırmada elde edilen bulgular, üniversite öğrencilerinin bugünkü kimlik duygusunda yaşananlar, çocuklukta anne-babayla ilişkide algılanmış kabul-red ile yüksek

düzeyde ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Üniversite öğrencilerinin çocuklukta babalarıyla ilişkilerinde çok daha az kabul algıladıkları görülmektedir. Bu durumda araştırılması gereken, üniversite öğrencilerinin çocuklukta babalarıyla ilişkilerinde algılananların hangi nedenlerle anneleriyle ilişkilerine göre soruna yol açtığıdır.

Araştırmada elde edilen diğer önemli bir bulgu da, genel psikolojik uyumunun anne-baba kabul-reddi ve kimlik duygusu ile ilişkisidir. Üniversite öğrencilerinin psikolojik uyumlarının çocuklukta anne-babalarıyla ilişkilerinde algıladıkları kabul-red ile, bugün ise kimlik duyguları ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Genel psikolojik uyumla anne-baba kabul-red ve kimlik duygusu arasında bulunan katsayılar incelendiğinde bazı noktalar dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, anne-baba kabul-reddi ile ilgili katsayılarının kimlik duygusuyla ilişkili katsayısından daha düşük oluşudur. İkincisi ise, anne kabul-red katsayılarının baba kabul-red katsayılarından daha düşük olması, buna göre, baba kabul-reddinin psikolojik uyum ve kimlik duygusuyla daha yüksek düzeyde ilişkili bulunmasıdır.

Araştırmada kadın ve erkek üniversite öğrencileri için elde edilen korelasyon katsayılarında dikkat çeken diğer bir nokta ise, psikolojik uyumun anne ve babadan algılanan kontrol davranışının erkek üniversite öğrencilerinde değil, kadın üniversite öğrencilerinde anne ve babadan algılanan kontrol davranışıyla ilişkili olmasıdır. İki grup arasındaki fark özellikle anne ve baba kontrol davranışında belirgindir. Kadın üniversite öğrencilerinde babanın kontrolcü olarak algılanması anne kabul-red ve kimlik duygusuyla ilişkili değildir. Erkek üniversite öğrencilerinde ise, annenin kontrolcü olması baba kabul-red, psikolojik uyum ve kimlik duygularıyla ilişkili değildir. Benzer şekilde, erkek üniversite öğrencilerinin babayı kontrolcü olarak algılaması anne kabul-red, psikolojik uyum ve kimlik duygusuyla ilişkili değildir. Kadın üniversite öğrencilerinde annenin kontrolcü olması, erkeklere kıyasla anne-baba kabul-red algıları, psikolojik uyum ve kimlik duygularıyla daha yüksek düzeyde ilişkilidir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, bugünkü psikolojik uyumlarında ve kimlik duygularında özellikle çocuklukta anneye olan ilişkilerin rolü olduğu görülmektedir. Konu analitik kuram açısından incelenecek olursa, kız çocuklar için çatışma ve kontrol daha çok aynı cins ebeveynle yaşanmaktadır.

Çocuklukta ebeveynler ile yaşananların bugünkü psikolojik uyum üzerindeki etkisinde kimlik duygusunun aracılık etkisi incelendiğinde ortaya çıkan önemli bir bulgu, kadın üniversite öğrencilerinde kimlik duygusunun çocuklukta algılanmış olan anne ve baba kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye tam aracılık (full mediation) etmiş olmasıdır. Bu bulguya göre, çocuklukta algılanmış olan anne-baba kabul-reddinin yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyum ile anlamlı düzeydeki ilişkisi kimlik duygusu hesaba katıldığında tamamen ortadan kalkmaktadır. Diğer bir deyişle, kadın üniversite öğrencilerinin kimlik duyguları onların bugünkü psikolojik uyumu ile çok daha ilişkilidir. Diğer yanda, erkek üniversite öğrencilerinde kimlik duygusu çocuklukta algılanmış olan anne ve baba kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye kısmi aracılık (partial mediation) etmiştir. Buna göre, erkek üniversite öğrencilerinin çocuklukta anne ve babalarıyla ilişkide algılanmış oldukları kabul-red, bugünkü kimlik duygularına rağmen psikolojik uyumları ile anlamlı düzeyde ilişkili görülmektedir. Bu bulgulara göre, erkek üniversite öğrencilerinin çocuklukta anne ve babasıyla ilişkilerinde yaşadıklarının, onların psikolojik uyumu üzerinde çok daha etkili olduğu düşünülebilir. Kadın üniversite öğrencilerinin bugünkü psikolojik uyumları sadece kimlik duygularına bağlı görülürken, erkek üniversite öğrencilerinin psikolojik durumu hem çocuklukta anne ve babalarıyla ilişkide hem de bugünkü kimlik duygularıyla ilişkilidir.

Diğer yanda, anne ve babalarla ilgili bulgulara tüm üniversite öğrencilerinde incelendiğinde, anne ve baba kabul-reddinin birbirinden farklılaşmadığı görülmektedir. Tüm üniversite öğrencileri için kimlik duygusu, çocuklukta algılanmış olan anne ve baba kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye kısmi aracılık (partial mediation) etmiştir. Üniversite öğrencilerinde psikolojik uyum hem çocuklukta anne ve babayla ilişkide algıladıkları kabul-red hem de kimlik duygularıyla ilişkilidir. Bu bulgulara göre, anne-babayla ilişkide algılanan kabul ve kimlik duygusu üniversite öğrencilerinin psikolojik uyumları ile ilişkilidir.

Son olarak, üniversite öğrencilerinin anne-baba kabul-reddi üzerinden kimlik duygusunun yordanması amacıyla yapılan aşamalı regresyon analizi sonuçları, kimlik duygusunun en iyi yordayıcısının baba saldırganlık değişkeni olduğu ortaya çıkmıştır. Babanın saldırgan olarak algılanmasından sonra anneden algılanan saldırganlık ve babanın ihmal davranışı kimlik duygusunu yordayan diğer değişkenler olarak bulunmuştur. Kadın ve erkek üniversite öğrencileri açısından ayrı ayrı ele alındığında, kadın üniversite

öğrencilerinde de benzer bulgular ortaya çıkmıştır. Kadın üniversite öğrencilerinde kimlik duygusunu yordayan değişkenler sırasıyla baba saldırganlık, anne saldırganlık ve baba ihmal olarak belirmiştir. Tüm üniversite öğrencilerinde baba saldırganlık, anne saldırganlık ve baba ihmal değişkenleri toplam kimlik duygusu puanları üzerindeki varyansın %22,8'ini, kadın üniversite öğrencilerinde ise, %20,5'ini açıklamaktadır. Erkek üniversite öğrencilerinde ise, kimlik duygusunu yordayan değişkenler sırasıyla baba saldırganlık ve anne sıcaklık olarak bulunmuştur. Babanın saldırgan olarak algılanması ve anneden sıcaklık hissedilmesi toplam kimlik duygusu üzerindeki varyansın %26,3'ünü açıklamaktadır. Araştırmada değerlendirmeye alınan anne-baba kabul-reddinin değişkenleri kimlik duygusunu en fazla %26 oranında açıklamaktadır. Buna göre, yaklaşık %75 civarında bir oranın daha açıklanması gerekmektedir. Bu nedenle kimlik duygusunun yordayıcılarını bulmak için farklı değişkenler ele alınarak yeniden değerlendirmeler yapılması önerilmektedir.

Sonuç olarak çocukluk yaşantısında anne-babadan algılanan kabul-red bugünkü yaşantımızdaki kimlik duygumuz, davranışlarımız ve yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyumumuz üzerinde önemli etkendir. Araştırmamızın sonuçlarına göre, red algılayan kadın üniversite öğrencileri, erkek üniversite öğrencilerine göre bugünkü yaşantılarındaki psikolojik uyumları kimlik duygularından etkilenmekte, çocukluk dönemindeki anne ve babalarıyla ilişkide algıladıkları kabul-reddi daha iyi tolere edebilmektedir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda psikolojik sağlığı yerinde yetişkin bireylerden oluşan sağlıklı bir toplum için çocuk yetiştirmenin önemi üzerinde durularak aile eğitimleri yaygınlaştırılmalıdır.

ÖZET

Anne-Baba Kabul-Reddinin Psikolojik Uyum Üzerindeki Etkisinin Kimlik Duygusu Açısından İncelenmesi

Bu araştırmada 671 üniversite öğrencisi, anne-baba kabul-reddi, psikolojik uyum ve kimlik duygusu açısından incelenmiştir. Araştırmada Rohner'in (1986, 1999) geliştirdiği Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği Anne ve Baba formları, Kişilik Değerlendirme Ölçeği ve Dereboy ve ark. (1994) tarafından geliştirilmiş olan Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı uygulanmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular, kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencilerinin anneleri ve babaları ile olan ilişkide sorun yaşamayanlara göre daha yüksek düzeyde saldırganlık, ihmal, ayırışmamış red ve düşük düzeyde sıcaklık göstermiştir.

Genel psikolojik uyum açısından, bu araştırmada elde edilen bulgular, kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencilerinin genel psikolojik uyumlarının kimlik duygusunda sorun yaşamayanlara göre daha sağlıksız olduğunu ortaya koymuştur. Kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencileri kimlik duygusunda sorun yaşamayanlara göre daha saldırgan, bağımlı ve olumsuz bir benlik algısına ve özyeterliliğe sahiptirler, uygun duygusal tepkiler vermekte zorlanmaktadır, duygusal tutarlılıkları yoktur ve olumsuz bir dünya görüşüne sahiptirler.

Çocuklukta ebeveynler ile yaşananların bugünkü psikolojik uyum üzerindeki etkisinde kimlik duygusunun aracılık etkisi incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin bugünkü psikolojik uyumları hem çocuklukta anne-babalarıyla ilişkide algıladıkları kabul-red hem de kimlik duyguları ile ilişkilidir. Diğer yanda, kadın üniversite öğrencilerinin bugünkü psikolojik uyumları sadece kimlik duyguları ile ilişkilidir. Erkek üniversite öğrencilerinin kimlik duyguları çocuklukta algılanmış olan anne-baba kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye kısmi aracılık etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn kabul-reddi, psikolojik uyum, kimlik duygusu

SUMMARY

The Effect of Perceived Parental Acceptance-Rejection on Psychological Adjustment as Mediated by the Sense of Identity

In this study, 671 university students were analyzed in terms of parental acceptance-rejection, psychological adjustment and sense of identity. Subjects were administered Parental Acceptance-Rejection/Control Questionnaire, Personality Assessment Questionnaire developed by Rohner (1986, 1999) and Sense of Identity Assessment Form (SIAF) developed by Dereboy et al. (1994). In order to assess the predictive power of independent variables on the dependent variable, series of simple linear and multiple regression analyzes were employed.

In terms of general psychological adjustment, the findings of this study demonstrated that identity problem university students group were less adjusted than the others. Identity problem group had a more aggressive, dependent, impaired feelings of self-esteem (negative self-concept) and self-adequacy, emotionally unresponsive (difficulty in giving appropriate emotional responses), emotionally unstable and negative worldview.

The findings of the study revealed that identity problem group perceived more aggression, neglect, undifferentiated neglect and less affection than university students who have not identity problem. Two groups differed in terms of mother and father parental acceptance-rejection.

When the mediation effect of sense of identity on the relationship between parental acceptance-rejection and current psychological adjustment was examined it was found that the sense of identity had a partial mediation effect in university students. In terms of parental acceptance-rejection, while sense of identity had full mediation effect on the relationship between parental acceptance-rejection and current psychological adjustment in the female university students, in the male university students it had a partial mediation effect.

Key Words: Parental acceptance-rejection, psychological adjustment, sense of identity

KAYNAKLAR

Albukrek, İ. (2002), “Anne Baba ve Çocuk Tarafından Algılanan Babanın Çocuğuna Karşı Tutumu ile Çocuğun Benlik Kavramı Arasındaki İlişki”, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

American Psychiatric Association: APA. (1980) DSM-III: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (3rd ed.).Washington DC.

Amerikan Psikiyatri Birliğı: APA. (2001) DSM-IV TR: Tanı Ölçütleri El Kitabı (Köroğlu, E. Çev.), Hekimler Yayın Birliğı, Ankara.

Arslan E, Arı R. (2008) Ego Kimlik Süreci Ölçeğinin Türkçeye uyarlama güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi; 39(19):53-60.

Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., Hoeksema-Susan N. (1999). Psikolojiye Giriş (Y. Alogan, Çev.). Ankara: Arkadas Yayınları.

Balcı, A. (2005). Sosyal Bilimler Araştırma Yöntem Teknik ve İlkeler, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Balkaya A, Ceyhan E. (2007). Lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Sosyal Bilimler Dergisi;1:433-446.

Baltas, A. (1993). Eğitim başarısını yükseltmede, sağlıklı ve mutlu insanlar yetiştirmede ailenin rolü. H.Yavuzer (Der.). Ana-Baba Okulu (s.157-194) (4. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Baltas, A. ve Baltas, Z.(1988). Stres ve Başa Çıkma Yolları (6. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The Moderator–Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51: 1173–1182.

Bartle, S. E., Sabatelli, R. M. (1989). Family system Dynamics, identity development and adolescent alcohol use: Implications for family treatment. *Family Relations*. 38, 258-265.

Becerik-Özdiker, J. (2002). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Anneleri ile İlişkilerini Algılamaları ile Annenin Çocuğunu Kabullenme ve Reddetme Davranışlarına Ait Algılamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bosma HA, Graafsma TL, Grotevant HD, De Levita DJ. (1994). Identity and development an interdisciplinary approach. Thousand Oaks London ABD New Delhi:Sage Publications Inc.

Bostan, S. (1993). 14-16 Yaş Ergenlerinin Uyum Düzeylerinin ve Anne-Baba Tutumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Bowlby. J. (1969). Attachment and loss: Volume 1. Attachment. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1973). Attachment and Loss: Volume 2. Separation: Anxiety and Anger, Basic Books, New York.

Büyüköztürk, Ş. (2005), *Veri Analizi El Kitabı*, (5. Baskı) Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Cenkseven, F. (2000), “Kekeme ve Kekeme Olmayan Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Reddedici Algılama Düzeylerinin Öz-Kavramlarına Etkisinin Karşılaştırılması”, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana.

Chubb, N.H,F, Fertman C.I. & Ross J.L. (1997). Adolescent Self-Esteem and Locus of Control. *Adolescence*. Vol: 32, No: 125 (113 – 129).

Corey, G. (2005), *Psikolojik Danışma Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları* (Tek. Ed. Ayhan Sağlam), Mentis Yayınları, Ankara.

Coşkun Özyavru, Neşe (2008). “İlköğretim ve Lise Öğrencilerinin Ağabey ve Ablalarıyla İlişkide Algıladıkları Kabul-Reddin Anne-Baba Kabul-Reddi, Psikolojik Uyum, Aile İçi Çatışma ve Eş Kabul-Reddi ile İlişkisi” *Yüksek lisans Tezi* Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı (Klinik Psikoloji), İstanbul

Crain, W. (1992). Theories of development, concepts and applications Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.

Cüceloğlu, D. (1993). İnsan ve Davranışı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çakır, S G. (2001). The relationships of identity status with parental attitudes, family type and parental education level in adolescents. Master Of Science. Middle East Technical University The Department Of Educational Sciences, Ankara, Türkiye.

Çuhadaroğlu, F. (1999). Identity Confusion and Depression in Groups of Adolescents Having Psychiatric And Physical Symptoms. The Turkish Journal of Pediatrics; 41:73-79.

Davies, G. M. (1982). Perceived self-efficacy outcome expectancies and negative mood states and stage real disease. *Journal of Abnormal Psychology*, 91, 241-244.

Demir, H. K., Dereboy, F., Dereboy, Ç. (2009). Gençlerde kimlik bocalaması ve psikopatoloji. *Türk Psikiyatri Dergisi*;20(3):227-235.

Dereboy, İ F. (1993). Kimlik Bocalaması Anlamak, Tanımak, Ele Almak. Malatya: Özmert Ofset.

Dereboy, İ F., Dereboy, Ç., Coşkun, A., Coşkun, B. (1994) Özdeğer duygusu, öz imgesi ve kimlik duygusu-II: Bir Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı'na Doğru - önçalışma. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*;1(2):

Dereboy, İ F. (1997). Erişkinlikteki durağanlığın oyunlaştırılması: Godot'yu Beklerken. *3P Dergisi* 1997(a);5 (Ek.2): 30-34.

Dereboy, İ F. (1997). Genç hastalar ve kimlik bocalaması. Ergenlikte ruhsal sorunlara yaklaşım-I. *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları*; İzmir:2(3);1997(b):325-345.

Dereboy, İ F., Dereboy, Ç., Sevinçok, L., Kaynak, H. (1999). Gençlerde kimlik gelişimi sürecini değerlendirmede kullanılan iki ölçeğin psikometrik özellikleri: karşılaştırmalı bir çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi*;10(2): 92-101.

Dereboy, Ç., Harlak, H., Okyay, P., Eskin, M., Dereboy, F., Kaynak, H., Bilal, F., Ertekin, K. (2005). Ergen ve sorunları durum saptama çalışması. ADÜ Bilimsel Araştırmaları, Proje No: GSUAM-02001, 2005.

Doğan, S. (2006), *Ailenin Aynası Çocuk*, Selis Kitapları, İstanbul.

Erikson, E.H. (1963). *Childhood And Society*, W.W. Norton, New York.

Erikson, E. H. (1968). *Identity Youth and Crisis*. New York: Norton.

Eryavuz, A. (2006). Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkinlik Dönemi Yakın İlişkileri Üzerindeki Etkileri. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.

Eryüksel, G, N. (1987). Ergenlerde kimlik statülerinin incelenmesine ilişkin kesitsel bir çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Freud, S. (1949). *An Outline of Psychoanalysis*, Hogarth Press, London.

Fornari, V. M., Pelcovitz, D. (1999). Identity problem and borderline disorders; comprehensive textbook of psychiatry, Seventh Edition, Volume One, (ed) Kaplan and Sadock's, Lippincott Williams and Wilkins.

Hazan C, Shaver P. R. (1987) Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*; 52: 511-524.

Hazan C, Shaver P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*;1:1-22.

Hortaçsu N (1991) İnsan İlişkileri. Ankara, İmge Kitapevi.

Ingersoll, Gary, M. (1989). *Adolescents*. Englewood cliffs: Perentice Hall.

İlden Koçkar, A. (2006) "Parental Acceptance-Rejection, Self-Esteem and Psychological Adjustment: Children With Learning Disabilities As Compared To Children With Insulin Dependent Diabetes Mellitus" *Doktora Tezi* Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara

James, W. ve Rotter, J. B. (1958). Portical and %100 reinforcement under chence and skill Condition. *Journal of Experimental Psychology*, 55, 397-403.

Jones, W. H., Freemon, J. E. ve Goswick, R. A. (1981). The persistence of loneliness: Self and other determinants, *Journal of Personality*, (49), 27–28.

Kamptner, N. L. (1988). Identity development in late adolescence: Causal modeling of social and familial influences. *Journal of Youth and Adolescence*, 17 (6), 493-512.

Karasar, N. (2002), *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (11. Baskı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara

Kayahan, A. (2002), “Annelerin Bağlanma Stilleri ve Çocukların Algıladıkları Kabul ve Reddin Çocuk Ruh Sağlığı ile İlişkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.

Kerimoğlu, E. (1996). Aile Tedavileri. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları.

Khaleque, A. (2001). Parental-Acceptance-Rejection, Psychological Adjustment and Intimate Adult Relationships. Doktora Tezi, Connecticut Üniversitesi, Connecticut.

Khaleque, A. & Rohner, P.R. (2002). Perceived Parental Acceptance-Rejection and Psychological Adjustment: A Meta-Analysis of Cross Cultural and Intracultural Studies. *Journal of Marriage and the Family*, 64: 54-64.

Khaleque, A. ve Rohner, P.R. (2002a). Reliability of Measures Assessing the Pancultural Association Between Perceived Parental Acceptance-Rejection and Psychological Adjustment. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33 (1), 86-98.

Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983), "Socialization in the Context of the Family: Parent Child Interaction" P. H. Mussen (Ed.) *Handbook of Child Psychology*, Vol. 4, 4th.ed. New York,1-101

Muuss, R. E. (1982). Theories of adolescence. Random House, New York.

Oktay, A. (2002), *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*, (3. Baskı) Epsilon Yayınları, İstanbul.

Öngider, N. (2006) "Evli ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumu Üzerindeki Etkileri" *Doktora Tezi* Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir

Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.

Parmar, P. & Rohner R. P. (2005). Relations Among Perceived Intimate Partner Acceptance, Perceived Parental Acceptance, and Psychological Adjustment Among Young Adults in India. *Ethos*, 33(3): 402-413.

Rohner, R. P. (1975). They love me, they love me not: A worldwide study of the effects of parental acceptance and rejection. HRAF Press, New Haven, CT: Available from Rohner Research.

Rohner, R. P. (1976). Sex differences in aggression: phylogenetic and enculturation perspectives. *Ethos*, 4, 57-72.

Rohner, R.P. ve Rohner E.C. (1981). Parental acceptance-rejection and parental control: cross-cultural codes. *Ethnology*, 20, 3, 245-260.

Rohner, R. P. (1986). *The Warmth Dimension: Foundations of Parental Acceptance Rejection Theory*. Sage Publications, Inc, Newbury Park, CA.

Rohner, R. P. (1994). Patterns of Parenting: The Warmth Dimension in Worldwide Perspective. in W.J. Lonner & R.S. Malpass (eds.), *Readings in Psychology and Culture*, Allyn and Bacon, Inc, Needham Heights, MA.

Rohner, R. P. (1984/1999) *Handbook for the Study of Parental Acceptance and Rejection*. Center for the Study of Parental Acceptance and Rejection, University of Connecticut at Storrs.

Rohner, R. P. (1999). Acceptance and Rejection. In D. Levinson, J. Ponzetti & P. Jorgensen (Eds.), *Encyclopedia of Human Emotions*, Macmillan Publishing, New York.

Rohner R. P. (2000). Glossary of Significant Concepts in Parental Acceptance-Rejection Theory. (Online at Babylon.com).

Rohner, R. P. (2001). Reliability and Validity of the Intimate Partner Acceptance-Rejection Questionnaire. Manuscript in Preparation, Rohner Center for the Study of Parental Acceptance and Rejection, School of Family Studies, University of Connecticut.

Rohner, R.P. ve Veneziano R.A. (2001). The importance of father love: History and contemporary evidence. *Review of General Psychology*, 5 (4), 382-405.

Rohner R. P. & Britner, P.A. (2002). Worldwide Mental Health Correlates of Parental Acceptance-Rejection: Review of Cross-Cultural and Intracultural Evidence. *Cross-Cultural Research*, 36 (1): 16-47.

Rohner, R. P. (2004), "The Parental "Acceptance-Rejection Syndrome": Universal Correlates of Perceived Rejection" *American Psychologist*, 59 (8), 830- 840.

Rohner, R. P., Khaleque, A. & Cournoyer, D. E., (2007). Introduction to parental acceptance rejection theory, methods, evidence and implications. University of Connecticut. Downloaded from. http://www.cspar.uconn.edu/Introduction_to_Parental_Acceptance.pdf

Shapiro, T. V. & Kalogerakis, A., (1997). Handbook of Child and Adolescent Psychiatry, Vol:3, Adolescence: Development and Syndromes. (ed. J. D. Noshpitz).

Sroufe, L. A., Carlson, E. A., Levy, A. K., Egeland, B. (1999). Implications of attachment theory for developmental psychopathology. *Developmental and Psychopathology*;11:1-13.

Toran, M. (2005). Farklı Sosyo-Kültürel Düzeylere Sahip Annelerin Çocuklarını Kabullenme ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.

Türkbay, T., Özcan, C., Doruk, A., Uzun, Ö. (2005). Consequences of identity confusion on adolescencents' psychiatric symptoms and self-esteem. *Türkiye'de Psikiyatri* 2005a;7(3):92-97.

Türkbay, T., Özcan, C., Doruk, .A, Sekmen, K., (2005). Ergenlerdeki kimlik bocalaması üzerine cinsiyetin etkisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2005b;12(2):69-74.

Varan, A. (1990). Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyal-çevre açısından incelenmesi. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Varan, A. (2003). EKAR Kuramı Değerlendirme Araçlarının Türkiye Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Çalışma).

Varan, A. (2003), "Relation Between Perceived Parental Acceptance and Intimate Partner Acceptance in Turkey: Does History Repeat Itself?", *Ethos*, 33 (3), 414-426.

Varan, A. (2005). Relation Between Parental Acceptance and Intimate Partner Acceptance in Turkey: Does History Repeat Itself? *Ethos*, 33(3): 414-426.

Varan, A. & Eryüksel, G. N. (2006, Haziran). Türkiye’de Ebeveyn ve Eş Kabul-Reddinin Bazı Ailesel, Psikolojik ve Sosyo-demografik Değişkenlerle İlişkisi: İlk Bulgular. Kişilerarası İlişkilerde Kabul ve Red 1. Uluslararası Kongresinde sunulan bildiri, İstanbul.

Varan, A., Rohner, R. P. & Eryüksel, G. (2008). Intimate Partner Acceptance, Parental Acceptance in Childhood, and Psychological Adjustment Among Turkish Adults in Ongoing Attachment Relationships. *Cross-Cultural Research*. 42(1):46-56

Visser, J. H., Van Der Ende, J., Koot, H. & Verhulst, F. C. (2000). Predictors of psychopathology in young adults referred to mental health services in childhood or adolescence. *British Journal of Psychiatry*, 177, 59-65.

Wenar, C. (1994). Developmental psychopathology. From infancy through adolescence. McGraw-Hill, Inc.

Wenar, C., Kerig, P. (2005). Development psychopathology from infancy through adolescence. 5th Ed. New York: McGraw-Hill; "Chapter 2".

Westen, D. (1999). Psychology, Mind, Brain and Culture, Wiley.

Whaley, S.E., Pinto, A. ve Sigman, M. ve ark. (1999), "Characterizing Interactions Between Anxious Mothers and Their Children", *Journal Consult Clinical Psychology*, 67, 826-836.

Williensen, E. W., Waterman, K. K. (1991). Ego identity status and family environment. *Psychological Reports*. 69: 1203-1212.

Yavuzer, H. (1994). Yaygın Ana – Baba Tutumları. *Ana – Baba Okulu*. (4. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2007), *Ana-Baba Okulu* (11. Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yörükoğlu, A. (2004), *Çocuk Ruh Sağlığı* (27. Baskı), Özgür Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında Bodrum'da doğdum. İlk ve ortaokul eğitimimden sonra Bodrum Anadolu Lisesi'ni bitirdim. 2005 yılında İzmir Ekonomi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji bölümünde başladığım lisans eğitimimi 2009 yılında bitirdim. 2009 yılında Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programına başladım. 2013 Nisan ayından beri Bodrum Psikiyatri Psikoterapi Merkezinde Psikolog olarak çalışmaya devam etmekteyim. Şu an aynı zamanda 2013 Eylül ayından beri tam zamanlı Bodrum Belediyesi Kadın Danışma ve Eğitim Merkezi'nde çalışmaktayım.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim boyunca her an kendisinden yeni bir şey öğrendiğim, klinik psikolog olma yolunda değerli bilgilerinden yararlandığım, kendisiyle çalışmaktan dolayı şanslı olduğumu düşündüğüm değerli tez hocam Prof. Dr. Çiğdem DEREBOY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Akademik anlamda bana kazandırdıklarının yanında, hayata dair kendisinden çok şey öğrendiğim, yaşamımın her döneminde yüzümde bir tebessüm ve yüreğimde sıcaklık ile kendisini anacağım ve tez öğrencisi olduğum için gurur duyduğum değerli hocam, ikinci tez danışmanım Doç. Dr. Azmi VARAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Her sorunun çözülebilir olduğunu öğreten değerli hocam Prof. Dr. Mehmet ESKİN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmamıza katılan ve ölçek kitapçılarının doldurulması için yardımda bulunan Adnan Menderes Üniversitesi tüm öğretim üyeleri ve öğrencilerine,

Klinik psikoloji konusunda benim ufkumu açan ve beni her daim bilgilendiren lisans dönemimdeki tüm hocalarıma,

Yüksek lisans eğitimim süresince yardımlarını eksik etmeyen sıkıntılarımızı beraberce aştığımız tüm yüksek lisans arkadaşlarıma,

Verilerimin analizinde yardım eden Selcan YAVUZ ve zorlandığım konularda sabırla yardımcı olan Ecem SANDAL'a,

Çalışmalarım sırasında her türlü desteği veren, Nami ERDOĞAN ve manevi desteğini eksik etmeyen Yücel ALTAY'a,

Yüksek lisans eğitimimi bitirmem konusunda beni her zaman destekleyen Aykut KARASU'ya

Cesaretimin kırıldığı zamanlarda beni yüreklendiren, ufkumu açan dostum Erhan ŞİRİN'e,

Hayatıma girmesiyle her zor anımda bana kendini açan, büyük bir uyum ve destekle iyiki tanımışım dediğim Demet Danki ERKEN ve beni ailem gibi kucaklayıp rahat ettiren DANKİ ve ERKEN ailesine,

Çalışmalarım sırasında bana her türlü psikolojik desteği veren dostluğun lezzetini tattıran dostlarım Bahar KÖSE, İtir KÖYLÜ, Hazel YURTIŞIĞI'na,

Bu süreçte her zaman yanımda olup bana güvenen, desteğiyle hayatıma kattığı huzur ve güven için candan dostum Hasan Hüseyin KOÇ'a çok teşekkür ederim.

Sıkıldığım her zaman içimi ferahlatan, candan öte sevdiğim, ilgisini hiçbir zaman bırakmayan anneannem Jale TOK'a

Son olarak, desteklerini hiçbir zaman üzerimden esirgemeyen, attığım her adımda arkamda olan, beni sevgiyle büyüten ve içlerinde büyümüş olmaktan dolayı kendimi şanslı hissettiğim değerli ve sevgili aileme; annem Zuhal BİLEN, babam Zeki BİLEN, ablam Münüre BİLEN ANIL, eniştem Özgür ANIL'a teşekkürlerimi sunarım. Ailemize katılımıyla genişlediğimiz, ailemize sevgi, sıcaklık katan, yaşama sevincim biricik yeğenim, Özüm Naciye ANIL'a en sonsuz teşekkür ediyorum ve bu tezi ona ithaf ediyorum.

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PSİKİYATRİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Anne-Baba Kabul Reddinin Psikolojik Uyum Üzerindeki Etkisinin Kimlik Duygusu Açısından İncelenmesi Çalışması
Soru Kitapçığı

Değerli Katılımcımız,

Yüksek lisans kapsamında yapılacak olan bu tez çalışmasına kendi isteğinizle katılmanız, bu alanda yapılan bilimsel çalışmaların geliştirilebilmesi için önemli bir etkiye sahiptir. Araştırma kapsamında cevaplamanız gereken sorular bu kitapçıkta toplanmış ve 5 bölüme ayrılmıştır. Bunlar;

- I. Kişisel Bilgi Formu
- II. EKRÖ/K Anne
- III. KDDA
- IV. KİDÖ
- V. EKRÖ/K Baba

Kitapçıkta her bölümün başında soruları nasıl cevaplayacağınız ile ilgili açıklama yapılmıştır.

Cevaplarınızı o bölüm için ayrılan ilgili alana işaretleme yapmanız önemlidir.

Lütfen doğru bölüme işaretleme yaptığınızdan emin olunuz.

Cevap kağıdınızda ad, soyad, telefon numarası gibi bilgiler istenmemektedir, lütfen belirtmeyiniz.

Soruları dikkatli ve gerçeğe uygun şekilde cevaplamak yaklaşık 45 dakika sürmektedir. Verdiğiniz cevapların “Doğrusu” ya da “Yanlış” yoktur. Lütfen soruları boş bırakmadan ve olabildiğince içtenlikle cevaplamaya çalışınız.

Bu değerli katkınız için teşekkür ediyoruz.

Prof. Dr. Çiğdem DEREBOY
Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Azmi VARAN
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Psk. Jale BİLEN
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

Aydın-2011

FORM NO:

I. BÖLÜM

Kişisel Bilgi Formu

- 1.Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
- 2.Yaşınız:
- 3.Bölümünüz:
- 4.Sınıfınız:
- 5.Öz anneniz: () Sağ () Vefat etti
- 6.Öz babanız: () Sağ () Vefat etti
- 7.Öz anne-babam: () Evli ve beraber yaşıyorlar
() Boşandılar
- 8.Evinizde siz de dahil olmak üzere kaç kişi yaşıyor? kişi
- 9.Ailenizin toplam aylık geliri ne kadardır? () 1000 YTL'nin altında
() 1000-3000 YTL arası
() 3000 YTL'nin üstü
- Ailenize ait: 10.Eviniz var mı? () Var () Yok
- 11.Arabanız var mı? () Var () Yok
- 12.Yazlık eviniz var mı? () Var () Yok
- 13.Öğrenciliğinizin yanı sıra zaman zaman da olsa bir işte çalışıyor musunuz?
() Evet () Hayır
- 14.Kaç kardeşiniz? (Siz dahil toplam sayıyı belirtiniz.)
- 15.Siz kaçınıcı çocuksunuz?
- 16.Okul sırasında kimlerle yaşıyorsunuz?
() Ailem ile
() Yurtta
() Kendi başıma evde
() Arkadaşlarımla evde
() Diğer (lütfen ne olduğunu belirtin):
- 17.Şu andaki genel not ortalamanız yaklaşık olarak kaçtır?
() 90-100
() 85-89
() 75-84
() 70-74
() 60-69
() 59 ve aşağısı

18. Annenizin eğitim durumu:

- Okur-yazar
 İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu
 Lise mezunu
 Üniversite veya Yüksekokul

19. Babanızın eğitim durumu:

- Okur-yazar
 İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu
 Lise mezunu
 Üniversite veya Yüksekokul

20. Bugüne kadar psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvurduğunuz oldu mu?

- Evet Hayır

21. Ailenizde ruhsal sorunları yüzünden tedavi gören bir yakınınız var mı?

- Evet Hayır

II. BÖLÜM

Yetişkin EKRÖ/K: Anne

© Ronald P. Rohner, 1989, 1997
Çeviri ve uyarlama A. Varan

III. BÖLÜM

KDDA

Bu test 28 maddeden oluşmaktadır. Her bir maddede sözü edilen yaşantıların sizin ruhsal durumunuzla ne ölçüde uygunluk gösterdiğini, yani sizin düşünce ve duygularınızı ne ölçüde yansıttığını, o maddenin karşısındaki kutuya aşağıdaki sayılardan birini yazarak belirtin. Eğer bir maddenin birden fazla bölümü varsa, cevabınızı maddenin tümünü göz önüne alarak verin. Lütfen bütün maddeleri cevaplandırın.

- Bana hiç uymuyor : 1
Bana pek uymuyor : 2
Bana biraz uyuyor : 3
Bana oldukça uyuyor : 4
Bana tümüyle uyuyor : 5

1.Kendimi tutarlı bir insan olarak görmekte zorlanıyorum. Değişik ortamlarda farklı biçimlerde davranıyorum ve bundan rahatsızlık duyuyorum. Bazen, hangi ortamda ya da hangi ilişkide gerçekten kendim olabildiğimi düşünüyorum.

2.Çok yakın olduğum insanları bile hep aynı gözle göremiyorum. Aynı kişi bir an sevimli ve dost olarak görünüyor gözüme, ama başka bir zaman sevimsiz ve düşman tavırlı olduğumu düşünüyorum.

3.Kendi doğrularımı ya da kendi yolumu bulabildiğimi sanmıyorum. Nasıl biri olmak ve nasıl bir geleceğe yönelmek istediğimden emin değilim. Bazen birine özeniyor ve onun gibi olmak istediğimi düşünüyorum. Ama bir süre sonra başka birine özenmeye başlıyorum.

4.Ufak tefek olaylar beni derinden etkiliyor. Bir şey beklediğim gibi olmayınca sanki yıkılıyorum, kendimi suçlu ve değersiz görüyorum, çok mutsuz oluyorum. Ama sonra iyi bir şeyler oluyor ve moralim bir anda düzeliyor, canlı ve neşeli oluyorum, kendime güvenim geliyor.

5.Çocukluk dönemlerimi düşündüğüm zaman garip bir kopukluk algılıyorum. Sanki geçmişte kalan çocukla ben aynı insan değiliz, farklıymışız gibi hissediyorum. Bu da içimde yaşam sürecim, sanki kopuk halkalardan oluşmuş gibi bir duygu doğuruyor.

6.Farklı insanlarla ilişkideyken farklı biçimde davrandığımı, bir bakıma farklı kişiliklere büründüğümü sanıyorum. Bu yüzden, olduğum gibi davranmadığımı, kendim olmayı beceremediğimi düşünüyorum ve davranışlarımı sahte buluyorum.

.Bana en yakın insanların bile beni nasıl tanıdıklarından emin değilim. Bazen öyle geliyor ki; sanki her biri beni farklı bir insan olarak tanıyor. O zaman kimin beni gerçekten tanıdığını soruyorum kendime. Ama ben de kendimi tanıdığımın emin değilim.

8.Kendi yolundan yürüdüğümde emin değilim. Bana uygun olmayan bir yola yönelmiş olmaktan ve kendime yabancılaşmaktan korkuyorum. Hala kendimi arıyorum, yaşamda ne yapmak ve nasıl biri olmak istediğimi anlamaya çalışıyorum.

9.Geleceğe ilişkin planlar yaparken gerçekçi olmayı pek beceremiyorum. Belki de hayallerimin peşinde koşmaktan vazgeçemiyorum. Gerçekler kuru, sıkıcı ve bazen de ürkütücü geliyor. Yakınımdaki insanlar ayaklarımın yere basmadığını söylüyor.

10.Geleceğimi etkileyecek konularda karar vermekte zorlanıyorum. Çünkü bana uygun olanı seçtiğimden bir türlü emin olamıyorum. Bazen bir şeyi yapmaya karar veriyorum ama bir türlü harekete geçemiyorum.

11.Şu anki halimden ve izlediğim çizgiden pek hoşnut sayılmam. Kendimden beklediğim, yani yaşamda başarmak istediğim bu değildi, ama daha iyisi elimden gelmiyor. Böyle giderse yaşamda arzuladığım yere gelmemiş bir olacağım.

12.Girdiğim çevrelerde yer edinebildiğimi sanmıyorum. Bana öyle geliyor ki, aile ya da arkadaş çevremde pek önemsenmiyorum, yani varlığımla yokluğum açısından onlar için pek bir fark yok.

13.En yakın ilişkilerimde bile, karşımdaki insanın beni gerçekten sevip benimsediğine güvenemiyorum. O öyle davranırsa bile içtenliğine inanamıyorum. Bir gün beni yüz üstü bırakmasından kaygılanıyorum. Belki bu yüzden insanlardan uzak duruyorum ve pek yakın arkadaşlıklar kurmuyorum.

14.Gelecekte beni güzel günlerin ve doyumlu ilişkilerin beklediğini düşünmeye çalışıyorum, ama olmuyor. Sanki zaman ancak düş kırıklığı ve kötü şeyler getirebilir gibi geliyor.

15.Bazen sanki zaman çok hızlı geçmiş, ruhum büyüme fırsatı bulamamış ve çocuk kalmış gibi geliyor. O anlarda zamanı yavaşlatmak ya da durdurmak istiyorum. Zamana ayak uyduramama duygusu bende gereksiz bir telaş ve aceleciliğe neden oluyor. Bazen de kendimi çok yaşlanmış gibi hissediyorum.

16.Yaşamımı başkalarının istekleri ve beklentileri yönlendiriyormuş gibi geliyor. Sanki dizginlerim başkalarının ellerinde. Bu yüzden bazen bir şeyi kendi isteğimle mi yoksa başkaları öyle istediği için mi yaptığımdan emin olamıyorum.

17.Özlediğim gibi biri olabileceğimden kuşkuluyum. Kendimde beğenmediğim pek çok yan var. Bu yüzden kendimden pek hoşnut sayılmam. Adamakıllı biri olmak için gereken niteliklere sahip olduğumdan emin değilim.

18.Sanki sürekli olarak dışarıdan kendimi izliyorum ya da başkalarının beni nasıl gördüğünü düşünüyorum. Davranışlarımda konuşmamda başkalarını güldürecek tuhaflıklar varmış gibi geliyor. Bu biraz sıkılgan ve alıngan olmama yol açıyor.

19.Ne zaman bir amaca ulaşmak için hırslısam, sanki yanlış bir şeyler yapıyormuşum hissine kapılıyorum ve içimde bir huzursuzluk büyümeye başlıyor. Sonra da yine yanlış bir amacın peşinden koştuğumu düşünüyorum ve vazgeçiyorum.

20.Kendimi iş güç sahibi biri olarak düşlediğim zaman içime bir sıkıntı giriyor. Artık yetişkin bir insan olduğumu düşünmeye ve öyle davranmaya çalıştığım zamanlarda da benzer huzursuzluğu duyuyorum. Bu yüzden erişkinlik yıllarımda nasıl biri olacağımı kestiremiyorum.

21.Bazen sanki kazanmak değil kaybetmek istiyormuşum gibi davranıyorum. Bir bakıma kendi kendimi çelmeliyorum, yani bindiğim dalı kesiyorum. Belki de başarılı ve sevilip sayılan biri olmayı istemiyordum.

22.Kendimi pek çok konuda yetersiz ve eksik hissediyorum. Bazen yeterince iyi yaptığım hiçbir iş olmadığını düşünüyorum. İlerde de hangi işte çalışırsam çalışayım, işimin ustası olabileceğimi sanmıyorum.

23.Çoğu zaman uğraştığım işleri boş ve anlamsız buluyorum. Bu yüzden üzerime düşen işleri en iyi biçimde becermek ya da bir alanda başarılı olmak için yeterli çabayı gösteremiyorum. Bazen işe yaramaz biri olduğumu düşünüyorum.

24.Öğrenmemin beklendiği şeyleri öğrenebileceğime ve gelecekte mesleğimde yetkin olacağıma inanmıyorum. Öğrenmek, becermek ve başarmak için yeterli çabayı gösterememem belki bundan kaynaklanıyordu.

25.Bağlı olduğum bir arkadaş grubum yok. Hiçbir gruba giremiyorum, çünkü hepsinde bana ters gelen şeyler buluyorum ve gruptaki insanlara güven duyamıyorum. Ayrıca onların da beni güvenilir bulamayacaklarını ve aralarına almayacaklarını düşünüyorum.

26.Bazen kendimde karşı cinse ait özelliklerin bulunduğu duysuna kapılıyorum. Öyle anlarda kendimi tam bir kız ya da tam bir erkek olarak düşünmekte zorlanıyorum. Sanki ikisinin arasında kalmışım gibi hissediyorum.

27.Ailemi bir kenara bırakırsam, çevremde görüşlerine saygı duyduğum, önerilerine kulak verdiğim ve sözünü dinlediğim bir kimsenin olmadığını söyleyebilirim. Böyle bir gösterici bulmak isterdim, ama kimsenin sözünü dinlemek istemiyorum.

28.Neye inanacağımı tam olarak bilemiyorum. Hangi değerleri benimseyeceğim, hangi ilkelere tutunacağım konusunda kafam açık değil. Bazen hiçbir şeye inanmadığımı düşünüyorum. O zaman sanki yaşama tutunamıyormuşum gibi geliyor.

III. BÖLÜM

KİDÖ

© Ronald P. Rohner, 1989, 1997

Çeviri ve uyarlama A. Varan

IV. BÖLÜM

Yetişkin EKRÖ/K: Baba

© Ronald P. Rohner, 1989, 1997

Çeviri ve uyarlama A. Varan

**SORULARIMIZ BİTMİŞTİR.
KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.**

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU (FORM 4)

LÜTFEN DİKKATLİCE OKUYUNUZ !!!

Bu çalışmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunmaktasınız. Bu çalışmada yer almayı kabul etmeden önce çalışmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme sonrası özgürce vermeniz gerekmektedir. Size özel hazırlanmış bu bilgilendirmeyi lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınıza açık yanıtlar isteyiniz.

ÇALIŞMANIN AMACI NEDİR?

Bu çalışmada temel olarak insanların çocukluk yaşantılarında anne-babası ile ilişkisinde algıladıkları kabul-red ile üniversite çağındaki psikolojik uyumları arasındaki ilişki kimlik duygusu açısından incelenecektir.

KATILMA KOŞULLARI NEDİR?

Bu çalışmaya dahil edilebilmeniz için bilgilendirilmiş gönüllü olur formunu okuyup, imzalı olarak onaylayıp ardından verilen ölçekleri tam olarak doldurmanız gerekir. Aynı zamanda Adnan Menderes Üniversitesi öğrencisi olmanız gerekmektedir.

NASIL BİR UYGULAMA YAPILACAKTIR?

Öncelikle bilgilendirilmiş olur formunu okuyup imzalamanız gerekmektedir. Sonrasında ise verilmiş olan ölçekleri doldurmanız beklenecektir.

SORUMLULUKLARIM NEDİR?

Araştırma ile ilgili olarak dağıtılmış olan ölçeklerdeki tüm maddeleri olabildiğince dikkatli ve boş bırakmadan doldurmak sizin sorumluluklarınızdır. Bu koşullara uymadığınız durumlarda araştırmacı sizi uygulama dışı bırakabilme yetkisine sahiptir.

KATILIMCI SAYISI NEDİR?

Araştırmada yer alacak gönüllülerin sayısı 620 olarak düşünülmüştür.

KATILIMIM NE KADAR SÜRECEKTİR?

Bu araştırmada yer almanız için öngörülen süre yaklaşık 45 dakikadır.

ÇALIŞMAYA KATILMA İLE BEKLENEN OLASI YARAR NEDİR?

Bu araştırmada sizin doğrudan bir yarar sağlamanız söz konusu değildir ancak bu çalışmadan çıkarılan sonuçlar gelecek kuşaktaki gençlerin yararına kullanılabilir, bu çalışma yalnızca araştırma amaçlıdır ve doğrudan yarar beklenmemelidir. Bu nedenle alanda yapılan bilimsel çalışmaların geliştirilebilmesi için katkı sağlamanız önemli bir etkiye sahip olacaktır.

ÇALIŞMAYA KATILMA İLE BEKLENEN OLASI RİSKLER NEDİR?

Çalışmanın herhangi bir riski bulunmamaktadır.

ARAŞTIRMA SÜRECİNDE BİRLİKTE KULLANILMASININ SAKINCALI OLDUĞU BİLİLEN İLAÇLAR/BESİNLER NELERDİR?

Çalışma süresince birlikte kullanımının sakıncalı olduğu ilaç ve besinler bulunmamaktadır.

HANGİ KOŞULLARDA ARAŞTIRMA DIŞI BIRAKILABİLİRİM?

Araştırmanın gerekliliklerinden olan ölçekler doldurulmadığı, yarım bırakıldığı ya da okumadan işaretleme yapıldığı takdirde araştırmaya alınan gönüllüler araştırma dışı bırakılabilirler.

DİĞER TEDAVİLER NELERDİR?

Bu çalışmada uygulanabilecek ya da şimdilik uygulanmayacak olan tedaviler ya da işlemler bulunmamaktadır.

ARAŞTIRMA SÜRESİNCE ÇIKABİLECEK SORUNLAR İÇİN KİMİ ARAMALIYIM?

Araştırma hakkında ek bilgiler almak için ya da araştırma ile ilgili sormak istediğiniz tüm sorularınız için uygulamayı yürüten Sorumlu Araştırmacı Psk. Jale BİLEN'e elektronik posta yoluyla başvurabilirsiniz (e-mail: jalebilen@gmail.com).

ÇALIŞMA KAPSAMINDAKİ GİDERLER KARŞILANACAK MIDIR?

Araştırmaya katılım nedeniyle araştırma verilerinin toplanması sürecinde herhangi bir masrafınız olmayacaktır.

ÇALIŞMAYI DESTEKLEYEN KURUM VAR MIDİR?

Çalışmayı destekleyen herhangi bir kurum yoktur.

ÇALIŞMAYA KATILMAM NEDENİYLE HERHANGİ BİR ÖDEME YAPILACAK MIDİR?

Bu araştırmada yer almanız nedeniyle size hiçbir ödeme yapılmayacaktır.

ARAŞTIRMAYA KATILMAYI KABUL ETMEMEM VEYA ARAŞTIRMADAN AYRILMAM DURUMUNDA NE YAPMAM GEREKİR?

Bu araştırmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da herhangi bir aşamada araştırmadan ayrılabilirsiniz. Doldurulması beklenen ölçeklerin eksik cevaplanması gibi katılma kriterinin karşılanmadığı durumlarda isteğiniz dışında araştırmacı sizi araştırmadan çıkarabilir. Araştırmanın sonuçları bilimsel amaçla kullanılacaktır; çalışmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından çıkarılmanız durumunda sizle ilgili veriler bilimsel amaçla kullanılmayacaktır.

KATILMAMA İLİŞKİN BİLGİLER KONUSUNDA GİZLİLİK SAĞLANABİLECEK MİDİR?

Doldurmanız beklenen genel bilgiler formundaki size ait tüm kimlik bilgileriniz **gizli tutulacaktır** ve araştırma yayınlanırsa bile kimlik bilgileriniz verilmeyecektir. Soruların cevaplarını iletmemeniz gereken **cevap kağıdında ad, soyad, telefon numarası gibi bilgileriniz istenmemektedir.** Araştırma verileri bilimsel amaçla kullanılacak ve bu sebeple araştırmacı tarafından saklanacaktır. Araştırmanın izleyicileri, etik kurullar ve resmi makamlar gerektiğinde sadece sizin kimliğinizin saklı olduğu verilere ulaşabilir. Çalışmaya katılan her katılımcının tüm bilgileri gizli tutulacaktır. Ancak bu verilere grup bazında ulaşılabilir. Talep edildiği takdirde siz de istediğinizde kendinize ait ölçek sonuçlarınız ve durumunuzla ilgili açıklamaları sorumlu araştırmacıdan edebilirsiniz.

Çalışmaya Katılma Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlamadan önce gönüllüye verilmesi gereken bilgileri gösteren iki sayfalık metni okudum ve sözlü olarak dinledim. Aklıma gelen tüm soruları araştırmacıya sordum, yazılı ve sözlü olarak bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğime karar vermem için bana yeterli zaman tanındı. Bu koşullar altında, bana ait bilgilerin gözden geçirilmesi, transfer edilmesi ve işlenmesi konusunda araştırma yürütücüsüne yetki veriyorum ve söz konusu araştırmaya ilişkin bana yapılan katılım davetini hiçbir zorlama ve baskı olmaksızın büyük bir gönüllülük içerisinde kabul ediyorum. Bu formu imzalamakla yerel yasaların bana sağladığı hakları kaybetmeyeceğimi biliyorum.

Bu formun imzalı ve tarihli bir kopyası bana verildi.

1. GÖNÜLLÜNÜN		2. İMZASI
3. ADI & SOYADI		
ADRESİ		
TEL. & FAKS		
TARİH		
VELAYET VEYA VESAYET ALTINDA BULUNANLAR İÇİN VELİ VEYA VASİNİN		4. İMZASI
5. ADI & SOYADI		
ADRESİ		
TEL. & FAKS		
TARİH		
6. ARAŞTIRMA EKİBİ DIŞINDAN YETKİN BİR HEKİM (GEREKLİ OLAN DURUMLARDA)		7. İMZASI
8. ADI & SOYADI		
9. TARİH		
10. GEREKTİĞİ DURUMLARDA TANIK		11. İMZASI
12. ADI & SOYADI		
13. GÖR EVİ		
14. TARİH		

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
Tıp Fakültesi Dekanlığı

SAYI : B.30.2.ADÜ.0.01.00/605.01-4523
KONU :

AYDIN
22/12/2011

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İLGİ: 20.12.2011 tarih ve 605.01-7608 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Program öğrencisi Jale BİLEN tarafından, "Anne-Baba Kabul-Reddinin Psikolojik Uyum Üzerindeki Etkisinin Kimlik Duygusu Açısından İncelenmesi" konulu teziyle ilgili anket çalışmalarının Fakültemizde yapılması uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Arayıcı
Arayıcı
Arayıcı

23.12.11

605.01

17327

Yazı İşleri

Arayıcı

Prof.Dr.Abdulvahit YÜKSELEN

Dekan a.

Dekan Yardımcısı

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANLIĞI

SAYI : B.30.2.ADÜ.0.10.00.00/605.01- (829)
KONU:

AYDIN
22/12/2011

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 20.12.2010 tarih ve 605.01-7608 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Anabilim Dalı Klinik Psikolojisi Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Jale BİLEN** tarafından "**Anne-Baba Kabul-Reddinin Psikolojik Uyum Üzerindeki Etkisinin Kimlik Duygusu Açısından İncelenmesi**" konulu tez çalışması kapsamındaki anketleri Fakültemiz öğrencilerine uygulanması Dekanlığımızca uygun görülmüştür.
Bilgilerinize arz ederim.

Yeni
Suz

23.12.11
605.01
17346
Yazı İşleri

Prof. Dr. Adnan ERDAĞ
Dekan

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : B.30.2.ADÜ.0.12.00.00/ 804 - 1786
Konu :

27/12/2011

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 20.12.2011 tarih ve 605.01-7608 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Anabilim Dalı Klinik Psikolojisi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Jale BİLEN'in "Anne-Baba Kabul-Reddinin Psikolojik Uyum Üzerindeki Etkisinin Kimlik Duygusu Açısından İncelenmesi" konulu teziyle ilgili anket çalışmalarının Fakültemiz öğrencilerine uygulanması uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. A. Seda SARACALOĞLU
Dekan V.

Tarih	30.12.11
Dosya No	605.01
Kayıt No	17732
Havale Başlığı	Sağlık Bil. Fas. MEd

8V 4

Yazı İşleri

Gelen Eyrak	
Tarih	04.01.2012
Sayı	21
Dosya No	605.01

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
AYDIN SAĞLIK YÜKSEKOKULU

SAYI : B.30.2.ADÜ.Y1.71.00 /605. 1803
KONU :

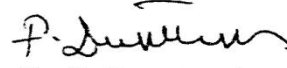
AYDIN
22.12.2011

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi : 20.12.2011 Tarih ve 605.01-7608 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Jale BİLEN tarafından Yüksekokulumuz öğrencilerine **"Anne-Baba Kabul-Reddinin Psikolojik Uyum Üzerindeki Etkisinin Kimlik Duygusu Açısından İncelenmesi"** konulu tez çalışması anketini yapması uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Doç.Dr. Fatma DEMIRKIRAN
Müdür

26.12.11
605.01
17461
Yazı işleri
Sağlık BİL. Enst. Md.

Gelen Evrak	
Tarih	30.12.2011
Sayı	1296
Dosya No.	300

Aydın Sağlık Yüksekokulu Gençlik Caddesi No : 7 09100 AYDIN
Tel : (0 256) 213 88 66 Faks : (0 256) 212 42 19

e-mail : asvo@adu.edu.tr

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
AYDIN SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU

SAYI : B.30.2.ADÜ.0.M3.72.00/605.01-22
KONU :

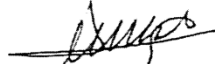
AYDIN
TARİH : 06.01.2012

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi : 20.12.2011 tarih ve B.30.2.ADÜ.0.00.00.00/605.01-7608 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Jale BİLEN tarafından “Anne-Baba Kabul-Reddinin Psikolojik Uyum Üzerindeki Etkisinin kimlik Duygusu Açısından İncelenmesi” konulu tez çalışmalarını Yüksekokulumuz öğrencilerine yapması uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Mevlüt TÜRE
Müdür

10.01.2012
605.01
624
Yazı Elemanı

Gelen Evrak	
Tarih	11.01.2012
Sayı	51
Dosya No.	605.01

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Gençlik Caddesi No : 7 09100 AYDIN
Tel : (0 256)2125314 Faks : (0 256) 214 80 41 e-mail : ashmyo@adu.edu.tr